

Magnus Håkonsson Lagabøtes bylov og farmannslov, utgitt ved Jóhanna Katrín Friðriksdóttir, Marit Aamodt Nielsen og Magnus Rindal, NB kilder nr. 16: 1, Nasjonalbiblioteket, Oslo 2023.

Digital versjon, Nasjonalbiblioteket, Oslo 2024

Oppdatert: 05.07.2024

\tall\ : sideskift i handskriftet

#: nytt kapitel i handskriftet

/: linjeskift i handskriftet

{...}: manglende tekst

tekst. tilføyning

~~tekst.~~ eliminerings

MAGNUS HÁKONSSON LAGABØTES BYLOV

Prologen

MAGNUS meðr guðs mískun Norex konungr sun. hakonar/ konungs. sender [Askatíní biscopu. abotum oc syslu monnum ok raðs/monnum. oc ollum oðrum guðs vínunum oc sínum þæim sem þætta/ bref sea eða hýra i biorgwin . *Quediú Guðs.* oc sína. þer uitið at hínir/ skynsamazto men af biorgwin hafa idulega getið fyrir oss at þer ha/fet spurt at ver hafum lut i at. at bota nokot um flestar logbokr/ i landeno [með hínna bæzta manna oc beðet oss at yðr bok skilldi þeirra/ vmbota æigi lutlaus vera. En þer skulit víta sanlega at oss ber aðr/ uel fyrir at sea. en þo æinkanlega nu bæzt er þer trøystit sva mykit a/ vara forsio at þer dómít hana alla i vara skipan. þæt af at taka oc/ þat uið at leggja sem oS þickir bæzt bera með [hínna bæztu manna raðe. oc/ því hafum ver nu um riðir idulega skoðat hana. oc litz oss sem alluiða/ mætte með færrom orðom fullan orskurð gera . þar sem hon talaðe aðr/ gøysi langt um. En sumum stoðum þurfti hon sanlega til loghu/ þar sem huærgi var liosare en marger þeir þurftu er fakunnigir / varo . Nu þo at ver kennem oss miok fakunníga til slikra storræða/ þa hafum ver þo þessa bok latet rita er ver sendom yðr. [æftir slikum hæte sem hon vattar. trøystande a vars herra ihesu Christi mískun ok arnaðar/ orð híns hælga olafs konungs ok þeirra hínna skynsamaztu manna til logu er í/ hía os varo. En at þer skilí þuí gior huí ver hofum sva skipat bolcum í/ bokenne sem nu er. þa græinír þessi hatr fyrir yðr sem her fylgir. þingfa/rar bolkr er nu sem fyr i anðverðu ritaðr fyr er hæfi sealfa bokena/ því at aðr ber at [skipat se þingit ok næfnðir skoðaðar . logrettu menn kosnir/ æiðar fluttír. ok grið sætt. ok sidsemðum lyst at því bætr værði bokinní lyt \18r\siðan. ok dom lit sem þingit er bætr stilt ok siðat. Fyrsti lutr bokaren/nar er kristíns doms bolkr. at menn skili kristilega tru. vera grundvoll/ ok upphaf allra goðra luta . ok hælagnar kirkiu lyðní ok hennar for/manna vera lysing ok læidtogar til allra rettynda ok miskunsamlegra/ sidsemða. Nest kristins doms bælkunum. er utfara bolkr. at allþy/ðan skili þan hín sama guð hafa skipat konungdomen til veraldlegs/ ívirboðs sem biscopín til andlegs. Eftir utfara bo'k er manhælgir/ því at nest þuísa høver hofðingíunum ok ollum oðrum ut ifra at halda/ ok hallda lata guðs

frið ok goðra manna frelsi millum kristínna manna/ en þæim með logum ok þo hofsamlega æftir at uikum [at refsa sem at oðru ver/ða prouaðer. Nest manhælggi er ærfða tal með því flæira sem [því fylgir. / ok hæfr þat með kuænna giftíngum því at myclu varðar þæim sem til arf/anna kalla. at þeir se i loghlegum [ok i hæilagum híunskap getner. Ef/tir ærfða tal [hæfr landa brigði. því at þan tíma er maðr ærfir [nokorar/ iarðer. þa høver honum [at skoda um sin oðol ok annara manna at han/ hallde engara manna oðlum með logum sottum ok kunní sin oðol með lo/gum at brigða. [Eftir landa brígði er lanzleigu bolkr. því at þæim høvir / með loghum [sinar iarðer at byggia sem með loghum hafa at komezt. [Eftir/ lanzlæigu bolkr er kaup bolkr. því at sva scal eftir lagha soknum lausa / aura søkia sem [með landa brigði lond ok iarðir . Eftir kaup bolkr er/ þiofa bolkr. því at þat høver engum fyrir oðrum at tortíma sem sa hæuír með lo/gum at komízt. en sa er oðruviS gerer man laga refsingh fyrir svara ./ Siðarst i bokínní ero konunga rettar bōtr. at sa konungr sem til er skipaðr æftir/ at sea logunum æftir umdōmum sínna forællra. [a æigi at siðr at hugga/ sína sidsama þæгна með línkínd ok rettar botum. en at t^empra uspa/ka með hirtíng ok loglegum refsíngum. Erfðir þær sem til hafa fallet ok/ um iarða brigði ok um ol onnur laga mol undir huerium logum [sem þau/ urðu. þa skulu þau eftir því vera sem þa gengo logh i lande er þau gerduzt / ef æigi hævir aðr logleggh skipan a komet. Byðíum ver yðr at þer varkyn/nit uið oss þat sem a skorter. því at mæir hafa volldit fiolskyllda vaR/ ok uankunnend en vilia lōysi sem ætla ma. þo at ver hæfdin minna/ í væd sætt. ok oss tōki þetta æfní sealldan en oss tækr. Finzt ok nokot nyt/samlekt i þackum þat aller [varum herra ihesu Christ. hans nafn se blæzsat vttan ænda. Amen.

Tingfarebolken

\18v\ #1 FRIÐR oc blezsan vars herra ihesu *Christi*. arnaðar orð/ varar fru *sancte marie* [oc hins hælga olafs *konungs* [ok hínnaR/ hellghu sunnifu [oc allra guðs hæilagra manna se með / ollum Biorgwinar monnum nu oc iamnan. En ver skulum/ logþingi vart æiga a .xij. manaðom huærium næsta sun/nu dagh æftir [þrettanda dagh iola i mariu gilldi skala i biorgwín a/ þingstað rettum. þar skulu aller finnast forfalla laust þeir sem til þings / ero nefndir. En giælkyri eða syslu maðr scal nefnt hafa a Thomas mes/so dagh amote. sva marga menn or fiordongi huerium sem her vattar í nesta / capitulo eftir . eða þeirra loglegr umboðs maðr oc nemfna þa menn er bæzt ero till/ fallner oc þæim synast venazster til skila oc þeir meghe þat með æiði sínum/ sanna. en þan æið skulu þeir sværia fyrsta sòran dagh er þeir koma till/ logþingiS i biorgwín með þessum æiðstaf. at þess leggr han hond a helga / bok oc því skytr han til guðs at þa menn hæuér han næfnda til logþingiS / er honum synðuzt venazster til skila æftir sínni samvizku. ok æigi tok hann/ þar aðra muní til. oc sva scal hann iamnan gera meðan han hæuér þat starf/ En þenna æið scal engi oftar sveria en um sín./

#2 [Sva er mælt at raðz menn aller ero sealfnæfndir til logþingís [i bior/gwín ok .xij. menn or huærium fiordongi [bearens. en ef giælkyri/ [eða syslu maðr eða þeirra loglegr umboðs maðr næfna eigi sva [til þings sem/ nu er melt þa ero þeir aller sækir mork .*Silfrs. konunge fyrir* þan huærn er unefn/dr er. Engan scal til lausnar næfna ok því at æíns umskipti [a g era at þæi m/ gange loglegh forfoll fyrir er fyr var næfndr. En huer [næfndar maðr sem/ siðar kemr til logþingís en sòre ero flut naudsynia laust. er sækr m^{ork}/ .*Silfrs.* [uið *konung.* en logmadr ok logrettu menn mete naudzsyniar. Nu er giælkyri/ oc syslu maðr ok [umboðs maðr *konungs ok biskups ok* [raðz menn aller skyldugir til logþin/gis at koma. en þeir sem æigi koma af þæim forfalla laust. þa sæckizt/ huer þeirra . íij. morkum .*Silfrs.* [uið *konung* oc þat frammar sem *konunge virðast sakir þeirra/ til/.*

#3 [þat er nu þui nest at [logmaðr scal lata gera vebond í maríu gilldi / \19r\ skala i biorgwín [a þingstað rettum. sva uið at þeir hafe rum fyrir innan / sem i logrettu [ero nefndir. en þat skulu vera . íj. tylftir manna þat skulu / vera .xij. raðs menn ok aðrer .xij. nefndar menn ok skipti sva til at . íij. se or fiordonge huærium þeir sem bæzt þyckia til falner [af nefndar monnum ./ En þeir sem i logrettu ero nefndir skulu æið sveria með þæima æiðstaf/ aðr en þeir gange i logrettu at hann skytr því til guðs at han scal sva til al/lra manna mala leggja sem hann ser sannast fyrir guði æftir logum ok sínni/ samvizku. sva með sakaðom sem sifiðom. ok sva scal hann

iamnan gera þe/gar hann er i logrettu nefndr. [I fyrsta sinni scal maðr þenna æið sveria er/ hann gengr i logrettu. en æigi oft ar þo at hann se i nefndr. Sva er ^{oc}melt/ at engi maðr scal sætiazt innan vebanda þeirra sem æigi ero i nefndir . en/ ef hann sætzt ok gengr eigi ut þegar uið hann er melt. þa sæckizt hann halfre/ mork .Silfrs. Men skulu fastande til þings gangaok sítía þing [þar til er / formessor ero sungnarok vera a þingi [þar til er ringt er til nons att/ kriz kirkiu. En logmaðr scal lata ríngia [elldzsleckingar klocko at [nícholas/kirkiu. þa er hann uil með bok til þings ganga . en þeirre klocko scal eigi til an/nars ringia meðan þingit stendr nema til elldzsleckingar . En ef no/kor slæz [í mat eða mungat ok røker þat mæir en þingit. þa er hann sækr/ .íi. a ^vrum .Silfrs.ok æigi enga upræist [síns mals a þæim dæghi. Dryk skal engi / maðr til þings bera huarke til solu ne annan vægh . en ef boret verðr þa/ er þat upnæmt ok æiga þing menn þat . Aller menn skulu i logrettu sitia þeir/ sem i ero nefndir sva lengi sem nu er mælt. nema maðr gange at nauð/synía ærendom. En ef maðr gengr or logrettu uttan vebanda nauðsy/nía laust . þa er hann sækr .íj. aurum .Silfrs. [uið konung . en ef þeir menn gera hark eða/ harøysti sem ero fyrir uttan vebond sva at logrettu menn mego æigi naðole/ga gøyma doma sína eða þeir kiæra mal sín er logmannzok loghrettu manna/ lof hafa til. [sækr huær øyri .Silfrs. er at þui verdr kunnrok sannrok er honum / sagt til aðr. þæir menn aller sem i logrettu ero nefndir skulu døma logh/ vm þau mal oll er þangat ero skoten með logmannz raðe ok annara goðra / mannaok kome þat vít ní fram a þingi. en alt þat er loghbok skil æigi or þa/ skal þat af huæriu male hafa sem logrettu menn verða [allir a æit satter./

#4 Aller þeir menn er [i logþingis for ero nefndir i biorgwín eða nokor/ mal æigu þar at drifa skulu i griðum vera huer uið annan \19v\ [þar til er [logþingi er loket . En ef æin huer gengr a [þessi grið þa hæ/fir ~~fir~~ gort feok friði i landeok lausum øyriok kome alldri i land siðan / En ef menn verða særðer a logþingi i biorgwín eða fa annan olutt / af manna völdumok vilia. þa øygz retrr þeirra at hælningi er fyrir/ skemdum eða sars aukum værða. Svaok ef menn bera uopn a logþingi / þa gialde halfa mork .Silfrs.ok late uopnen . æigi [logrettu menn tva luti/ vapna . en konungr þridiung þvi at i ollum stoðum høvir monnum at giæta/ spectarok sidsemðar. en þo æinkanlega mest i þæim stoðum sem til skyn/semðarok spectar ero skipaðir af andverduok flæstum værðr mæstr ska/ðe at ef nokot skerst i. En oll biorguin ar þinguiti er til falla .v./ marka malok þaðan af smære a konungr . íi. luti en þridiung bøar menn/ok sva ef formenn eða raðs menn koma æigi til þings sem bok sægir þa dø/mi [þetta fe þing menn at giælda a næsta mote er giælkyriok [syslu ma/ðr skulu æiga en ef þa er æigi böt læggi a domrof. þængilldi oc/ fyrir ubota mal er gerazt þa a konungr æin . Nu ef maðr ryfr dom þan er/ dømðr er [a logþingi i biorguin .ok vapna tak er at att. innan logret/tuok uttan. þa sækiz sa . ííj. mork .Silfrs. uið

konung [er dom ryfr. en mork/ uið sakar abera. Nu scal giælkyri eða syslu maðr því lya a biorguínar / þingi. huersu margir menn af varo tæknir i bø varom a nestom .xij. ma/naðomok segi skil a vm voxtok ifir lit þeirra er hinum urðu at skaða/ at þeir megi því at helldr kendir værða at likendom huar sem þæir kunnu fram at koma.

#5 Sva er mælt at giælkyriok syslu maðr skulu mot æiga innan/ þeirra .víi. nata er lokit er logþingi ok lysi fyrir monnum [því sem talat var / a logþinginu i biorguin ok æinkanlega huat alykt a fel þeirra man/na mal er þa skipadozt a þui nesta logþingi. En ef annar tvæggi/a ryfr a sín lut þa er mal kómr a þetta motok kallar rangt vera up/ boret fyrir logrettu menn. þa scal þo æigi brigða domí sækta laust. En hann / ma æsta hín taks til nesta logþingiS a oðrum vættriok hafe huartv/eggia uppi sítt mal ok føre sa er taksættir var. tak með fullum vorðz/lum. En ef mal røynízt með sama hætteok fyr. þa have se kost/nað sín aukín halfu af hínun er yflði han til rangs malsok sø/ke þat með takum sem aðrar fear sokner. Prouazt oc sva at hín hafe \20r\ rangt flut fyrir logrettu monnum er fyr dómðízt maletok dómízt þa hi/num. þa take sa kostnat sín halfu aukín ok søke sem aðr vattar ok sva skal/ huærvetna þar sem logmaðrok aðrer skynsamir menn sea at menn værða aflog/lega sotterok til laga taksættir . Nu scal giælkyri eða syslu maðr því lya./ at logþingi scal huærn vætr uppi vera i biorgwin næsta sunnu dagh æftir þret/tanda dagh iola. þa scal oc þui lya at menn skulu æigi þa menn i hus sín taka/ er laupa vestanok austan. norðanok sunnan. nema þeir útí skil a. at þæir/ ero skila menn. þui at slikir ^{menn} ero því vaner at vera nokoro likt æín vætr eða . íj./ [eða . íij. ok hylla sik sva uið menn. Sidan skiliazt þeir æigi bætr við en annat/huart stela þeir fe manna. eða laupa brot með husprøyium manna. eða frend/konom. eða gera onnur vand verk. En huær sem oðru uís gererok tækr slika menn/ þa sækízt mork .Silfrs. [er hín prouazt at illum manne./

#6 Alla þa doma er um viga ferði scal sætia eða fyrir þeirra kvænna legorð / er fyrir æigu at koma ful mannz giold eða holf [at logum. þa scal þa alla / með logum sætia ok griðum til fyrsta sals. En sa er ryfr dom logsamðan fyrir sal / eða at fyrstum solum. þa gengr sa a grið sínok er trygrofe .ok hæuír firi/gort feok friði [i landeok lausum øyri . En þær ero nauðsyniar ef maðr er síu/kr eða sar. eða æínarhueriar þær stornaðsyniar gange til er goðer/ menn bere útní vm at hann matte æigi til koma i æindaga. En sal þat fyrs/ta scal fram koma innan þess fyrsta manaðarok flytia hæim til hans./ok se bodet með vatta. íj. en hin take þar uið eða umboðs maðr hans. nema/ hann uílí índella um gera honum er taka scal. En um oll onnur mol er menn/ læggia logdoma [a ímillum sín. þa sækízt sa mork .Silfrs. uið sakar abera/ er þan dom ryfr. en [konunge .ííij. morkum .Silfrs. ok søke

giælkyri huaromtvæg/gia til handa.ok take hín fyrst skuld sína upp sva sem domr dømndi/ en sækt huarstvæggia se siðan æftir fear magne ef æigi vínzt fe til/ huarstvæggia . En ef hín uil æigi [þa en dom hallda. þa scal giælkyri/ lata blasa til mozok gera hann utlægan. nema hann giallde slikt up sem nu/ er mælt. Nu ef maðr fær æigi i bø varom fyrir logmanne eða giælkyra. þa skal/ sakar abere taksetia hann til nesta logþingis er hann fær æigi ret af. en ef hann / hæuír til þess sanleg vítní at han hæuír þan taksættan er mal a uið hann/ok þat annat at mal hafe sva faret sem hann [hæuír hærmt. þa skulu þing/menn døma þat mal at logfullu . huart sem uið ero baðer eða sa æín er \20v\ fram ber. oc logmanne ok logrettu monnum þickir fyrir luta . nema hínur er/ taksættr var banne ful naudsyn/

Kristendomsbolken

#1 ÞAT ER uphaf lagha vara [þiorguínar manna sem up/haf er allra goðra luta at ver skulum hafa ok halda kristile/ga tru. Uer skulum trua a varn drotten ihesum *Christum* hans/ æinga sun er geten er af krafte hæilags anda. oc føddizt af mariu/ møy pínðr undir pilazc vallde. krossfestr døydðr oc grafen for níðr/ til hælúitis at løyssa þaðan alla sína víní. þriðia dagh æftir er hann var/ døydðr i sínum mandome vskaddum sínum guddome ræis hann up af dauða/ oc var síðan með læresvæinum .lx. dagha fra pascha dægi oc til up stigni ng/gar dags. oc stæig þa til hímna oc þaðan scal han koma a øfsta dæghi/ þessa hæíms. at døma huærn æftir sínum værdlæikum. Uer skulum trua/ a hælgan anda at hann er sannr guð sem faðer oc sun oc þær þreiar skill/níngar er æin guð. Ver skulum þat allt trua er truír oll kristin þioð/ oc hælagra manna samband. oc hælilogh kirkia hæuír aðr samþykt með/ ubrigðilegre staðfestu. Ver skulum trua at syndir fyrir latazt með skírn oc/ iðran ok skripta gang með hollde ok bloðe vars drottens er i messonne hel/gazt. með bõna hallde ok almoso giærdum. ⁱ fastum ok allum oðrum goðom lutum/ er menn gera. hugsa eða mæla. Ver skulum trua a huers mannz likamr er/ i er komen hæímín eða [koma kan til doma dags þa scal up risa ok þa/ðan af skulu þeir er illa gerðo oc æigi iðrazc með ivirbot þessa hæíms ha/fa enda lausan ufagnad með dioflínum ok hans ærendrekom i hæluiti. En/ þeir sem got hafa gort þessa hæíms skulu hafa ælifan fagnað með/ guði oc hans hællgum mannum i hímíriki/

#2 Nv af því at guðs miskunn ser til þess myckla þorf utalulegs lyðs/ [oc ymís fiolmennís . þa hæuír hann skipat tuæim sínum þionom. at/ vera audsynilega hans umboðs menn um þessa hælga tru ok hans hælilagt/ logmal. godom monnum til værnðar ok rettenda. en vandum mannum til ref/singar ok ræínsanar. Ero þesser tvæir annar *konungr* en annar *biskup* . hævir *konungr*/ af guði verallett valld til veralldlegra luta. en *biskup* andlect valld til and/legra luta. ok a huar þeirra at styrkia annars valld til rettra mala ok\21r\ loglegra. ok kennazt uið sik at þeir hava vald ok ifirboð af sealfum gu/ði. en æigi af ser oc fyrir því at þeir ero guðs [þionosto menn ok hins annars/ at þat sea aller at þeirra ma [með engu mote missa. þess hins þriðia at/ sealfu guð virðizt at kalla sik þeirra nofnum. þa er sa sanlega í my/klum haska uið guð er þa styrkir æigi með fulkomenne ast ok retvise til/ síns vallz þess sem guð hæuír þæim til skipat. þar sem þeir bera sva myk/la ahyggju fyrir ollu landz folkínu ok abyrgð fyrir guði. allra hælzt þar sem/ login vatta með studdum enda mærkium. sva at huarki megi hofðingi/arner ef þeir gøyma þessa anauðga eða þyngia folkínu með ofmy/killi agirnd ok at æigi mege fa vitrír menn

synia hofdingionom loglegrar / þægnskylðu fyrir þríozsku sakir er skamsynnar favizsku .

#3 Nv af þui at lanz folkit alt a mycla/ lydskylldu *konungenum* at væíta. þa være þat þarflekt at *menn* varadezt/ þa myclu uilli þoku er mæstr lutr lanz folks þessa hæuír sva hormu/lega veret blíndaðr af at i engu lande odru finnast þess dómí þar sem/ tæknír hava veret ímísir *menn ok* kallaðer *konungar* ranglega ímote rettum/ *konungum ok* logum hins hælga olafs *konungs* oc ollum þæim rettendom er huer bon/de uilldi una af *oðrum* um sínar ærfðir. þionaðo opt uelbornír *menn* þæím/ er varla matu vera knapar þeirra sem en vattar idag huart þeir místu flæiri/ odla síinna eða hínir er þeir kallaðo *konunga* sína oc sva hit sama um manna/ missurnar. Nu at *menn* þurfuí æigi griplande hondom eða læitande æftir/ fara huer *konungr* a retlega at vera i noreghi. þa se þat kunnikt ollum biorgwi/nar monnum *ok* ollum *oðrum* norex monnum at Magnus *konungr* sun Hakonar *konungs*/ stadfæsti sva *ok* let i bok sætia a frosta þíngi. huær at rettum ærfdum a/ at vera norex *konungr* eftir logum. *ok* af því at þat var þa iattat með raðe ions/ ærchibiskups *ok* annara liod biscupa. lendra manna *ok* lærðra. stillara *ok* logman/na *ok* allra handgenginna manna þeirra er þa varo hia. *ok* allra frosta þings/ manna *ok* því samþyctu aller norex *menn fyrir* sik *ok* sit afspríngi uið noregs/ *konung ok* hans af spríngi með retto þing take at þessi skipan scal standa [þar/ vm sem þa var gor *ok* nu fylgir her. \21v\

#4 † Nafne faður *ok* sunar *ok* hæilaghs anda. æíns guðs ihæilagre þren/ningu. scal æín hans þion *konungr* vera ifir ollu noregs *konungs* riki *ok* væll/di innan lanðz [*ok* uttan lanðz *ok* sva skatlondum./

Nu eftir fra fall *konungs* vars. þa er su hín fyrsta/ norex *konungs* ærfð. at sa scal *konungr* vera ifir norex *konungs* riki sem/ noregs *konungs* sun er hín ællsti æín./

Su er onnur ærfð at sa sunar *konungs* er skilgeten er hín ællzti/ æín scal *konungr* vera sa er faðer hans var skilgeten ef engi er su/nana til skillgetna./

Su er hín þriðia ærfð er broðir *konungs* skilgetín hín ællzti æín/ scal *konungr* vera sa er samfædra er uið konong ef engi ero þæir/ till sem aðr ero talldir.

Su er hín fiorða ærfð at faður broðir *konungs* samfaðra/ oc skilgeten hín ællzti æín scal *konungr* vera sa sem faðer hans var skillgeten/

Su er hin fimta ærfð at broður sun *konungs* skilgetín hín/ ællzti æín scal *konungr* vera. sa sem faðer hans var skillge/tín oc samfæðra uid *konung* ef engi er hínna til./

Su er hín setta ærfð er bróðrungr *konungs* hín ællzti æin scal ko/nongr vera. sa sem faðer hans var faður broðir *konungs* skilge/tín *ok* samfædra ef engi er hinna til sem aðr ero talder./

Su er hín seaunda ærfð at *konungs* sun skal *konungr* vera hín ællzti æin þo/ at han se æigi skilgetín. sa þo [at hann se huarke geten i frenð/semis spellum eða hordome eða sifskap *ok konungr* sealfr hæuír uið fæðer/ne hans gengit *ok* sagt sealfr skilrikum monnum avení til fyrir saker/ samuistu sínnar *ok* moður hans *ok* svarar su stund er barnit er / fót þeirre til tolu sem til hýrir *ok* hæuír maðren æcki tvænt til fæ/ðernís sagt. æftir þæim hætte sem logbok vattar um slik mal. þesso/ skulu þeir sem vita. æigi løyra ifir manað. nema þeir ottizt of/riki. þa skulu þeir þo æinum huærium flæirum skilrikum monnum til sægia att/ vitni mege um bera ef þarf.

Su er hín atta ærfð at dottur sun *konungs* skilgeten hín ælzti eín/ skal *konungr* vera sa sem moðer hans var skilgeten ef engi er hina til/

Su er hin níunda ærfð. at systur sun *konungs* skilgeten hín ællzti æin scal *konungr* vera. sa sem moðer hans var skilgeten *ok* samfædra/ uid konong ef engi er hinna til./

Su er hín tíunda ærfð at sa skal *konungr* vera hín ællzti æin. er nestr/ er æftir bróðra sunu uid *konung* *ok* skilgeten er *ok* faðer hans varr/ skilgeten *ok* komen fra samfæddum bróðrum skilgetnum ef engi er hinna til./

Su er hín ællifta ærfð at sa skal *konungr* vera hín/ ællzti æin skilgeten er systkína sun er uíð *konung* *ok* komen fra/ þæim syskynum er bæde varo samfædra *ok* skilgeten *ok* af rettre/ *konunga* ættenne komen ef engi er hinna til sem adr ero tallder.

Su er hin tolftha ærfð. at sa skal *konungr* vera hin/ ællzti æin skil/geten er systrungr er við *konung* *ok* moðer þeirra varo skilgetnar *ok*/ samfæddar *ok* af rettre *konunga* ættenne komnar ef engi er hinna till./

EN ef engi er þessara til sem aðr ero talder/ þa se sa *konungr* at noregi hin ællzti æin er ærfdum er nest eftir/ þui sem landzbokin vattar i ærfða tale. karl [þo en eigi kona oc þo/ af rettre *konunga* ættene komen/

#5 EN ef sva hardlega kan til at berazc at engi er þessara / til. þa se sealfstæfnt hertogha ef han er til *ok* iarle. biskupum ollum *ok*/ abotum. lendum monnum ollum *ok* hirdstiorum með hirð allre at sokia norðr/ til niðar oss til hin hælga olafs

konungs til um ræða við *ærchibiskup*. *ok næf/ní* huer *biskup* or *sinu biscopu* dómí *ok syslu menn konungs* þeir sem þar ero .xíj. hína vi/traztu bønðr eftir sínní samvizku *ok se a for innan þess fyrsta mana/ðar er þeir spyria fra fall konungs*. Sua scal *ok biskup* huer *ok syslu menn* ætla men / til hægnaðar *ok giæzlu* eftir með bondum. at gíæta landz *fyrir þiofum ok ilþy/ði*. sva marga af lendum monnum *ok syslu monnum* i huerium logum sem/ þeir sea at bæzt hœuír. skulu þeir er eftir sitia iamhæimulir til giæzlu/ sva [i annara manna *syslum* sem sealfra sinna. elligar ero þeir sanner land/raða *menn* ef æigi helldr land friði *sínum fyrir þeirra* vangíæzlu. En þan tíma/er þeir ero norðr komner sem til ero nefndir. þa gange þeir ulærðo *menn/ með svordnum* æiði til þess umdómís at þeir skulu þan til *konungs* taka sem/ þæim synízt *fyrir* guði at bezt se til fallen [eftir sínní samvizku . En þen/na æið skulu iam væl *biskuparner* abyrgiazt við guð sem hínír er vínna/ at han leggi sannenda umraði til þessa mals. iamnvæl sem hínír ulær/ðu *menn* er sværia. sem guð gefr þæim syn til retlegazt at sea./ En ef þa skil \22v\ a þa skulu þeir sit mal hafa er flæiri værða saman *ok skilrikare* ero *ok/ ærchibiskup ok aðrer biskupar* fylgia *ok sanna þat með* æiði *sínum*. Nu ef nokor/ lætr sik oðru uís til *konungs* taka en nu er mælt. þa hafe sa *fyrir* gort fe *ok/ friði ok* se i pafans banne *ok allra* hæilagra manna *ok æigi kirkíu græfir/ ok* sva huer sa er honum fylgir til þess. Nu ef hirðstiorar eða hirð *fyrir* ne/mazt þessa færð. þa ero þeir landraða *menn* við *konung* . nema ful nauðzsyn/ banne. en huer bonde er *fyrir* nemzt þessa færð. sækr .víj. ærtoghom *ok/ .xíj. morkum .Silfrs.* við *konung*. en *konungr* mete nauðsyniar með goðra manna raðe/ En i þessa færð fare huær a *sinum* kostnaðe en *konungr* inní þæim ollum kost/nat sín er æigi hafðu aðr *konungs* fe/.

#6 EN ef dotter eða sunar dotter. eða systir eða moðer. eða þær aðrar / konor er i ærfða tale ero talldar eftir landzbokínní . *ok* sva þeir karl/menn sem i ærfða tale standa *ok* eigi ero af *konunga* ættene komnir. *ok* ero þeir/ eða þær nær mær at skyldu til annars arfs en *konungdomsens*. þa scal eftir/ þui huær til ganga sem honum vatta logh i almennílego ærfða tale *ok/* at þui liosare se. þa megho þeir þetta fyrst ærfa. æignír þær sem *konungr* ærfir/ æftir aðra frendr sína *ok* þær sem hann kaupir með lausa fe. þær þo att / hann sæli æcki *konungdomsens* iarðer til eða skipti þæim i hínar. Sva skulu þeir *ok/* ærfa lausa fe *ok* gripu þa sem æigi hœyra korunni til. nema *konungr* have / aðra skipan a gort með skilrikum vítnum eða iartegnum ser til salo hial/par oc sœmdar eða *sínum* hollostu monnum með goðra manna raðe oc/ er þat hofuð rað at huer gere uel *fyrir* ser um sína daga *ok* *sínum* hollosto/ monnum helldr hæil en síukr. því at vaskœyt er annars vinatta oc/ æftir giærð þo at allskyllt se. finnazt *ok* flæiri dómí til þes at/ ærfíngiar hafa af drægit en til auk't skipan þeirra er atto *ok* fen/go optlega með hollre þionosto *ok* lifs haska. eða ímíso erveði æða / manraunum./

#7 [EN at konungr úti sek því at helldr skyldugan log at hallda [uiðr/ þægna sína ok um at bœta. þa scal hann þessu iatta folke sínu/ með fullri stadfæstu [æftir þat sem hann er til konungs tækín. þat iatta ek/ gudi ok hans hælguðum mannum oc þui hans folki sem ek em vuærðugr/ ifir skipadr. at ek scal þau kristin logh hallda er hín hælgi olafr/ konungr hof. ok aðrer hans retter æftirkomendr hafa samþyct millum/ konungs ok þeirra er landet byggia með huara tvæggia samþyct ok með gœðra\23r\ manna raðe um bœta eftir þui úti sem guð ler mer. er konungr æigi at/ æíns skyldr at hallda þetta uið þa sem þa ero a [þingi hia honum. hæll/ðr uið alla þa sem i hans þægnskyldu eroalna oc uborna. en þan/ tíma er hann verðr korunaðr. þa scal hann sveria monnum logh ok rettende/ með þæim æidstaf sem konungs uigslu fylgir/

#8 [SUa scal oc hertoghe eða iarl þenna æið sværia. ef þeir ero ner eða/ þegar þeir koma til konungs. þess leg ek hond a [þessa hælga doma oc því/ skyt ek til guðs at ek scal vera hollr ok trur mínum herra. N. norex konunge bæðe/ openberlega oc løynilega oc [þan luta landz sem han ler mer scal ek tryg/lega hallda [eftir því skilorðe sem han fær mer i alla staðe. væita skal ek honum/ alla þa lyðní sem [goðr hertoghe eða iarl scal goðum konunge. styrkia scal ek/ hann oc hans riki bæðe með radom oc ollum styrk mínum. hallda scal ek oc æiða/ þa sem hann hæuír svoret ollu landz folkínu æftir því úti sem guð ler mer./ Guð se mer hollr ef ek sat sægir gramr ef ek lygr./

#9 þa skulu ok [lendir menn [ok hirdstiorar þenna æið suæria . þess læg ek/ hond a helga doma oc þui skyt ek til guðs at ek scal vera hollr oc trur/ mínum herra. N. norex konunge bæðe openberlega ok løynilega. Styrkia scal ek hann/ ok hans riki bæðe með radom ok ollum styrk mínum. hallda skal ek ok æiða þa sem/ hann hæuír svoret ollu landz folkínu æftir því úti sem guð gefr mer. [sva/ se mer guð hollr sem ek satt sægir gramr ef ek lygr. /

#10 EN at bœndr [ok alþyða úti sek því skyldugare til holllostu ok þægnskyll/du ok lyðní uið konung. þa skulu þeir þenna æið sværia konunge sva marger/ menn or fylki huæriú sem [konungr uil ok honum likar. þess leg ek hond a þessa / hælga doma oc því/ skyt ek til guðs. at ek scal vera hollr ok trur mínum herra. N./ norex konunge. bæðe openberlega ok løynilega með ollum minum mat oc mægni/ sva sem goðr þægn scal goðum konunge væita alla loglega lydskyldu með þæim / ollum logum oc lunnendum sem hin hælgi olafr konungr skipaði millum konungs oc [þeirra/ er landet byggia ok aðrer hans rettir æftir komendr hafa nu stadfæst mil/lum konungs ok [landz folksens . með huara tvæggia samþyct. Sva se mer guð hollr/ sem ek satt sægi . gramr ef ek lygr. abyrgi ek mer þenna æið oc ollum

þæím/ er i *konungs þægnskyldu* ero [alner oc ubornír oc hans æiðs [æigu at niota.
E/ro æigi at æíns þeir skyldugir til at abyrgiazt þenna æið er sværia. hell/dr aller
þeir sem i *konungs þægnskyldu* ero alner oc uborner. [þeir sem hans værn/dar vilia
níota. því at norex *konungr* er iamnskyldr þæim til rettra mala at fylgia\23v\ er
hæíma sítía sem hínúm er þa ero a þíngi [hia honum. sva ero oc allir^{honum}
skyll/dugir til allz tryglæiks er i landeno ero. þo at æigi svære aller trunaðar /æið.
þat uíta oc aller *menn* at þat barn er fót er a sidarzsta are *konungs ævar/* at
konungr er iamnskyldir því ret at gera sem þæim manne er honum svor æið a/
fyrsta þíngi. Sva ero oc honum aller skyldugir til allrar loglegrar þægn/skyldu þeir
sem laga uilia níota oc þeirra uilia værðir vera. En *konungr* oc *biskupaR* / lærðer
menn oc lendir . oc oll alþyða scal siðan fylgia hínúm hælga krosse ok/ hægum
domum aftr til kirkio. siðan scal *konungr* ganga til alteriS oc taka þar/ blæzan. oc
gange siðan til [konungs garðz oc hallde slika væizlu þan dagh/ sem honum byrjár
oc *konungs* tígn hýrir hofðíngium oc ollum hínúm bætz/tum monnum. /

Landvernsbolken

#1 ÞAT ER UPHAF/ at landvarnar belki varom at ihesus *Christus* hín krosfæsti sannr/ [guð oc guðs sun oc møyiar mariu. *konungr* allra *konunga*. af hueri/um allt valld stíorn oc virðing . at han se var værnð *ok* vard/væizla allra norex manna æiliflega. I þess hins sama [vars herra ihesu *Kristi*/ nafne. scal var loglegr norex *konungr* hans þion. raða boðe oc banne oc utforum/ varom oc raða at logum [en æigi at ulogum gudi til dyrðar ser til gagns/ en os til þarfenda. Eigi skulu ver [honum læiðangrs synía ne utboða / ef hann bydr ut með slíku skilorði sem her fylgir. *konungr* a æigi frammar/ at kræuíá utboða i friði en halfan almenníng. nema su æín huer/ naudsyn falle til með honum er menn uili bætr gort hafa [ef menn kenna/ af honum miskun oc goduílía. Nu fyrnízt skip eða naust i biorgwín / eða forlazt ræiðir sva at vmbota þurfi. eða af nyíu til fa. þa skal *konungr*/ ut bioða sva mykit af bø varom sem honum þíkkir til bera oc arangri hœuír/ með bæztra manna raðe. scal uið þui fe taka logmaðr oc æín huer *konungs* hand/gengin maðr. oc æin huer skilríkr bonde til varðvæizlu. oc til enskis scall/ þat annars snuazt. nema til þess sem aðr vattar með *konungs* iayrði . skulu/ *konungs* umboðs menn þetta gera lata æftir því kaupi sem þeir semía uid þa menn sem/ vardvæizlu hafa a bøar manna fe/.

#2 N U sœkir skip fyrnska i bø varom. þa scal annat gera með *konungs* raðe ./ af bøar manna fe oc þar ræisa lata at huarke spilli akre ne eng/ ef uttan takmarka værðr skip gort. en ef þesso spillir. bôte sem skyn/samír menn meta af bonda fe. *konungs* iorð er skyld til at ræisa landvarnar \24r\ /skip a ef hon er til. Sva *ok* *konungs* mork er skyld til landvarnar skips at/ fa. *ok* allra annara er marker æigu at iamnaðe því at æigi scal æíns/ manz mork øyða. Nu scal smíði til kræfía alla þa sem ero innan/ bøar úidare ef þarf. stafna smiðr huær er fyrir nemzt er sækr mork/ *Silfrs*. uið *konung*. en filungr huer at halfre mork ef hann uil æigi til fara/ Nu hafa þeir sætt kiol a backa stokka *ok* til smiðar tækit. þa ef æín/huer þeirra løypr fra þeirre smið. stafna smiðr er sækr .víj. æertoghom oc/ .xíj. morkum *.Silfrs*. uið *konung*. en filungr .v. morkum *.Silfrs*. uið *konung* af þui att þa/ [fælla þeir landvorn fyrir *konunge*. þa skulu smídir fe launa. stafna smiðr/ . íj. aura *.Silfrs*. a syknum dogum sunnu daga amillum. en filungr huer øyri/ þar með mat oc maldryckíu half bolla skott [um dagh . En at gorfo ski/pi þa skal skip bræða oc i naust setia ef [til er . en ef eigi er naust til þa/ scal naust gera oc til fong til fa or huærs manz morku sem uil sva sem/ [skilt er til skips oc sva smíði til næfna oc sva læigu taka. Sægl oc akke/ri baat *ok* ræiða allan. tiolld oc allt þat sem til skips

[høyrir oc þarf att/ hafa. þa scal til sysla með konungs raðe af bœar manna fe sva at skip se i alla staðe uel ført. /

#3 Nv fællr sva þunglega at hæiðín hær eða kristin gengr a norex konungs/ vælldi æínum huerium stað. oc þo at a skatlond hans gange eða hæfzt/ innan lanz. þa skulu ver æigi synía konunge [allan almenníng . at liði ok skí/pum. uistum ok vapnum ef hann ser með uitrazstu manna raðe at sva mikít þarf/ við. en ef mínna þarf við þa tokum ver þat með þokkum sem af fellr. En/ ef sva hardlega fællr at nokor hær hæfzt eða gengr a innan landz þa/ skulu þeir er son hersagha kemr fyrst til skera up herorfar oc lata fara lanz/ænda amillum. Su or scal fara a lande þioðgatur í mínzsta laghe með / [þriðia manne fultiða. en a sio með skipi skipaðo. hon scal fara með þioð/læið bæðe netr oc daga. Tre or scal ut skera i bygðir af þioðgatu alla/ vega oc i fiorðu ín af þioðlæið. oc i øyiar ut. ok bere með vattom. ok/ bere huer oðrum. en ollum monnum er or kemr til hus. þa gerer hon stæf/nu til skips uíð sio. en samnaðar a lande. En ef þa sitr nokor kyr/ um þa er sa utlægr. þui at þa scal fara þægn oc þræll ef þess þarf/ við ok scal huer fa ser uístir sealfr oc sínum hæíma monnum. þæím sem/ æigi hafa sealfer fong at fa ser. en ef nokor fællir herboðs orfar [e/ða fær æigi æftir boðe . þa er han utlægr oc allt þat sem han a [nema \24v\ naudsyn banne . mete konungr þær nauðsyníar. En ef konungr mistruír men / at ver uílíum æigi væria land hans með honum sva sem ver hofum [fong/ a oc megin til. þa æigu ver at sælia honum gisla til trunaðar. en ef ver/ halldum orðom varom ok landvornum við konung varn . þa a hann at sælia/ oss afr gisla vara umæidda. en ef ver gerom af þa er [gislum fyrir skotet / ok ero þeir þa í mískun konongs. oc svare þeir fyrir þat er at logum æigu at svara/

#4 NU ef hers er von i land/ vart . þa skulu menn vita vord ræiða. þa scal giælkyri eða syslu/ maðr lata [til moz blasa. en sa er sækr mork .Silfrs. við konung er æigi kemr/ til. Bœar menn ero skylldir til uita at gera [a logðar horne ok varðhus með/ ok þak a ok fiorar dyr til . Nu scal stæfna mot uord giælkyri eða sys/lu maðr scal gera bear monnum [til laga stæfnu vorð at hallda. þa skulu/ bœar menn a værði sitia hína fimtu not siðan vorð er boðen nema fyr/ þurfi. En þeir er uíta uorð æigu at hallda ok uilia æigi. þa fare [huer/ sa utlægr. ok take konungr af fe hans .víj. ærtogar ok .xíj. merkr .Silfrs. enn/ ærvíngi [hans þat sem mæira er. en ef æigi er fe til. vere hydðr a mo/te oc fare siðan utlægr. þrir menn skulu vita vord hallda. þeir menn ero aller/ vardsætir er augna hæilir ero ok øyrna. oc fot hæilir. frealser men oc/ fultiða ok uel hærfører .íí. herlenzskir en æín utlenzkr or annara konunga/ riki . Sva scal ok skipta vm alla vorðu er menn þurfu at hallda i ufriði/ at hærlenzkirkir skulu hallda at tvæim lutum. en utlænðzkir [at þriðíungi / [æftir rettre til tolu . [Men skulu a vorð ganga at miðíum dagi ok si/tia þar til annars [míds dags . en ef

sæinna er a gengit eða fyr af./ þa fare utlægr með fyrra skilorði. nema æin gange ærende þeirra. A/ værði scal maðr vaka en æigi sofa. en ef aller sofna a uíta verði ok bren/nr viti fyrir sunnan eða norðan. þa fella þeir vorð. Nu skulu varð menn/ uita brenna at þrímur herskipum senom eða flæirum. en ef þeir brenna/ æigi uíta þa ero þeir utlæger. En ef þeir evast i huart ero herskip eða ei/gi . þa skulu þeir kalla til hína skynsamazstu menn þa sem ner þæim ero ok/ hafa þeirra rað við huart uita scal brenna eða eigi. nu brenna varð menn/ uita ok værða þau æigi at herskipum . ok koma þeir hær laup a land . þa ero/ þeir utlægir með fyrra skilorði. nema þeir sværi fyrir æin æiði at þæir/ gerðo fyrir goðo ok þeir hugðu þat hærskip vera. Sa vita vorð er austastr/ er scal varða .víj. ærtogom oc .xíj. morkum .Silfrs. oc [þo utlægr ef vorðr fæl \25r\ lr æftir fyrra skilorði . ok sva scal sa varða er nördztr er. ok [huær/ sem nestr værðr þui er hærs er mæst von. En huer annara at varð/vítí mork .Silfrs. [ef fellr . Syslu maðr eða giælkyri scal fa til skilrika menn/ at ranzsaka huern dag vorð meðan þess [þickir við þurfa ok græi/ða at ret fare. en ef þeir gløyma sækr .víj. ærtoghom ok .xíj. morkum/ .Silfrs. við konung ef skaði værðar at./

#5 NU kómur maðr i land vart sa er heðan var/ utlægr gorr ok ber hersogu sanna þa sem landz menn víta æigi/ aðr. þa er han ilendr með konungs raðe þo at han være níðingr aðr. Nu/ ber maðr hersogu oc er eigi son. þo at hann være fyr i lande. þa er hann þa / utlægr. nema hann sværi fyrir æin æiði at hann gerðe fyrir goðo. ok hann hugði/ þat sat vera. Nu ber maðr hersogu sanna sa er ilendr er aðr þa scal hann ha/fa .íj. merkr .Silfrs. af konunge varom. en mork .Silfrs. or fylki hueríu. mork .Silfrs./ scal hann ok hafa af bø varom./

#6 NU skulu aller menn gera læiðangr at iamnade [i bø varom en att/ utbodnum læiðangri skulu menn iamnat sín græiða at garða hofn / ok fear magne. En sa læiðangr er gerezt af gorðom frealsar þæim / garðlæigur er garð a . þeir skulu skyllidugir við læiðangri at taka/ er konungr nefnnír til eða hans umboðs maðr. Nu scal græiða att / halfum almengi .v. pænínga vegna af mork huærre . bæðe garðlei/ghum ok kaupøyri. scal konungr taka af .xl. marka. en bøar menn þat sem/ mæira er. En utlendzskir menn þeir sem garða æiga i bø varom eða læiga / .xíj. manaða læígum . þa skulu vera i ollum utboðum með bøar mon/num. En aller aðrer utlendzskir menn er her sítía [um vættrum. þa sku/lu græiða .v. pænínga vegna af mork huerri at halfum almenningi/ ok a konungr þan læiðangr allan . nu skyzt maðr unðan læiðangri eða iamf/naðe . ok løypr kaupstaða a millum. eða skipræiðna. fiorðonga eða/ fylkna. ok gerer huarke her ne þar. þa gere læiðangr þo at siðar se ok sækr/ læiðangrs falle .vi.aurum .Silfrs. [við konung . huer ok sem gerezt þriotr ok er fòr/ til at gera læiðangr. ok er sottr til [ok uil æigi. ok løypr

undán sokn oc ge/rer huergi læiðangr a þrímr vættrum. þa scal han giallda fullan læið/angr þo at siðar se. *ok sekr .v. morkum .Silfrs. uið konung .*

#7 Nu skulu *ver* uíta huar *ver* skulum læiðangr *gera* . ef maðr/ a hus i kaupangi en bu i heraðe *ok* fær þar [a meðal [oc er ímíst \25v\ þa scal han *gera* læiðangr i heraðe at iarðar hofn þeirre er hann byr a at/ iamnaðe uið aðra bøndr. en af kaupøyri *ok* gardleigum i kaupstað/ Sva oc ef maðr a bu tvau i heraðe oc i sínni skipræiðu huart. þa/ scal han þar af huaro *gera* sem stendr [at iarðar hofn *ok* iamnaðe. / En ef maðr fær æin løypr millum kaupangrs *ok* heraðs *ok* er foddör/ i kaupangi *ok* kaupir kaupum sínum *ok* er i heraðe um iol. nu ef han/ bíndr *ok* lóysir hudfat sit i kaupangi allan vætr þess [a meðall . þa/ gere hann læiðangr i kaupangi af kaupøyri sínum. Maðr huer er foddr / er i heraðe *ok* fær han [i kaupang at kaupum sínum *ok* hæuír huarke/ hæimilt sitt i [herade ne kaupangi . [sa scal *gera* læiðangr i heraðe af/ kaup øyri sínum. en ef maðr slitr bui sínu i heraðe *ok* fær til kaupan/grs fyrir [mantal *ok* iamnað manna *ok* fær han siðan i herað. þa æigha / bøndr gerð hans. Sva *ok* ef kaupangrs maðr sælr garð sín eða byggir / í kaupangi *ok* [fær han i herað fyrir mantal *ok* iamnat manna. *ok* fær hann af/tr siðan i kaupang . þa æiga kaupangrs menn gerð hans. Nu ef maðr gerer/ læiðangr i annan stad en hann a at *gera*. þa er sem hafe ugort .

#8 EN um bœar gialld. þa scal ærtog vegna at bœar gialldi *ok* scal gial/da .xííj. nattom fyrir petrs messo at usækiu. En bœar gialld skulu *gera* / smiðir aller . Mangarar. Mylnarar . Sutarar. Skínnarar. Slatr man/garar . Olkonor . Mioðkonor . Kambarar . Vefarar *ok* aller þeir menn bæðe / konor *ok* kallar er með mange fara huart sem [þeir hafa [mang sítt / i budum eða a stræti . En ef maðr fær brott með bœar gialldi. [þa er han / sækr mork .*Silfrs. uid konung* ein . nema nokor maðr luki fyrir hann i retta stæfnu / þa a sa maðr [þa mork er uid liggr [i sæktena af honum þa er hann kóm/ aftr. en æigi konungr . Kiænníngar svæin huer scal giællda halft bœar/ giæld hina fyrstu . xíj. manaðe Sauðar krof scal hoggua i helminn/ga eða fíorðonga *ok* giællda i bœar giælld. en ef smæra hoggr giællde / øyri vegen a ofan. /

#9 Sa scal skipi styra er konungr nefnir til . eða konungs umboðs maðr . Nu skal/ styri maðr nefna menn at fara með ser. þa skulu þeir skyldugír/ at fara sem nefndir ero. nema loglegh naudsyn banne huarom tveg/gia. *ok* se þa aðrer i stad nefndir. Skal styri maðr hafa fyrir sit starf ok/ vanða ef hann fær vel með sinu starfi. halfa mork huer amanade af \26r\ bonda fe. sa þo er æigi hæuír len eða væizlu af konunge. oc take þetta/ þan tíma er hann kómr hæim aftr. [Sva mykit læidsogu maðr taka/ af bonda fe. or þrondhæimí halfa mork .*Silfrs. til biorguínar. or biorg/vin* halfa mork til tunsberghs. or tunsberghi halfa mork til landzenda. [slict/

hit sama aftr. þar með mat ok dryk. sa scal huær fara er i fyrstu er/ næfndr ok eigi umskipti a gera. nema loglegar naudsýniar gange till./ Engi scal ok lausnir taka en sa er tækr. þa [er hann sækr .víij. ærtoghom ok/.xíij. morkum .Silfrs. uíð konung fyrir huern þan sem han tækr lausnir af en sa huer/ er byðr mork .Silfrs. konunge . en sa er mæler slíkt til annars ok fæltz at svare/ slíku fyrir sem log vatta þæim a hendr er annan røger./

#10 Nv scal styri maðr gera ollum nefndar monnum/ stæfnu til . þa er han uil [skip skipa ok skra [þar huærn í rum / [sem vera scal. ok æigi þa skipara stæfnu at skoða nefnd vopn manna/ ok klæðe. En ef nokor vopn vantar. þa se þar uopn tækín með styri manz/ raðe sem hann ser at bætzt gegnir ok abyrgizt sa er hæuir eftir logum. Nu/ scal huer [nefndar maðr taka øyri .Silfrs. i farar [øyri sín ok sva huer mat/gerðar maðr sem hasetar. Nu skulu bøar menn gera .íj. manaðar mate/ smørs .ok . íij. miols til homlu. scal uíð því taka styri maðr [iamnan þa er/ læiðangr er [ut boden . ok hallda þar af nemfdar monnum kostnað þrea/ manaðe með fullri vista toku . er þat at rettre uísta toku a huærium/ halfum manaðe i tylft huæria pund bíug miols ok . íij. laupar .íij. pun/da smørs. En sa er þetta græiðir æigi svare læiðangrs falle sem aðr er/ skilt . oc søki gialkyri ok hafe af .íi. luti en styri maðr þriðjung. En ef hann/ uil æigi søkia oc er honum sagt til aðr. þa søke styri maðr oc hafe halft/ en gialkyri halft./

#11 Boghe scal liggia uid þofto huæria þan skulu sessar .íi. fa þeir / er fara oc stræng a. eða gialldi halfan øyri .Silfrs. konunge. ok fae bogha/ æigi at siðr ok . íj. tylftir orua skæftra eða brodda. þat skulu husbøndr/ fa. en halfr annar øyri ligger uíð tylft huæria uíð konung. ok skulu ver/ með skylldu fa konunge varom .ij. tvitugh sæssor af bø varom. sva sem konunge/ varom þikkir til høyra með liði oc vapnum. nema konungr se með bæzstra manna/ raðe at mæira þurfi. nu fær maðr a skip annat en hann er nefndr a / þa gerer hann bæðe rør læiðangr ok giælldr uitið. En ef freals maðr gengr i matgerd a skipi ok misfær hann með matgærd. þa segi styri manne ok eigi \26v\ hann skipara stæfnu ok refsí með skynsamra manna raðe. sva at huarke/ fae hann sar ne lemstr. þui at styri maðr scal mestu raða innan borðz/ a hueriu skipi. Nu løyra þeir skip or festum ok søker maðr æigi half/rymí sit. giallde mork .Silfrs. konunge nema loglegh [forfol banne . en ef fel/lir ferð sækr .víij. ertoghom ok .xíij. morkum .Silfrs. uíð konung. /

#12 [Sa maðr er a til .vi. marka vegenna fyrir uttan / klæðe sín. hann scal æiga skiold rauðan tvibyrding. spiot. sværð/ eða øxi half þynnu. En sa maðr er a til .xíj. marka veginna fyrir uttan/ klæde sín. han scal æiga skiolld rauðan tvibyrding oc stalhufu með hínun/ fyrrum anefndum vapnum [oc scal huer skialldare hafa mot

tekit mark/ a skioldum þæim sem hann gerer. at uita meghe huerr gort hæuir ef fals/ fínzt i. en huær sem æigi hæuir se skilldir up tøkir *konunge* til handa. En/ sa *maðr* er a til .xviiij. marka veginna *fyrir* uttan klæðe sín. hann scal æigha/ skiold rauðan *ok* stalhufu *ok* panzara eða brynú *ok* oll folk vopn. En ef no/kor missir þessa vapna þa liggr uið *øyri* .*Silfrs.* uið *konung fyrir* huert er míssir/ En drengmaðr huer oc þeir *menn* er minna fe æigu en nu er sagt. þeirra huer/ scal æiga skiold *ok* spiot sverð eða *øxi*. en bræið *øxar* ero gilldar ef ram/lega ero skeftar. oc half þynnur *ok* spiot þau er traustlega ero skeft oc/ .ij. grærnaglar ero .i. eða [æin i gengnum *ok* noðet at [baða vega . gilldr skal/ *ok* tre skioldr huer þæima monnum er spengr þrearr liggia ifir þuæran/ af iarne *ok* . íij. munðriðar innan við traustlega negllidir. en ef verk *maðr/* gengr i fyrstu í vist oc tækr fulla læigu. kaupi ser fyrsta sumar/ *øxi*. en annat skiold. hit þriðia spiot. en ef hann missir æin^s huers/ vapns þessa . þa liggr uið *øyri* .*Silfrs.* *konunge* [fyrir huert er missir . En ef hann/ missir allra. sækr *øyri* .*Silfrs.* við *konung fyrir* huert er missir oc vere halfret/tes maðr til þess er hann a ser vopn/

#13 **N**v er þat æit þing er hæitir vapna þing./ þat scal æiga firir endilangan noregh. þat skulu *ver* æigha/ biorguínar *menn* manna| hín nesta æftir miðfastu. þa scal giælkyri/ lata [til þings blasa. þat þing scal huær karl maðr sækia freals *ok/* fultiða *ok* hava laga vopn sín . [en ef madr sitr hæima um þat þing/ þa sækizt hann *tvæim aurum* .*Silfrs.* uið *konung*. oc *øyri fyrir* vapn huært er hann skul/di þar haft hafa oc sva þo at hæima se vopn hans er sem engi æigi/ [han ef æigi ero til þings boren . Nu ef hus bonði er siukr eda sar \27r\ þa scal garðs maðr hans bera vopn hans til þings. en ef æin huer/ garðz maðr hans er siukr [eða sar eða flæiri. þa er husbonde skyll/dr at lata bera uopn þeirra til þings oc syna giælkyra eða raðs mon/*num*. Nu sælr maðr uopn sín sva at han a æigi folk vopn sem nu ^{er} skilt/ þa er hann sækr *øyri* .*Silfrs.* [uið *konung fyrir* huært er missir huærn tima sem þat/ er. Nu scal giælkyri lya *fyrir monnum* a þui þingi huersu þeir skulu gan/ga a at logum. en þa er at logum a gengit at þrir ganga a þykt *ok /* æigi flæiri. oc gange tomlega sva at syslu maðr mege væl *proua* vopn/ þeirra. [nefna scal giælkyri eða umboðs *maðr konungs*. *konungs menn* ef þeir ero til a þín/gi. radz *menn* ero aller skyllidugir at skoda uopn manna . En ef þykkare er/ gengit en her sægir. oc fær giælkyri *fyrir* þui æigi skoda vopn þeirra. sækr / huer er þat gerer mork .*Silfrs.* [uið *konung fyrir* olyðní sína. en huer sækr *øyri* .*Silfrs.*/ [uið *konung* er æigi hæuir vopn sem [nu er mælt . en ef nokorer lea uopn til/ vapna þings *ok* verðr þat vítnís fast. eigi *konungr* vopn. en hín er let varð/ gialldi vapna víti sem aðr./

#14 **N**U huæruir styri maðr skipi a læið með *kononge* oc løypr/ maðr af skipi meðan *konungr* liggr til landvarnar. han er sækr .viiij./ ærtoghom *ok* xiiij. morkum

.*Silfrs.* uið *konung.* en ef styri *maðr* løypr þa er hann með ollu/ utlægr ok landraða maðr uið *konong.* Nu ma eigi lengr hæfta læiðangr u/ti. en *menn* hafe [halfs manaðar mat míols oc smørs. oc lysi þui a on/nur skip oc syni þæim mat sín at þeir hafa æigi mat mæira. nu fara/ þeir hæimlæiðis ok verða mat þrota. þa mego þeir hoggua naut . íi. *fyrir/* bonda at usækiu. leggi aura .íj. . *fyrir* ku. ok sva *fyrir* uxa þritiðung. en *fyrir/* olldung halfan þriðia øyri. late liggia æftir hofuð fotr oc huð. þa/ ero þeir usækir. En ef aðrer *menn* hoggua *fyrir* bonda þæim sem aðrer híuggu/ aðr *fyrir* oc kómr æigi fram hofud oc fotr [oc huð . þa hoggua þeir at usækiu/ ef þeir læggia fe fram sva mykit sem aðr er skilt. oc leggi up hofuð ok fotr/ oc huð. nu ef þeir hoggua æigi sva sem nu er skilt. þa er styri maðr sækir/ .víj. ærtoghom oc .xíj. morkum .*Silfrs.* uið *konung.* ef at hans raðe var hogguít. en / haseti huær mork . oc bote þo bonda fyrst fullum botum *fyrir* bu [þat sem þeir/ híuggiu. en af sæktenni take bonde slikan ret sem hann er maðr til. en *konungr/* þat sem auk er. Nu er þæim kent at þeir hoggua a annan vægh [en mælt er / oc ef þeir dylia. þa scal styri *maðr* synia lyrittir æiði *fyrir* sva marga *menn* sem hann/ vill. en ef hann uil æigi synia *fyrir* þa. þa syni huær *fyrir* sek lyrittir æiði. Nu\27v\ gengr *maðr* af skipi fyr en skip kome til lundz oc lovar honum engi *maðr/* þa er hann sækir mork .*Silfrs.* uið *konung./*

#15 **NU** koma skip hæim til lundz þa scal styri *maðr/* lata blasa til skipdrattar sva uiða sem [þarf oc hann ætlar með / gialkyra raðe at skip gange upp. en huer er æi kemr. sækir øyri .*Silfrs./* [uið *konung* . En þeir þrir skulu sægli vardvæita oc [ollum ræiða er aðr ero til/ næfnidir i bokenne at varðvæita bœar manna fe. en aller hasetaR/ skulu fylgia segli i kirkiu eða i naust oc ollum ræiða ok bua sva um/ at liklegazt þikki at æi spillizt . Nu ef nokor tækr þat segll i brott/ eða ræiða uttan løyfi *konungs* eða [raðz manna abyrgizt at ollu þar till/ er aftr kemr oc sækir .víj. ærtoghom ok .xíj. morkum .*Silfrs.* uið *konung ok* bœar *menn/* en ef kirkia brennr eða naust oc sægl inni þa abyrgizt sealfer bœar *menn/* sægl sítt [ok ræiða . nema *menn* brenne at vilia sinum . nu skulu bœar men/ þar upsaat hafa sem *konungr* gefr þæim innan tak marka. /

#16 **NU** ero ransmenn ubota *menn* huar sem þeir værða tæknir / oc huer sa sem þæim væitir lið til þess. æftir þvi segir i ubota malom/ í manhælghi. Nu veria þeir ok [a sa æigi liðs kost til at fara æftir er/ *fyrir* hernaðe værðr. þa scal hann or skera ef hann uil. nu scal huer þangat / fara sem or stefnir honum æftir her. nu fara þeir eftir þæim. þa skulu/ þeir aller fara er *fyrir* sítia. en ef þeir uilia æigi. þa er fe þeirra upnæmt / nema naudsyn banne. Nu koma þeir þar sem hín er *fyrir* er or skar up/ ok hæuir han rett skoret þa er væl. en ef hann hæuir rangt skoret ok er/ þar æigi her til hus komen. þa er þæim fe hans upnæmt ok skipti sín / a millum. Nu ef hann

hæuír ret skoret or þa skulu þeir fara með honum / sva lankt sem hann uíl. ok ef þeir hitta a her ok þurfa at rioða til fear þes/ od eða æggjar. þa hafe sa fe er fyr atte þat allt er ^{hann} kennir. en þeir skip/ti sín a millum þui sem her menn attu. [nema kennendr kome til með log/legom vítum .

#17 NU fara þeir er heriat hafa fyrir land fram ok kaupir maðr af þæim / æin huern grip. þa scal fe hafa er fyr atte ok koma til með [.í./ manna uítní . en sa er uið uikínga kóypti. giallde mork .Silfrs. ef han/ vissi . En ef hann fær æigi vitní til a hond þæim er fe rang fenget hæ/uír kóypt. þa scal stæfna honum til þings. þa eiga þing menn honum fe/ at døma elligar lyrittar æið .\28r\

#18 EN ef konungr kennir manne landrað . þa scal hann synía með tylf/tar æiði. en [sa æiðr fællr honum til utlægdar . Nu gerer maðr/ langskip í kaupangi ok lysir æigi for sínni. þa scal gialkyri eða um/boðs maðr konungs. [fara til ok spyria han huert hann uil fara. en ef han/ uil æcki til sægía þa skulu þeir æsta han .víj. æertoga oc .xíj. mar/ka. taks. En ef han uil æigi tak fa . þa skulu þeir hoggua or huarum/tvæggia vegín kialar .v. alna langt borð. en/ ef þeir gera æigi sua þa sko/lu [husbønðr sva gera oc taka fra sægl ef til er ok læmia sva for þeirra. en/ ef þeir gera æigi sua. þa [ero þeir sækir mork .Silfrs. uið konung fyrir þofto hueri/a. en fyrir styri homlu huæria .íj. mærkr .Silfrs. þat hæita þofto giolld . Nu hofum ver landvorn vara a skra sætta ok scal sva standa sem skipat/ er. nema konungr se annat landeno haglegra með hínna bæzstu manna /raðe./

Mannhelgebolken

#1 ÞAT ER FYRST í manhælgí vare. [at var lande/ huær i norex *konungs* ríki . scal fridhæilagr vera huer uíð/ annan innan landz oc uttan landz. En ef maðr veghr/ man. þa hæuír han fyrir gort ollu þui er hann atte. nema oðals iorð/um sínum æínum . [nema maðr vege skemðar vig. eða gere níðings verk. /

#2 [En [þo at allt þat sem vegande atte bæðe í lande oc lausum øyri / felle aðr undir *konung*. uttan oðals iarðír. þa gerði þo hín vir/ðulegí herra. hakon *konungr* hin korunaði þa miskun oc skipan a æftir/hinna bæzstu manna bõna stad í landeno. at huart sem æftir ero/ æígnír eða lausa fe. þa scal *konungr* taka æigi mæíra þægn gílldi en/ .víj. ærtogar oc .xíj. mækr af fe eða æignum. nema han hafe ve/get skemdar uíg eða gort níðings verk. [En ef æign er í þegn gill/di græid. þa skulu arvar veganda æiga lausn a. ef þeir uilia løyst/ hafa innan .x. vættra ef þeirra oðal var . Alldrigi scal oc ærfingi/sælia þær æignír. er han takr eftír hín utlæga. meðan hin ^{vt} lægi/ lifir. en luka allar loglegar skullðir af æignum ef eighi er lau/sa fe til. Nu kan sa æin huær atburðr til at gerazt at *konungr* gefr/ manðz bana landzvist. með bõna stad hofðingia eða annara godra/manna. eða kómzt hann afund *konungsok* fær girð af honum. þa scal hann \28v\ sek sva i frið kaupá uíð *konung* sem *konungs* er miskun til. oc bõta þæt sem/æftir stoð með slikum sala stæfnum sem goðer menn sea at han meghe or/ka. nema allar bõtr se aðr loknar . Síðan scal þeirra mal fara til sæt/tar er æftír lifa. æftir *konungs* dome. En þeir sem fe hans varðuæítu/ meðan han var í ut lægð. þa græiði honum slíkt sem þeir toko í æignum/ eða lausa fe. uttan landzskyldír ./

#3 Engí maðr ma iorðu sínní fyrir gera / nema han vegi skemðar uig eða gere níðings værk. þat er [ní/díngs uærk hit mæsta. ef maðr ræðr [lond oc þæгна unðan *konunge* sínum. / en ef *konungr* kenner manne landrad. þa scal han nefna man or hirð sínní / iamboren man þæim er male a at svara. En ef arboren maðr a því ma/le at svara. þa scal nefna bonda sun or hirð ef han ^{er} till. oc hafe rit ok/ ínzigli *konungs* oc søke þat mal at logum. en sa er arboren er komen er til/ allz rettar. þat er oc níðings uíg [ef maðr vegr logman [fyrir retta log/sogn . þan er [þess er tækín at sægia monnum logh. þui at sva høggr ní/dr allra manna rettyndi þar sem hann a [eng^van laga laga orskurða att/ synía þar sem hann er ifir skipaðr. þat er oc níðings uig ef maðr veghr/ trygða man sin. þat er oc níðings uig ef *maðr* vegr man i griðum ~ / Huervetna þar sem *maðr* a a ser averka at hæimta. [eða a þæim umaga/ [eða æigi fultiða manne sem maðr a umboð a. eða stendr til arfs oc/ allra þeirra er han [hæuír sealfur umboð a at logum . þa scal han sealfur grið sælia oc trygðir oc sætt

með vattom . oc ero aller frendr undir þeim/ griðum oc sva trygðum sem sealfr
væiti huær. þat er oc niðings vig/ ef maðr brennir man inní. þat er oc niðings uig ef
maðr myrdir mann/ þat er oc niðings uig ef maðr hæfnir þiofa. þat er oc niðings
værk ef/ maðr hæfnízt a oðrum en þæim er gerer eða ræðr. þat er oc niðings víg/
maðr høggr hond eða fott af manne. eða stingr ut ougo manz. eða/ sker tungu or
hofði manz . eða mæiðir man at uilia sinum. [en ef þat/ væitir i vapna skíptum. þa
fare þæt æftir konungs dome . Sva ero þeir oc/ vbota menn er hallda þæim fyrir
þesso [æínu hueriu sem sa er gerer. nema konungr/ late ræinsa til landræinsanar.
en ef þat væitir i vapna skiptum./ þa fare þat æftir því sem konungr skipar [með
hínna bæzstu manna raðe./ Ef maðr drepr faður sun eða broður. moðor eða systur.
eða dottor/ þa er hann ubota maðr. nema oðz manz vig veghi. Sva oc ef maðr
drepr\29r\ kono sealfs sins. eða kona bonda sín. sva at þat drap hæuér horat. æða/
hygdzt at hora. þat er ubota mal. Sva ok ef maðr tynir ser sealfr . þat/ oc ubota mal.
þat er ubota mal ef maðr vegr man innan stoks eða i gar/de uti. eða innan garðz
þess sem huervir um akr eða eng at hæimilí se/alfs hans. nema væri hendr sínar. ok
a vægh til [at fara . Sva oc þeir men/ sem at slikum uknyttum verða kender at þeir
laupa brot með æignum konom/ annara manna. þa ero þeir ubota menn. bæðe
fyrir konunge oc karle. dræperok døyddr/ Men þæir sem lata lif sitt fyrir þyfsku
eða utilego . huart sem hællðr rena þeir a skipum eða a lande. ok sva fyrir morð oc
fordæðo skap. oc spa/farar allar oc uti setur at vækkia troll up oc fræmia með þui
hæðní./ oc þeir menn sem gerazt flugu menn til þess at drepa þa men sem þeir æiga
en/gar saker uíð oc taka fe til. nema konungs umboðs menn late ræfsa til
land/reinsanar oc friðar. Sva oc þeir menn sem konur taka með rane eða herfange./
mote guðs logum oc manna. huart sem þeir taka frendkonor manna eða/ annara
manna æignar konur. [eða döttr fyrir uttan þeirra manna vilia er/ [forræða æiga
fyrir þæim æftir logum. oc sva sealfra þeirra huersu sem/ siðan gerezt uili þeirra er
samvista værðr. oc sva þæir er hæfna þessara v/bota manna. eða hæimta giolld
fyrir sva at vitní væit þat. þa hæuér hann/ fyrir gort fe oc friði oc ero þeir fridhælgir
er fe sit væria fyrir þæim ok/ frend konor. en hínir aller ugilldir huart sem þeir fa
sar eða bana/ bæðe konunge ok karle. þat er oc ubota mal. ef maðr falsar steðia
bref eða/ ínzsigli konungs vars. þat er en ubota mal ef maðr drepr þan man er
hævir/ bref eða ínzsigli konungs vars fyrir ser til landz vistar eða ranzsaks ef sa
uis/si þat er hann tok af. þat er oc niðings uíg ef maðr drepr man í þuí herbirgi/
sem konungr er i. eða i nauístu hans. eða i konungs garðe. eða a konungs skipi þo
at konungr/ se æigi i garðe eða a skipi. En ef innan bðar værðr [þar sem konungr er
i bð e/ða i hofnum hia honum. fare æftir konungs miskun æftir at uikum. þat er en
/ ubota mal ef maðr tækr kono nauðga ef þar ero til. íj. loglegh uítní/ at þat se satt.
nu ero æigi vítní til. en hon kallazt nauðigh tækin oc sæ/gir hon þat samðøgrs. þa

døme .xíj. hínir skynsamazstu menn æftir þui sem/ þæim þikkia likende til bera. oc
huart þeirra þickir likt til sannenda. En þo/ at kona gete vart sik fyrir kvensku
saker sinnar sva at hann kome eigi vilia/ sínum fram. þa ber með engu mote at
hann hafe eigi ræfsing fyrir eftir dome/ oc sanprovazt at hann hafðe fullan vilia til
þess. oc hallde þo [lifi sínu . \29v\

4 EF maðr stendr man með loglegum vítnum a kono sínni. giallde/ ful maz giolld
bondanum slik sem sa er maðr til er kono la/ ef hann være saklaus drepen. En half
manz giold ef han stendr man/ a moðor sínni. dottur eða systur. ef þær æiga æigi
bønðr ser. skulu/ þesse giolld døma .xíj. menn skynsamer loglega til nefndir ./

5 EN huervetna [þar sem / maðr vegr niðings uíg . eða gerer skemdar værk. þa
fare hann/ utlægr. fyrir gort lande oc lausum øyri oc iamvæl oðals iorðum ok/
kome allðri i land aftr . nema hann bere hersoghu sanna. þa sem landz/menn vita
æigi aðr. þa nae han landzvist með slíku fridkaupi ok/ miskun sem konungr gerer
a. en engi maðr ma mæira fe fyrir gera at æínu/ sínni en þa er hann æigande orðen.
En ef manne tømizt ærfð meðan/ hann er i utlægð. oc hafa frendr hans þan arf
tækit meðan han var/ [i utlægð . þa skulu frendr hans honum þat fe aftr græiða
með sama / skil orði sem þeir toko oc han atte þa er han var i utlægð./

6 EF maðr sælr/ frealsan man af lande . sa er sækr uið konung .víj. ertoghom oc
.xíj./ morkum .Silfrs. oc kome mannenom i land aftr./ oc bote mannenum æftir
.xíj./ manna dome loglega til næfndum . en ef hann ma honum æigi æftr ko/ma. þa
gialldi þan man fullum giolldum sem han er madr til. en/ ef han syniár [hallde firir
sættar æiði.

#7 EF maðr husar oc hæimar utlægan man etr með honum eða drekk. / bonde eða
æin huær annara manna. þa er sa sækr mork .Silfrs. við/ konung fyrir æína not. en
tvæim fyrir tvær netr. En ef hann er þrearr netr/ með honum oc er hann gor [innan
þess fylkis utlægr . þa er hann sækr .víj./ ærtogum. oc .xíj. morkum .Silfrs. [uið
konung . nema þæim se uvisa vargr er hy/sir. en gialkyri er skyldr at lysa a mote
samdøgrs utlægð hans/ er han væit at han hæuir utlægðar værk gort./

#8 EF maðr værðr hogguín a þingi eða a mote. þa skulu aller/ æftir renna til fiallz
eða skogs. til fioru eða skips. en sa er/ eigi rennr æftir er sækr halfre mork .Silfrs.
uid konung. oc sva sa er æftir/ rennr oc vil æigi taka han oc ma hann. oc ero [þar
vít ní til . en ef eigi \30r\ ero úitní til. syni með æíns æiði. Fermenníngar oc nanare
bæðe at/ frendsæmí oc at mægðom skulu eigi æftir renna at logum. nema/ þeir uili.
en huer er biorg væitír. þa er sa utlægr nema honum se vuí/sa vargr. oc sværi æíns
æiði fyrir. Ef maðr er særðr a þingi eða a mo/te. oc renna aller æftir til skogs eda

fiallz. til fíoru eða skips þeim/ manne er uig vakte . Nu værðr han faren oc [uil han at logum væriazt/ þa leggi níðr vapn sín þa er han friðhæilagr meðan hín sare lifir./ Binda scal þan man oc fœra gialkyra eða hans umboðs manne at var/duæita. En ef gialkyri eða hans umboðs þarf lið við at giæta hans/ þa scal nefna husbœndr með honum sva marga sem han þarf. en ef hann/ løypr fra gialkyra eða hans umboðs manne. oc verðr hin sare dauðR/. þa er gialkyri sealfr i væði eða hans umboðs maðr til konungs orskurðar oc/ skipi hann eftir mala voxtum. æftir hínna bæzstu manna raðe. En ef/ gialkyri eða hans umboðs maðr synía uíðr toku. þa skulu þeir hafa uítní/ til oc sætia hann þan man bundín a flet hans. þa varðar honum hit sama/ nema ofriki take af honum. En huervetna er gialkyri tækr utlæggðar/ fe. þa scal hann fa man til at refsa þeim manne eftir raðz manna dome/. En mot menn ero skylldir huervetna at fylgia til ræfsingar. sækr huer/ halfre mork .Silfrs. uíð konung. er æigi fylgir .

#9 NU uærðr maðr sva oðr at hann brytzt or bondum oc værðr hann manz/ bane. þa scal bœta af fe hans fullum botom ef til er. en ef fe/ er eigi til oc værðr hann hæil. þa fare hann orlendis [til þes er han hæuír bœt/ fullum botum fyrir sek. En ef men sea øðe a honum bindi sa er uil at use/kíu. oc hafe til þíns oc løyfi þar oc bioðe frendom oc segi af sína abyrgð/ oc take kostnað sín uaukin af fe híns øða ef til er. en ollum oðom / monnum æigu menn vorð at væita at usækiu. en oðr maðr er umage arfa/ síns. oc þo æigi fyr en hann væit at hann er oðr oc han ma koma hoftum a/ han ef hann uil. en ef sakar abere kennír þat arfa híns oða at hann uili/ eigi varðvæita honum . hallde fyrir æíns æiði. En ef oðr maðr særer mann/ þa skal arfe uppi lata vera sarbœtr oc læknes fe af fe híns oða en konungr a/ ekki a þuí. nu er þat því at æíns oðz manz værk ef hann bryzt or bondum eða/ skynsamer menn meta eða vita sanna øði a honum./

#10 En ef varð menn eða aðrer menn fínna man vegen a stræte uti / eða i oðrum stað innan tak marka bœar manna. þa skulu þeir ganga\30v\ til husbonda þess er [þar a hus nest oc sægia til fundar síns. [oc bere han/ líos til liks . oc ef þeir kenna. þa bere sa husbonde boð ærfingia. en ef sa/ maðr er [er retrr er æftir mælande . þa bere þangat lik i hus hans. en ef/ engi er sa til. þa bere lik i hus gialkyra. oc scal gialkyri æftir mæla oc/ gera bana utlægan. ef eigi kœmr uiglysing fram a mote. en ærvingi/ spyri morð ef han kan til at koma./

#11 SA [a at vera bane er [navistar menn / bera uitni um oc þeir sægia a hendr . en sa er uitni berst a hendR/ sa er bane at sannr oc syn oc æigi æidum undan fœrazt. nema þui att/ æíns at han hafe sva fiarre staddr veret a þui dœgre er uig var veget at/ han matte æigi tvivegis samdœgrs til uigs komazt oc i fra. oc vere han/ staddr i

heraðe at kirkiu eða a þingi. [at samkundum eða at skipi. þa bera/ þeir .xíj. þægnar hann undan er þa varo hia honum stadder friallser men oc/ fultiða. En ef han var i ængum þessom stað staðr. kome fyrir sek lyrit/tar æiði. en ef nauistu men mego æigi til motz koma fyrir æíns huærs/ atburðar saker at bera úitní. þa skulu bera tvæir menn oc boka sogu þeirra a/ mote. En ef maðr er særðr oc ma han mæla þa er menn hitta han. þa scal/ sa vera bane er han sægir fyrst a hendr ef han mæler af úití oc ma hann/ kenna han. oc saga [híns sara kómur bokat a hit fyrsta mot. nema/ hín skiri sek með tylftar æiði.

#12 EF maðr drepr man til dauðs þa a sa at vera bane/ er uigi lysir a [hendr ser . en lyst scal vera uigi samdøgrs innan bø/ar oc næfna sik a nafn oc natstad sin oc gard þan sem hann er or eða he/rað oc lysi frealsum manne ok fultiða. þa scal a mote fram koma natstaðr/ hans . oc scal husbonde sværia at han var at hans um nottena oc hann kal/laðe sek sua a nafn. Uiglysing scal oc koma fram a mote. en ef maðr uill/ æigi bera uiglysingar úitní. eða sværia natstad. þa fare til ærvingi/ hins vígna. oc taksæti þan mann til moz at bera sem frammazt væit hann/ eftir samvisku sinni. oc engu løynt hann þar af. En ef þeir uilia eigi bera/ giallde mork .Silfrs.huær þeirra. hafe halft konungr oc bøar men. en halft sa er sökir/ oc sva scal um oll þau úitní er i manhælli ero. Uplykt fear þessa skal [græi/dazt a fimtar mote. eða at for at taka af honum halfu mæira. Eigi scal/ uigande fara sva um þrea garða at æigi se uigi lyst fra þæim er uig var/ veget. nema þar se fyrir fermeningar eða nanare at frendsæmi eða at \31r\ mægðom híns vegna. eða [aðrer frendmen uiganda þeir sem honum liggi/ lifs haske uið buín fyrir. en ef han lysir eigi sva uigi. þa er hann morðinghi/ retrr fyrir gort fe oc friði. En ef bæðe kómur fram a fyrsta mote vighlysing/ oc saga híns sara sva boren sem fyr var skilt. þa scal saga híns sara stan/da en æigi uiglysing./ oc ber þo morð af uiganda at han se utlægr . En/ ef æigi kómur saga híns sara fram a fyrsta mote. eða hæim soknar vit/ní. oc kemr fram sionar úitní oc uiglysingar úitní. þa scal sionar vitní/ standa [ef þat er at logum boreit af tvæggia manna hendi frealsra oc full/tiða. en eigi uiglysing. En ervingi hins dauða scal fara i garð þan eða/ herað. er uigande lett sek or vera. oc ef han hítottir þan man er sva hæittir oc likazstr þickir til vera. en ef sa gengr æigi i giægn. þa scal taksætia þan / til moz. en hann føre tak með fullum vordzlum. oc a þui mote skulu .xíj./ frealser menn af honum bera. en eigi nefndar úitní oc føra þar fram a/ moteno. en ef hann uil æigi undan fozrast. þa er hann sannr at male. Nu ef hann hæuír undan fozrst . þa fare ærvingi hins dauða oc søke sva / margu menn til tylftar æiða sem hann uil. þa er hia varo með hínu fyrsta/ skilorði. en ef maðr er losten eða særðr sva at hann ma æigi mæla. kræfi/ hann horns þegar hann ma mæla. en þa scal þat mot iamfult sem samdøgrs være mot at at. En ef hann liggr lengr mal laus en . íj. netr. þa/ late gialkyri þo til motz blasa oc ranzsake æftir þæim er gerðe,

en ef/ hann værdur dauður. þa kræfi ervíngi horns oc late gialkyri blasa til moz/ oc þo late gialkyri blasa til moz at æigi se ærvingi ner. En ef maðr/ ræðr manne bana rað eða sara. oc allt þat er maðr lytr skom eða van/virðing af hans raðom. bote eftir laga dome þæim er þat mal a at lo/gum at sökía oc sva *konungdomenum* nema hin førezt unðan at logum./ en hin er gerðe hallde þo up at ollu fullum botum æftir lagha dome./ en ef sa maðr verðr vegen er [hann er æigi i faður æt komen at logum þo/ at han se nokorum manne kíændr at syni. þa æiga moður frenðr botr oc/ sva arf æftir han. en ef han er barðr eða særðr. eða skemðr. þa tækr han/ rett eftir [moður fæðr sinum ./

#13 Þessar rettar botr oc æínkamal varo tækín um allan noregh ./ æftir forræðe oc skipan. Magnus konungs með asion oc skipan Jons/ ærchibiskups oc annara biskupa. [barruna oc lærðra manna . stallara/ oc logmanna. oc hinna vittrazstu manna raðe af ollum lutum lanðz\31v\sens. at um þa menn er monnum værða at skaða fare sem aðr vatta/ logh. en af fe veganda dōme .vi. menn skilrikir loglega til nefndir/ slik giolld æftir laga skilorði sem þeir sea retlegazt fyrir guði ok/ mala væxtír ero a. ærvíngia hins dauða æinum. en allar aðraR/ frendbotr oc sak tal falle níðr sva vandlega at huarkeS frendr/ aðrer take ne gialldí frammar en nu er skilt. nu vínzt æighi fe/ veganda bæðe til þængilldis oc bota. þa scal sva skerða fyrir huarom/ sem tala rennr til eftir fear magne. En ef nokor gengr a þetta þa/ hæuír hann fyrir gort fe oc friði i lande oc lausum øyri. oc værdí al/dri siðan bota maðr oc sva aller þeir er rað læggia til þess at sea ski/pan se roffín eða a hana se gengit.

Þessar rettar botr flæiri let. Magnus konungr fylgia þui. at þo at ní/dings uíg eða skemdar vig se veget. þa scal fyrst botr af/ luka fe vegandā. en konungr hafe þat sem auk er. en ef minna løypr/ af en þængilldi. þa skerði sva fyrir baðom sem tala rennr till./ sva iattade oc magnus konungr at huærgi scal konungr fyr taka fe mannz bana/ oc engan annan utlægan øyri. nema aðr se loknar allar loghle/gar skulldir þær sem aðr varu gorvar en fe æigianda felle i þa/ sok./

#14 V Aða værk ero með skynsemd græinande / með huæríum atburdum þau kunnu til at falla. þui at i/ ollum stoðum þæim er menn skulu ser til þarfenda vínna oc með mon/num til haglegra luta lið væita. þa ero þesse vaða værk mæir virðan/de en hín er engi naudzsyn dregr til. nema galøysi oc mikit skam/ syni. Nu þo at tvæir men fare i skogh saman oc skycz annars øx/ a annan at vuilia þess er a skapti hellt oc døyr han af. þa skal hín/ bota fiorðung bota ærfíngia hins dauða oc syní vilia síns með/ settar æiði at hann villdi þat værk æigi gort hafa. oc sva scal huer/vetna þessor vaða værk bota. ef þeir hafazt þat at sem til nytsem/dar hōyrir. huart sem menn fa af mæin eða bana at uvilia þess er/ gerði oc er þetta sæcta laust

uid *konung*. en oll onnur vaða værk sva sem/ [at kasta ifir skip. eða hus [eða hæðir eða [aðra þarflöysu at gera/ huart sem *menn* fa af mæin. eða sar eða bana at uilia þes er gerði/ þa scal bœta halfum giolldum oc synía þo uilia síns með sættar æiði/ oc er þetta sækta laust við *konung*. oc æcki a *konungr* a vaða værkum. þat \32r\ ma æigi vaða værk kalla ef *maðr* hoggr eða lystr til manz þo at a/ annan kome [en han uildi . með þui at han villdi [með þui [æinum/ huærium illt *gera*. Ef *maðr* gengr til fangs eða skíndrattar at/ uilia sínum sealfs abyrgizt huær sa sek sealfr at ollu. en sa/ sværi *fyrir* æin æiði at æigi vard at uilia hans þo at hin fengi/ mæin af ef hín tortryggir *hann* er *fyrir* varð./

#15 Þat er ollum monnum kunnikt at rytníngar/ ero *fyrir* boðner at . en sa er ber han er sækri við *konung* . íj. au/rum .*Silfrs*. en sa er brægðr knifi at manne oc kemr æigi fram. han/ scal bœta [slikum fulrette eftir lagha dome er *hann* bra at. en *konunge*/ . íj. aurum .*Silfrs*. Nu ef *maðr* leggr man með knifi þa er *hann* utlægR/ oc bœte þeim er han lagðe sem .xij. skynsamír *menn* døma. oc þeir/ sea at hín se væl sœmðr af. en *konungs* soknare scal lata taka þan/ man . er lagde oc fœra a mot. en *konungs* umboðs *maðr* scal lata taka/ kníf þan er *hann* lagðe með. oc kœyra þar a moteno i gegnum hond/ hans er lagðe oc scal *hann* kaupa sek sva i frid með þessare refsíng ef/ hin lífnar oc abyrgizt sealfr sar sit huerssu sem honum tæktz./ en ef sa dœyr er saklaus var lagðr. þa er sa dræpr oc dœyðande er/ lagðe. En ef han kœmzt undan fare utlæggr oc kome allðri i land/ apr. nema *konunge* virðizt [nokor naudsyn til hafa gengit. [þa nae *hann*/ landz vist með sliku fridkaupiok miskun sem *konungr* gerer a . en fe ve/ganda fare æftir fyrra laga skilorði. bæðe þægn oc bœtr. með sama/ skilorði scal vera ef *maðr* skytr at manne þo at ekki take. þa bœte *hann*/ *konunge* . íj. aurum .*Silfrs*. en hínum fulrette eftir laga dome. er *hann* skaut att./ En ef *hann* særer man með skote. þa scal sa er skaut. slika refsíng *fyrir*/ fa sem hín er lagðe með knífi oc undir sama skilorði. sva oc þo at sa/ dœyi er skoten var. þa scal hín er skaut undir samu refsíng oc hín/ er lagðe. bæðe þægn [oc bœta oc bætr at græiða ./

16 Þat er ok uviðr kvemilekt at *menn* bitizt/ um sem [hestar eða hundar . nu sa *maðr* er man bítr. þa syslu *maðr* lata taka þan er bæitok fœra a mot ok lata briota framtænnr or hof/ði honum. ok se siðan saklaus við *konung* *fyrir* refsíng þessa. um þetta mal. ne/ma skynsamum mannum virðizt su nokor naudsyn til hafa gengit at/ *hann* mege botom vid koma. ok bœte þeim er *hann* bæit. eftir [.xij. manna dome \32v\ sva sem þeir sea *fyrir* guði at sa se væl sœmðr af er bitín var./

#17 Sva er mælt oc staðfastlega / tækit um allt landet at ef *maðr* drepr man eða væitir þær akva/mur. eða gerir nokur þau værk er *hann* a at lata *fyrir* lif eða límí at

lo/gum. þa skulu þeir sem nester værða. eða þeir sem fyrst mego na. ta/ka þan man ok föra syslu manne bundin eða fiottraðan. en ef þeir/ gera eigi sva ok mega þeir þuisa uið koma sva at þeir fae enga skom eða/ oluti af hínun. þa er huer sa sækr halfre mork .Silfrs. uið konung . nema fermen/ningar at frendsæmí [eða at mægðum. þeir ero eigi skylldir at taka hann / nema þeir uíli. [syslu maðr er skylldr at lata taka þan man ok föra a/ mot. en husbøndr ero skylldugir at døma hann eftir logum a moti. enn/ syslu maðr at lata refsa eftir logum. nu er þesso sva skipat at engir mego/ þetta synda laust gera. nema sa domare er konungren hæuír til þessa skipat/ því at login refsa en æigi hann. þo at han gere skyldu sína æftir því sem login/ bioða honum. en aðrer gera með hæipt oc ofundok því væitir þat alloft at/ þeir fa fyrst man skaðanok svara siðan storum skulldum með [harðum skri/ptum . en huer sem oðru vis gerer ok prouaz sva at hann ma þuisa uið koma/ þa er hann utlægr til þess er konungr gerer skipan a æftir mala voxtum huat/ naudsyn til rak þan er gerði. Nu hæuir sa æigi liðs kost er at tælR / þa scal hann sægia til syslu manne. ok ef syslu maðr kræfr liðs með ser. þa er sa/ huer sækr mork .Silfrs. uið konung. en æigi fiær . nema fermenníngar at frend/sæmí oc at mægðum . nu ero þeir aller fridhelgir er at sækia en hínír/ aller [er væria utlægir huart sem þeir fa ben eða bana/.

#18 NU af því at logbok vattar sva uíða at um þa menn sem til refsíngar/ hafa gort. þa scal amot föra ok æftir þæim dome ræfsing a leg/gia . þa ber þæim invirðulega at ranzsaka er [til doma ero nefndir oc/ með mykillí hofsæmí at meta. huart misgort er uið saklausan mann/ eða fyrir litlar saker oc þo nokorar. eða fyrir myklar sakir oc þo æighi no/gar. eða sva nogar at full naudsyn þickir til hafa reket. Sva ok huat/ nokor laga boð hafa imillum komet eða engi. eða þat sem harðazt/ er at sa hæuír bota bæizt er misþyrmt var oc þo engar fenget. Sva/ ok huart nokot var kiært fyrir laga rettaranom er laga orskurðren er er/ skipaðr þæim er a saklausum monnum vinna. en því er domren til næfnðr \33r\ at þa scal ranzsaka oc meta sakir oc misgerningar oc temprá sva domen æftir/ mala voxtum. sem mot menn oc rettaren sea retlegazt fyrir guði oc þeir uilia/ svara æftir sínní samvizsku. En eigi sva sem magr snapr hæuír svarat/ her til at þeir døma æcki annat en logh. þuí at sanlega skulu þeir því/ fyrir svara sem log vatta þæim a hendr er vanda menn lata udømda vndan/ ganga ef uanrefst er af hendi domarans oc sva ef ofræfst er þæim sem/ miskunnar ero værðir af þarnan þeirra til logu. Finnazt oc nog dome til/ þes at þeir hafa lotet hardar hæfnir af guði fyrir er vandømt hafa oc þo/ hínír harðare er ofdømt hafa oc af þuí scal domen huervetna til hins/ bættira föra ef þeir uita iamvist huarttvægia. oc er almiot mundangs/ hofet. en því miora sem er. þa ero þæir því sælle er sva fa høft þeirra fiogu/ra systra hofe. sem i ollum rettom domom æigu at vera sva at guði liki ok/ monnum høfe. En þat er miskun oc sannende.

Retvisi oc fridsæmi. Mis/kun a at varazt at æigi kome grímd eða hæipt i doma. Sannendi ber/ at gøyma at eigi verði lygi fram boren. Retvisi a at varazt at [æighí/ verði lygi fram boren oc eigi værði með rangendum hallat rettum dome. / Fridsæmi a at hallda þar til er retrr domr fællr a. at æigi værði með/ bræði akafr afællis domr a lagðr. oc þui gøymi domarar þessa at/ þetta er þurftulegra. sem gior værðr at røynt i ollum domum. En at/ men værezt þui gior ranga doma. þa ma varla illt varazt nema útí/ oc þvi mínízt menn at með fiorum hattum værða ranger domar annat huart/ með ræzlu. þar sem maðr ottazt þan sem han scal um dōma. ælligar með fe/gírni þar sem maðr snikir til nokorar mutu. eða með hæift [þar sem maðr/ hatar þan sem hann scal um dōma. elligar með vinatto. þar sem maðr uil/ [væita lið felaga sínum. oc er þa illa skipat er þessum horbornum er/ ín visat. en hinar skilgetno systr ero brot reknar sem aðr varo taldar/ þvi at illa man sa domr virdazt fyrir godom monnum. en allra værst fyrir guði/ er æ þui bætr sem [þetta capitulum værdr oft ar leset þar sem um stor mal/ scal dōma. Mínnízt menn oc æinkanlega at fa þæim monnum prest sem til/ bana eða líma laz ero dōmder oc gefe til þes goda stund oc tom. þvi at illt/ værk scal hata en ælska mannen af naturulegho ædli. en salena allra/ hælzt sem sín iamkristin./

#19 EF men bæriazt i [læiðangrs færðum með konunge eda a [motom i [biorg/uín . eða a þingum eða a stæfnum. fyrir logmanne eða a fímtar stæfnum \33v\ i gilldum eða at brullaupum eða i Jola griðum. i silld fiski. skirdagh/ oc fram um paska viku. [at seaf sæt ero grid i ollum þessom staðum ./ en sa er fyrir skemðum værðr er halfu dyri at rette sínum. en i odrum stoð / eða i odrum tímum. a konungr her fyrir sar huert eða lurkS hogg eða stæinS hogg eða øxar hamars hogg. eða kafstøytíng .víí. ærtogarok .xíj./ merkr .Silfrs. en fyrir pustr oc huæria græin er þar fylgir . ííj. mærkr. en/ fyrir blak oc [huæria græin er þar fylgir . íj. merkr. Aller menn skulu fridhæl/gir vera i hæimili sínu. þat er oc hæimili manz er þæim husbonda hœyrir til/ er maðr læigir hus af. en ef maðr særer man eða ber eða skemmir ful/rettes værkum i hæimilí sealf síns . þa øyktz retrr þeirra at helmmínngi er/ fyrir skemð\um eða sars aukum værða. Sva ero þeir oc at halfu mæira sæ/kir er hæim sokn væita oc hæima friðín briota. En ef maðr verðr vegen/ i hæimili sínu eða i starf husum eða i grasgarðe. a bryggium eða ^a stræte./ þvi er til garðz þes horvir . eða a torge. þa scal þan man bōta tvænnum/ giolldum eða fare utlægr.

#20 EF maðr bíndr man frealsan at vsyníu. giællde .v. merkr .Silfrs . konungi / en hinum er bunðin var giallde æftir [xíí. manna dome. en bin/da ma maðr þiof at usækiu oc alla er han [hæuír úitní til oc væit at/ vaða værk hafa gort [ef hæuir vítí til at hann gat ei oðru vis ført/ hann til rettarans . en ef æigi ero vitní til sanne með æíns æiði. En ef/ maðr lystr man með hæiptugri henði þar sem æigi ero griða

staðer með/ ðxi eda lurki. eða stæiní. bôte *konunge* oc bœar monnum *fyrir* fyrsta hogh .xíj./ aura .*Silfrs.* en ef slær annat samfløyt. bôte *konunge* . íj. mærkr .*Silfrs.* En ef/ slær hit þriðia samfløyt. bôte *konunge* .v. morkum .*Silfrs.* en ef slær hit fior/da samfløyt bôte *konunge* .[vi. morkum .*Silfrs.* [En ef slær hit ^{fimta} samfløyt./ bôte *konunge* .víj. ærtogom oc .xíj. morkum .*Silfrs.* en þæim er *fyrir* varð bôte ef/tir .xíj. manna dome loglega til næfndum af rettaranom . en ef maðr lystr/ man [eða hogg i hofuð. eða rindr a kaf eða særer lemstrar sarom bôte/ huart sem er hogg eða sar. íí. morkum .*Silfrs.* *konunge fyrir* huært. en hínur er *fyrir/* varð. bôte eftir .xíj. manna dome loglega til nefndum. En þat er lemstrar/ sar. er *maðr* er siðan vær før en aðr. eða eigi hyl har eða klæðe oc iamnan/ ma a sea. en ef sa uil eigi bœta er misgerði loglega til sottr. fare vt/lægr. Nu uil sa æigi taka bœtr er *fyrir* vanvirðingú vard. eða giælky/ri. þa fridhælgir hin sek til doms huart sem hinir taka uið eða æigi. \34r\ Nu ef æin *maðr* lystr eða særer .íí. *menn* eða flæiri í æínu atvigi. bôte/ sinum rette *fyrir* huern þeirra slikom sem aðr er mælt oc sva þæim er firir/ varð. En ef tvæir *menn* eða flæiri særa æín man eða liosta. þo er huer/ þeirra sækr *fyrir* sik fullri sækt uið *konung* eftir þui sem aðr er skilt. oc sva við/ þan er *fyrir* varð . þæir *menn* oc er monnum væíta lið eða forunøyti. hyllda/ oc samþyckia með þæim þan hugh at taka *menn* af svare sliku *fyrir konungdomi/num* oc ærvíngia hins dauða sem rettare *konungdömsens* oc aðrer skynsamir / með honum döma eftir atvikum. en lanzvist þeirra se undir *konungs* miskun/ [en af viganda eins. dome .xíj. *menn* loglega til nefndir eftir mala vox/tum fullar bœtr ervíngia hins dauða oc af viganda fe græiðizt þægn .

#21 Nu uil sa æigi bœta er misgerði. þa scal sa er misgort er uið kiæ/ra *fyrir* umboðs manne *konungs* . þæim er han hæuir sitt rettenda valld/ i hendr fenget. þa scal rettare stæfna baðom til sín oc næfna. xíj. *menn/* skynsama at döma a millu þæira oc sætia a sala stæfnur. oc ef sa/ uil æigi giallda er misgerði slikt sem dömt var þa søke hann sitt með/ dom rofom oc at færdom . Nu uil sa æigi giallda er misgerði en vm/boðs maðr *konungs* af rökiz ret at gera oc hæfnízt hann siðan [sinna vanuír/ ðínga er misgort var uið. oc værðr hæfndín mæiri en hín gerði til. þat/ sem a millum ber með skynsamra manna dome. þa er þeir sættazt þa skal/ halft giallda sa er hæfndi sín. en halft umboðs maðr *konungs*. bæðe *konunge* oc/ sva þæim er *fyrir* vanvirðingó varð . því at hann af rökizt rett at gera . en ef/ hann hæfníz sva at hefndin varð æigi mæiri en [til var gort. þa er hann/ saklaus vid *konung*. því at hann bæiðizt rettar sins . en umboðs maðr *konungs* [æin/ saman giallde þa slíka sækt sem við liggr *konunge*. því at hann af rökizt ret/ at gera. Huervetna þar sem kiærer *fyrir* rettara er misgort er við. þa a/ rettare fyrri at gera þæim ret er [mishalden er . en taka *konunge* sækt til han/da. Huervetna oc þar sem domren væger æftir mala voxtum. þæim er/ misgerer oc fællr retr þess er *fyrir* vanvirðingu

værðr. þa ber bœtr rettara/nom konungdómsens eftir þui at fælla konungs [sakar
øyri ef þeir vilia rett/ með fara því at sva gerer konungr sealfr um þægngilldi.

#22 EF maðr lyst man pustr eda / nefa hog . eða ryskiaztt menn . eða bæriaztt með
nefum . oc sva ef/ stíngur øxar skafti eða spiozt skapti [a annan með hæiptugri
hendí\34v\ bôte þeir er misgerdo sín a millum æftir .vj.manna dome. en konunge
.vi. au/ra .Silfrs. fyrir huæria græin þessa. En um blac [allt annat . oc sva ef rín/dr
manne eða nykkir [til sin eða fellir mann eða rífr klæðe [af manne / oc alt þat er
monnum værðr með ofund misþyrmt með þæima hætte ef/ hin gefr sok a er fyrir
værðr oc hafa skymsamir menn seet a. þa scal sa bœ/ta er misgerde [æftir þui sem
.vi. skynsamir menn dœma af [rettarans hen/di loglega til nefndír . en hin er
misgerði bôte konunge .ij. aurum .Silfrs. en þo at/ engi vitni se til þa æigi han kost
at bæiðaztt ut rettar sins þegar hann uil. En ef sa syniar er fyrir sok værðr syni með
lyrittir æiði ælligar bôte sem/ aðr er skilt. Ef maðr løypr at manne oc er hallden.
bôte æftir laga dome/ þæim er hann liop at. en konunge þrimr aurum .Silfrs. en ef
maðr løypr at manne oc hell/dr ser sealfr. þat hæitir arga fas. engan a konungr rett
[a því . sakar abere/ scal vera fyrir huæri sok. en engi soknare scal gefa sok a
annars søm/dum eða fearlutum . En þegar sa gefr sok a er malæfni a. þo at han/
sættiztt eða gefe up siðan. þa a konungr ret sín oc mego konungs soknarar sø/kia
þegar þeir uilia. [Nu værða menn fyrir lemstrar sarom eða þæim olutum/ oðrum er
konungdomren a slíka sok a eða mæiri þo at sa gefe enga sok/ a er fyrir værðr. þa a
konungr þo slíkan ret a þui male sem hín hefði sok a/ gefet ef hæimilis kuiðar vitni
fylgir

#23 ENgi scal þat uið annan mæla at hann hafe / þeget skom [a ser . huarke syslu
maðr ne annar maðr nema honum / fylgi. .x. menn til moz oc sanne mal hans. sva
sem mælt er i logum manna ./ at .íi. skulu sværia en. víij. sanna mal hans. oc þeir
tvæir skulu ha/fa bok í hendi oc sværia sva. þess [legg ek hond a helgha bok. oc því
[skyt/ ek til guðs at þat hafum mit hœyrt en æigi vítum vít huat satt/ er. En ef hann
missir þeirra vatta. þa er sa sækr . ííij. morkum .Silfrs. við konung./ en bôte þæim
er hann mælte til æftir .vi. manna dome loglega til nefndir / [af rettaranom . en hín
er til er mælt. scal þo hafa lyrittir æið fyrir ser./ þo at hann hafe þessa vatta alla.
En ef maðr mæler þat við man at hann/ rade lond oc þægna vndan konunge. þat
scal huarke mæla syslu maðr ne enginn / annar . nema hæimilis kuiðar vitni fylgir .
en ef þat mæler þa er hann / sækr .ííij. morkum .Silfrs. við konung. en hínem sem
.vi. skynsamir menn dœma/ [loglega til nefndir . en ef maðr mæler þat uid kono
mannz at hon hafe/ leget með oðrum manne en bonda sinum. eða mæler við systur
manz eða\35r\ dottur. at hon liggi með manne. þat scal engi mæla nema hæimilis
kui/ðar vitni fylgi. en ef þat mæler þa er sa sækr . ííij. morkum .Silfrs. við konung./

en hinum æftir .vi. manna dome [loglega til næfndum En ef maðr mæler u/kuæðis mal uið karl eða kono. þat er þessor sækt liggr uið. þa scal þo/ fullrette uppi uid þan er mælt er til æftir .vi. manna dome at hin/ hælgi sik með hæimilis kuiðar vitní. nema hín æigi at logum sok a þui/ male. þa er þar ækki rettar far a. oc sva scal um ol fiolmæli oc fulre/ttis orð.

#24 **S**Ua er mælt um rogs menn alla. at sa maðr er hann værðr kunnr oc san/nr at þui at hann rögir man uið konung eða biskup . eða iarl eða barun . / Svare sliku fyrir sem sa ætte er rögðr varr . ef hann være sannr [at því male / nema sa er [rögði syní [oc hafe fyrir ser sættar æið. en ef maðr kenner þat/ rog manne. at hann hafe ^{fen}get oþukka konungs af hans orðom. hallde fyrir æin /æiði. eða giællde æftir .vi. manna dome sakar abera. en engi a sok/ a sonnu./

#25 **N**V ef maðr yrkir um man þat er monnum virðizt til haðungar eða / niðs. fiorðungi lengra. þa skal sakar abere kræfia horns oc la/te til moz blasa [oc kueðe þar a motenu. en hin fare undan [með lyrit/tar æiði ef hann fœrr til. ælligar giallde konunge . ííj. Merkr .Silfrs. oc hinum ret sín/ æftir .xíj. manna dome loglega til næfndum. Nu mal huært er maðr mæ/ler uið annan man . sva at honum hœyir til nœyxla eða kennír hæim/sku eða fordæðo skap. oc a hann æigi sealfr sok a þui male. þa er hann fiol/mælis maðr. nema han hafe hæimilís kuiðar vitní a hendr honum/ þa scal hann sværia fyrir settar æið . En ef hann missir hæimilis kuiðar vít/nis a mote. þa er hann sækr . ííj. morkum .Silfrs. uið konung. en hinum [ret sín ef/tir .ví. manna dome loglega til nefndum.

#26 [**E**F maðr gerer sva mykit uhæfo værk / at hann lægzt með kono annars manz. þa scal han bœta æftir þui/ sem .xíj. skynsamír menn dœma loglega til næfndir þæim er kono a. en/ ef han er fœr til undan fœrslo. syní með tylftar æiði. Nu ef maðr sætetz uið þan man er legit hæuír kona hans . þa scal sa væita tryg/ðar er kona a. En ef hann tækr kono aftr i hiunskap oc liggir hann ha/na i annat sín meðan þau ero saman. þa er hann trygrofe sem hín er vegr atrygdir uspiltar.\35v\

#27 En þeir sem til vilia hafa sik a ganga i samkundir manna ubo/ðet af þess hendi er væizluna a oc sitia þar siðan slímu settri oc/ þo at þeir værði brot reknír hardlega eða þar nokot misþyrmt þa skv/lu þeir vera halfrettes menn oc sækir øyri .Silfrs. uið konung. er þetta fyrir því gort at/ margr goðr maðr hæuír fenget skemdir oc vandræði fyrir þæirra v/lutuendi

#28 **M**Aðr huær fultiða er gengr husa a meðal oc þiggr olmosu / hann a engan ret a ser meðan hann gengr með vanar vol. þo at hann/ nauðigr a brot rekin oc er hann

hæil *maðr* oc værk *før*. nema *hann* biði *ser/* *vistar* oc *fae* *eigi*. En þegar *hann* fær *ser* *sealfr* *matar*. *klæða ok* *vapna/* *eða* *frenðr* *hans*. þa er han þegar *retnæmr*.

#29 ~~K~~Onur þær allar er *monnum* *ero* *skyldar/* oc *menn* *vilia* *enga* *røkt* a *leggia*. þa [take *engi* *mæira* *en* *lagha/* *ret* a *þæim* . En ef [frenðr *konunnar* *vilia* *leggia* *til* *hennar* *hæíman* *fyl/* *giu* *slika* *sem* .*ví*. *skynsamir* *menn* *sea* *at* *hin* *mege* *væl* *uið* *taka* *er* *kono* *hæuír* *leget* *oc* *uil* *hann* þa *æigi* *fæsta*. þa *scal* *han* *giallda* *slikan* *ret* *fyrir* þa/ *kono* *sem* .*xij*. *skynsamir* *menn* *vilia* *dæmt* *hafa*. *en* *ef* *frenðr* *konunnar/* *vilia* *æcki* *til* *leggia*. þa *scal* *sa* *er* *kono* *la* *bæðe* *bioða* *oc* *bøta* *laga* *ret/* En *ef* *hín* *uil* *eigi* *við* *taka* *er* þan *ret* a *at* *logum* *oc* *vinnr* *hann* a *þæim/* *manne* *er* *kono* *hæuír* *leget*. þa *uínnr* *hann* a *saklausum* *manne* *oc* *svare* *sli/ku* *sem* *logh* *vatta*. En *allar* þær *møyiar* *eða* *konur* *er* *menn* *læggia* *røkt/* a *oc* *værða* þær *legnar*. þa *skulu* þat *døma*. .*xij*. *menn* *loglega* *til* *nefnðir/* *bæðe* *ret* *oc* *raðspell* *æftir* þui *sem* þeir *sea* *at* *hin* *se* *væl* *sømdr* *af* *eR/* *retten* a *at* *hæímta*. *en* *ef* *maðr* *venezt* því *at* *hann* *hafa* *leget* *með* *kono/* *oc* þo *at* *hann* *førezt* *undan* *at* *logum*. þa *giallde* *slikan* *rett* *fyrir* þa *kono/* *æftir* [loglega *nefnðum* *dome* *sem* *hann* *være* *sannr* [þes *mals*. *oc* *hæiti* *maðr/* *at* *værri*. *ærvingi* *scal* *ret* *taka* a *huærri* *kono*. *karl* *madr* *en* *æighi/* *kona* þo *at* *hon* *se* *ærvingi* *sva* *sa* *er* *i* *umægð* *er*. *take* *umboðs* *maðr* *hans/* *honum* *til* *handa* *ef* *hon* *er* *legen*. *nema* *hon* *æigi* *bonda* *ser*. þa *tækr* *hann/* *ret* a *kono* *sinní*. *kona* *siolf* a *ret* a *ser* *ef* *hon* *er* *borð* *oc* a *hon* *æighi/* *bonda* *ser*. /

Arvebolken

#1

FAðer oc moðer skulu raða giftíngum döttra sínna ef þau ero \36r\ til. En ef þeirra missir. þa skulu faður frenðr oc moður frenðr hínir/ nanasto giftíngum raða. Giftíngar maðr scal skilia hæiman fylgiu ok/ til gíof fyrir frenðkono sínní. sva sem þæim kómr a sammt. þeir skulu oc/ þa æindaga ner brullaup scal vera. En ef þa skil a um æindaga. þa la/te festar maðr bera .íí. manna vittní um hæiman fylgiu huat mælt/ var. þeir er hia varo. En ef þa skil a um tilgíof. þa niote giftíngar maðr/ vitna með fyrra skilordi. Eigi scal i klædom mæira hæiman gefazt/ með kono en þriðíung. en þat sem giftíngar maðr gefr mæira. þat scal/ vera i þæim lutum at þat meghe værða þæim til þarfa er kono fær eða til/ auínníngs. En enga hæiman fylgiu ma arvi giftíngar manz ríu/fa. þa er sva er gort sem nu er mælt. en ef [dótr værða faður síns ar/far. eða broður eða moður. eða huerS arvar sem þær værða sumar/ giftar en sumar ugíftar. þa skulu þær sem ugíftar ero taka sva/ mykit af uskiptum arfe sem hínar hafðu er hæiman varo giftar/ En þo at allar varo hæiman giftar oc er æigi skíft hæiman fylgio/ til íamnaðar [með þæím. þa take þær af uskiptum arve íammykit sem/ su hafðe er mæst hafde hæiman [i hæiman fylgiu æ meðan fe [er v/skipt. [Gripir þeir aller sem leðer ero til hæiman fylgiu oc ero þeir met/ner oc myndir i hendr þæím er kono fær. þa a hann þa íamhæimola/ sem faðer eða moder lete hæiman fylgia. en ef hann sægir at hann leðe/ æigi til þes þa gripi. þa sværi hann æin æiði fyrir sva karl sem kona. En/ søke til íammikilS giftíngar man konunnar oc skerði þat til gíof/ hennar eftir rettre til tolu./

#2

EN ef kona giftízt uttan rað faður/ sínS. eða broður. eða moður. eða þess er giftíngar maðr er fyrir raðe/ hennar. hafe fyrir gort arfum þæim ollum er undir hana kunnu at falla/ þaðan ífra oc take sa þan arf er æ{r}fdum er nestr sva sem su kona være/ æigi til þess arfS geten. nema giftíngar maðr vili fyrra hana íamræ/ði. þa ma hon giftízt með skynsamra frenda sínna raðe ef þæim lítzt/ íamræði eða bætr. oc þeir mege þat með æiði sinum sanna. oc a þo at læita/ þessa uíð giftíngar man. en giftíngar maðr er faðer eða broðer samfø/dðr. þar nest moðer skilfengin. [nu er hon æigi til þa karl maðr tvitugr/ eða ællri. sa er nestr er ærfðom æftir þo kono er giftízt. en sa er/ slikS dirfízt gialldi fulretti giftíngar manne. æftir .xíj. manna dome \36v\ nema oðrum frendom virdízt íamræði sem aðr sægir. Ekkia ma síolf gif/ta sík huærium sem hon uil uíð nokorS frenda sínS rað. en konor þær/ sem leazt til þess at lokka til slikS eða annaS saurlvíS born manna/ eða frendkonor. oc

værðr þat vitniS fast. þa bote æftir .xíj. manna dome pæ/níngum su er fe hæuír til. en hín hafe ræfsíng æftir laga dome. En/gi mæR scal hafa fyrri forræðe fear sinS en hon er [tvitugh. þo at un/dir hana have boret. nema hon se gift með frenda sínna raðe. þa a sa er/ fær hana bæðe forræði a henne oc [sva a pæningum hennar. Huer giftingar/ maðr er retrr er at kono. late vera allt hæímolt i hæíman fylgiu. En allt þat/ er søkia scal at logsoknum þar scal engi til gíof i mote koma. En ef æk/kia giftir sek hæíman oc lætr hon meta fe annara manna ihæíman/ fylgiu oc ler hín til er atte. þa a hann iamhæímolt sem þat er æckian at/te. En ef maðr kvæzt æigi til þess leet hafa syní með æínS æiði en hæíman/ fylgia hennar því míní/

#3

FE kono sinnar scal engi maðr föra af lande brot. raða scal hann fe þeirra / ollo til þarfa þæím. huarke þeirra scal fyrir gera ne fyrir mæla annars/ fe. slikan ret a maðr a kono síní sem a sealfum ser ef henne værðr með o/fund misþyrmt. engi kona a at synía bonda sínú felax gerðrar. En með því mote mega þau felagh leggja sín a millum at huart þeirra leggi til fe/ lagS allt þat er hann a. eða æigande værðr með ærfðum oc oðrum lutum. Fal/la siðan umagar til annarS huarS þa scal þat iamt vera bæggia þæíra/ kostnaðr. þo at engir kome a annarS lut. En ef misdauði þeirra værðr/ þa skulu umagar þeir huerfa þæím a hendr er þa a fyrir laga saker fram at/ föra. en þat híuna er mæira lagðe til felagS. scal mæira up taka eða/ þes ærvíngiar. Siðan se skipt i helmínga þo at øyðzt hafe. en ef aflaz/ hæuír þa scal karl maðr eða hanS ærfíngiar taka tva luti afla en kona/ þriðiung. þurfu þau engan man at því felage at spyria. En ef þau leg/gia annan vægh. þa scal eigi halldazt. þo at ærvíngi kunní æighi eða/ vili æi riufa. því at logh riufa þat felagh. nu er æigi felagh híuna a/ millum. þa scal su til gíof kono hæímall vera er til hennar var gefen oc vat/tar vita at lyst var a gíftíngar dægi ef hon lifir honum lengr. Lysa scal/ gíftíngum kvænna oc tilgíofum a huærium .x. vættrum oc lysa i fiollda/ at kirkíu eða a þingi. En ef hann missir hennar við. þa take arvar hen/nar hæíman fylgiu en til gíof falle niðr. [Nu þo at mæR hafe fear \37r\ halld broðor síns. þa scal hon æcki taka af hanS fe ser til hæíman fylgiu/ en ef arfi gefr þa sok a er han er fultiða. at giftingar maðr hafe gefet/ hans fe með systur hanS. þa stande sa fyrir með æínS æiði er su sok kemr/ a hendr. en ef han værðr sannr at því. græiði slikt up svæínínum sem hann/ tok hans oc hæiti maðr at værri./

#4

NU ef annat huart híuna míssir annarS við/ oc þrytr brullaupS vítní. þa scal þat híuna sem lengr livír leg/gia fram fe oc skipta [sva i sundr sem [þat vil svara fyrir guði at rett er/ eftir þui sem i kaup þeirra kom oc huarki [er þa vanhalldit af oðru

ok/ sværi at fullan æið oc .íí. skilrikir menn með. ef maðr kaupir iorð með/ gripum eða lausa fe. eða bu fe kono sínna oc lifir hon honum lengr. þa/ scal hon þat æit hafa or iordu af arfi hanS [oc þat er hon hafðe hæíman/ þat æína mæira er ærfingi vil. en ef hon tækr fe i ærfð þa siðan er/ þau ero saman komen oc værðr þat fe fyrir iorð græit. þa er su iorð/ hennar. En ef or æigar tvæir koma saman at lanðzlogum oc aukaz/ þæim fe. þa hafe þat tva luti er lengr livir. bæðe i lande oc lausum øyri/ ef uið ut arfa er at skipta. en helmmíng ef uið born ^{þeirra} er at skipta/

#5

ÆV ef kona lægðz með/ manne undir bonda sín. eða skilS hon uið hann saka laust mote/ guðS loghum oc manna. þa hæuir hon fyrir gort til giof. en ef bonðen by/dr henne samvist en hon uil eigi. þa scal hann ollum fearlutum varðvæi/ta meðan hon lívir. en siðan take sa hæíman fylgiu er arvi hennar/ er nestr. [en æigi til giof. en ef þau sættatzt [a mal sín oc tækr hann uið/ henne. þa fare [þat sem mal þeirra se spella laust. En ef [oftar hendiR/ hana sa gløpr. þa scal hann þo fearlutum varðvæita at hann vili eigi oftR/ vid henne taka. en siðan fare sem aðr er mælt. En ef hon hæuir æigi/ fyr mæir kend veret uið þan gløp oc hæitr hon ifir bot uið guð oc við / bonda sín oc byðr bonda sínnum samuist. en ef hann uil æigi hana hava þa/ hafe hon hæíman fylgiu sína en æigi til giof. En ef bonde hennar uil/ firri hana hæíman fylgiu sinní. oc sægir sva at slikr gløpr hæuir/ hana fyr hent. oc var su sakar gift æigi fyr mæir uið hana af hanS/ hendi sva at monnum være kunnut. þa stande hon fyrir æinS æiði oc hafe/ hæíman fylgiu sína. ef hann uil æigi uið henne taka. en æigi til giof/ En ef gialld koma a hendr oðru huaru þeirra þa a þat með sínu fe at \37v\ bota sin misværka er gort hæuir. en ef þau hafa lakt felagh sin a mil/lum. þa a þat þeirra er æigi hava giolldin a hendr komet hafa iammar/ga aura af uskiptu avaxta lausa. eða þess þeirra ærvingiar þan tima/ er misdaudi þeirra verðr eða þau skiliazt loglega. Nu kómR legorðz sok/ a þa kono er maðr hæuir ser fæsta eða handsællda. þat legorð er fyr/ gerðizt oc ef hann fær þeirrar kono. þa a hann radspell. en giftingar maðr/ ret. en ef siðan er lagðzt með henne. er hann hæuir handsælt eða fæst ser/ oc fær han hennar. þa a hann bæde ret oc radspel. Ef maðr gengr i sæng til/ kono oc uil koma legorði a hana. þo at hann kome æi vilia sínnum fram./ þa bote hann æftir .xíj. manna dome./

#6

ÆF mæin læiki sundrar samvist híuna at þess raðe er raða a at/ guðS logum. hafe sit fe huart þeirra. En ef þau skiliazt fyrir híun/skap at karl manz völd hafa til genget oc vissi hann þat þa er hann festi/ ser kono oc løyndir hann þui. þa bote hann fyrir suik sín. æftir .xíí. manna do/me. hafe kona halft en halft giftingar maðr. en

fyrir huern mæinlæi/ka sem þau skiliazt. þa fare sem fyr sægir. En ef maðr fær kono att/ lanðz logum rettom oc gefr i mot henne til giof oc fællr sidan i fra. þa sku/lu lukaz henne þing sín oc hæiman fylgia af sealfS hanS fe meðan þat/ vínzt. en ef þat vínzt æigi þa skulu ærvingiar æcki [til læggia af sí/nu fe. þui at engi scal ser kono kaupa. með annarS fe/

#7

SU er hin fyrst ærfð er born skilgeten taka arf æftir fa/ður sin oc moðor skilfegna at guðS loghum oc manna. oc sa/ sunar sun er skilgetin er. oc sva faðer hans. nema faðer hanS / hafe aðr haft allan sin luta af arvi. oc tækr þa sunar sun arf fyr/ en i aðra ærfð gange. en sva scal fe skipta eftir faður oc moðor at tvær/ döttr skulu taka iamnt uið æin sun. oc slikan lut scal taka sunar sun/ af arfi sem dotter ef han er til. Nu er æin sun oc æin dotter. þa tækr/ hon þriðjung. en hann tva luti. En ef faðer a oðal æftir. þa skulu synir/ snuazt til odla. en döttr til utiarða oc lausa fear ef æigi ero iarðer til./ oc scal hin ællzti æin æignazt hofuð bøle ef hínun lotnazt aðrar oðalS/ iarðer i sín lut. sva at iamgoðar se at loglegre virðingu. en sunar sun/ ilut sin þau oðol sem faðer hanns stoð til. til þes er hann hæuír iammt mote dottur./ En þau oðol sem mæiri ero oc faðer hans stoð til. þa löysi hann af faður brøðrom sínum fimta lut minna en værð ero. en æigi scal hann fyr löysa af/ faður brøðrum sínum en faðer hanS er andaðr. [nema faður faðer vær/ði umage suna sínna. En ef faðer missir sunar sínS eða dottur eða sunar/ sunar. þa tækr han arf æftir þau. ef þau æigu æigi skilgeten born æftir/ sik. oc þo tækr barn arf æftir faður sín [oc moður oc aðra menn. at þat se ge/tít en æigi føtt ef þat kóm lifi i lioS oc værðr skirt. Slikt fe sem mo/der læggr til barna sínna oc anðazt þau barn lauS þa ærfir hon þat allt/ æftir þau. en ef moðir er andað. þa æiga born hennar skilgeten at taka/ þat fe fyr en faðer. en ef dotter er legen i faður garðe eða broður þa a/ hon huarki at taka arf æftir faður ne moður. nema hafe þa slika mis/kun sem faðer uil gort hafa eða broðer ef æigi er faðer til. Nu er æighi/ sun til arfS. en til er sunar sun sva til komen sem fyr var sagt oc su dot/ter er æigi er legen. þa take su er i faður garðe eða broður var legen halfu/ minna en huart hínna. En ef ngi er sa til sem aðr er talldr. þa tækr hon/ sva allan arf sem mal hennar være uspellat. Huarvetna þar sem felag/ er híuna a millum. þa scal gifting döttra oc hæiman fylgia græiðazt af/ bæggia þeirra fe æftir því sem felagh [þeirra var lagt. en ef æigi er felag híu/na amillum. þa scal æftir fear magne huart þeirra leggja til barna sínna/ æigi a oc faðer eða moðer at kuanga sun sín eða gifta dottur sína með mæi/ra fe hæiman en slikt kome alut þeirra sem æftir ero. ef þa være ærfðin/ní skift. nema þeir lofe er næstir ero arfi. En ef mæira gefr hæiman/ þa iamnizt er arfr tømízt æ meðan fe vínzt. en ef fe vínzt æigi leg/gi aftr til iamnaðar huer er mæira hafðe en logh vatta.

Sva er oc stað/fæst vm allt lanðet at þegar *maðr* fæstir ser kono at guðs logum *ok* bæggi/a þeirra samþykt. þa ero þau born er *hann* a með þeirri kono oll lohlega til arfs/ komen. huart sem þau ero geten fyrir fæsting eða æftir./

SV er onnur ærfð er tækr ættlæiðingr sa er með logum er till arfs/ læiddr oc sunar sun skilgeten þo at faðer hanS se æigi skilgeten/ oc sunar dotter skilgeten ef faðer hennar er skilgeten oc dottur sun skilgetenn/ ef moðer hanS er skilgeten. sín fiordung huert þeirra bæðe i lande oc lau/sum øyri. en þo at sunar dotter se æin en þeir allmarger. þa tækr hon þo / fullan lut uið þa. Nu þo at æin þeirra se. en þau allmorg. þa tækr *hann* oc/ fullan lut. þo at flæiri se i annare ætt kuislíní. en ef æit er þessara/ til. þa tækr þat þan arf allan. nu er æcki þeirra til sem aðr ero taldir \38v\ þa tækr dottur dotter skilgeten ef moðir hennar er skilgeten/

SU er hin þriðia ærfð er broðer værðr broður arfe oc ero þeir skil/getner oc samfæðra. en ef broður missir. þa tækr systir skilge/tín samfæðra. En ef systir er æigi til. þa tækr moðer skilfengen æftir/ barn sitt. Nu er æigi til. þa tækr frillu [sunar dotter skilgeten ok/ frillu dottur sun skilgeten. en ef þau ero æigi til. þa tækr frillu dot/tur dotter skilgeten. nu ero hon æigi til. þa tækr moður faðer ok/ faður moðer skilfengen. en ef huarke er þeirra til. þa tækr moður moðer/ skilfengen.

SV er hin fiordá ærfð er tækr faður broðir/ samfæðra skilgeten. [oc broður sun skilgeten samfæðra ef faðer/ hanS er skilgeten oc broðir sammøðr skilgetín ef moðir hanS er skil/getín. sín þriðiu huert þeirra ef aller ero til. scal æ sa fyrst arf taka/ er skilgetin faður a eða skilgetna moðor. huart sem hældr læiðir han/ til þess arfs faðer eða moðer. þa hín nest iamskylldr. þo at faðer hins / se frillu sun eða moðer hans frillu dotter. En ef faður broðer er æin/ en broðra synir flæiri. þa scal han æin taka iamt uið þa. Nu er bro/ður sun æin en faður broðr flæiri. þa scal han taka iammt uið þa./ sama mal a broðir sammøðr oc sva scal huervetna up heðan af at iam/mykit scal taka æin i sína kuisl. þo at allmargir ero i aðra kuisl till/ sínS lutar. en ef æin er til. þa tækr sa þan arf allan. Nu ero þeir eigi/ til er fyr ero talder. þa tækr faður systir skilgeten [samfæðra ok broðor/ dotter skilgeten samfæðra komen af samfæðum broður oc systir sam/møð skilgeten með fyrra skilorði. Huervetna þar sem oðalS iorð er/ i skipti. þa hafe þat oðal sem til er boret en hinn lausa aura./

SV er hín fimta ærfð. er tækr moður broðer skilgeten samfæðra/ oc systur sun skilgeten. en ef þeir ero æigi til. þa tækr moður systir/ skilgeten samfæðra. oc systur dotter skilgeten af samfæðra systur komenn./

SV er hín setta ærfð er takazt brøðra synir arf eftir/ [skilgetner ef fæðr þeirra ero skilgetner oc samfeddir. þa þæir nest/ þo at fæðr þeirra se frillu synir. En ef þeir ero æigi til. þa taka brøðra/ döttr skilgetnar með sama skilorði. nu ero þær æigi til. þa taka syst/kina synir skilgetner. En ef þeir ero æigi til. þa taka systkina döttr/ skilgetnar. Nu ero þær æigi til. þa taka systra synir skilgetner. En/ ef þeir ero æigi til. þa taka systra döttr skilgetnar. nu ef ængi er þes\39r\sa til. þa tækr frillu sun æín eða flæiri ef til ero. oc æigi i hordomí get/ner eða frendsæmíS spellum. eða sifia spellum. ner mæir en lofat er at/ loghum.

SV er hín seaunda ærfð er tækr faður broðer/ skilgeten sammeðr oc broður sun skilgeten af sammøddum/ broður komen. nu ero þeir æigi til. þa tækr faður systir skilgeten sam/møð oc broður dotter skilgeten af sammøddum broður komen./

SV er hín .víj. ærfð. er tækr moður broðer skilgeten sammøðr/ oc systur sun skilgetin af sammøðri systur komen. Nu ero þeir/ æigi til. þa tækr moður systir skilgeten sammøð. oc systur dotter skill/getín af sammøðri systur komen. værðr huar annara arvi. oc sva er/ huarvetna þar sem tvæir eða flæiri standa til æinS arfS. Ef engi er/ sa til sem aðr er talldr./

SV er hín .ix. ærfð. er maðr tækr æftir brøðrungS barn sítt/ af samfæddum komner. nema manne skyldare finnítz. því at i/ þessare ærf nemr hín nanare. þar nest tækr iamskyllt af systkínnum/ komen. oc take fyr i karl leg en i kvænleg. en ef þeir ero æigi til. þa tækr/ maðr arf æftir systrungS barn sitt./

SV er hín .x. ærfð er taka þeir menn er æftir ero brøðra born skill/getnir oc komner af samfæddum. Nu ero þeir æigi til. þa taka / þeir er æftir ero systkina born skilgetner. en ef þeir ero æigi till. þa/ taka þeir er eftir ero systra born skilgetnir. þriðia manne at frendsæ/mí. oc take æ fyr iamnan iamskyllt karl maðr en kona./

SV er hin ællifta ærfð er takazt brøðra synir arf eftir skil/getnir ef faðer þeirra ero skilgetner oc sammøðra. þa hínir / nest þo at fæðr þeirra se frillu synir. En ef þeir ero æigi til. þa taka/ brøðra döttr skilgettnar með sama skilorði. nu ero þær æigi til. þa/ taka systkina synir skilgetner. þæim nest systkina döttr skilgetnar/ en ef þær ero æigi til. þa taka systra synir skilgetnir. þar nest/ systra döttr skilgetnar af sammøddum systurum komnar/

SV er hín tolfra ærfð. er maðr tækr æftir brøðrungs barn/ sitt. af sammøddum komner. nema manne skyll dare finnítz/ þui at her nemr hin nanare. þar nest tækr iamskylldr af sam/møddum systkinum komen. þa nest tækr maðr arf æftir systrungs/barn sit. nu er engi þessara til. þa taka þæir menn er æftir ero

brø\39v\dra born skilgetnir. af sammøddum komner. þar nest þeir er æftir ero/
systkina born skilgetnir fyrri i karlegg en i kvænleg. þar nest þeir/ er æftir ero
systra born skilgetnir. þrimenníngar at frendsæmi oc/ take æ fyr karl maðr en
kona.

SV er hín .xíj. ærfð er tækr frillu dotter. nu er hon æigi til./ þa tækr broðir
samfæðra frillu sun. en ef han er æighi til/ þa tækr systir samfæðra frillu dotter. Nu
er hon æigi til. þa tækr/ iamfram fadur broder samfeðri oc broður sun. oc broðir
sammøddr/ frillu sun. þeir æigu aller æín arf at taka. oc værðr huer þæirra/ annarS
arvi. nu ero þeir æigi til þa take konur iamskylldar. en ef/ þær ero eigi til. þa taka
brødrungar fyrri karlar en konor. en ef/ þessa missir allra þa take þæir er at fiorða
manne ero at frendse/mi nema nanare finnítz skilgetnir fyrri af samfæddum en af /
sammøddum oc sva sem fyr græínir i ærfða tale fyr en undir konung/ gange.

#8

NV ma maðr bota rað/ sunar síns oc læiða han i æt ef han uil ef sa iattar er arfi/ er
nestr. Nu ef han a sunu skilgetna til arfS sínS. þa ma sa huer/ iatta fyrir sik er
fultiða er. en ekki fyrir þa er uallnir ero eða i umægð/ tækr ætlæiðingr æigi mæira
arf en [þa stoð sa til er arfe iattaði/ Sa scal odli iatta er oðal a með þæim. n{u} scal
sa er man ætlæiðir ok/ sa er iattar arfi eða oðle. oc sa er ætlæidðr er ganga aller
saman/ fyrir kirkiu dyr oc hallda aller a ænní bok. þa scal sa mæla sva er mann /
ætlæiðir. Ek ætlæiði þenna mann til fear þess er ek gef honum til/ giallz oc til gíafar
til sæss oc til sætes. oc til allz þes rettar sem ætt/læiðingr a at hafa at logum. Sva
scal kono ætlæiða sem karl mann/ nu ma læiða broder broður i æt. oc faður broðer
broður sun. sva mego/ oc flæiri menn man i æt læiða sem nu [er mælt. ef sa iattar
er arvi er/ nestr. Nu scal hann þat fe allt hafa er hann er til læidðr. meðan þæir
liva/ er ætlæiddu hann. allt til þess er arf ber unðir hann. siðan ber arfr honum/
vít ní. vm alldr oc um æfi. Lysa scal maðr ætlæiðing sínni a hueríum/ .xx. vættrum
til þes er hann tækr arf. en huer sem oðru uis er ætlæiðr þa/ er sem ugort se./

#9

[þAt er oc ef maðr værðr firir þeirre villu at han vegr man til arfs / þa hæuír hann
firir veget þæim arfe. en arfr sa fare æftir rettom \40r\ ærfdum sem sa maðr være
æigi til er man vegr til arfS./

#10

EF menn falla i orostu / oc kómzt engi a brot. eða drukna aller. eða ínní brenna.
fare/ arfr þeirra sva sem þeir hafe aller i sen latet lif sítt. nema a annan væg/

provezt siðan með loglegom vítnum./

#11

Hvervetna þar sem maðr andazt oc er æigi ærvingi i nand till att / kalla. þa scal arfr standa virðr i þess hæimili er maðr [er daen at / með fullum vorðzlum .xij. manaðe. En ef eigi kemr ærvingi til innan/ .xij. manaða. þa take konungr þan arf oc varðvæiti virðan oc æignizt ef/ æigi kómr loglegr ærvingi til innan .x. vættra. En utlendzskra manna/ ærfðir liggi sem aðr er skilt vm. þat er æindagr oc .xij. manaðer/ aðr en konongr take./

#12

Þat er nu því nest at engi scal gefa arf unðan oðrum [uttan logh/giafir. vela kaup scal at vettughi hafa. engi scal oðrum arfsuik/ gera. nu er maðr dauðr. arfi scal i andvegi setiazt. gere hann skulldar mon/num stæfnu at þeir kome þar at seaund oc hafe huer sína skuld i brott./ slika sem vítni ber til. nu er æigi fe sva mykít. þa skulu aller þar/nazt sem tala rennr til. sa scal mæira þarnazt er mæira atte fe/ at hæímta. en sa er æigi kómr [til at seaund. søke sitt með vattom oc/ stæfni ærvingia til vatta sogu. En þeir er fyrir naudsynia saker koma/ æigi til at seaund. oc ef fe er æigi mæira en hínir hafa aðr tækit er/ fyrri komo. þa græiði þeir aftr er fyrri toko oc missi aller sem tala ren/nr til. en ervingi er uið skilldr ef hann bauð til loglega./

#13

Nv er þat umagha øyrir oc mali kono i garðe. / þa er væl ef þæim vinzt baðum fe. en ef þæim vínzt eigi. þa scal hon/ þarnazt gagn giallz oc giafar. en ef eigi enðizt i alla staðe fe þa/ scal sa mest þarnazt er mest atte fe at honum sva kona hans Sem aðrer/ skulldu nautar. tolu scal hafa til þess. nema maðr atte væð i æinum huæ/ríum grip. þa a hann þan fyrst hafa. helldr scal kona þarnatzt til giafar/ sínnar. en þeir sem fyr atto fe at honum en hann fengi hennar. því at engi skal/ ser kono kaupa með annarS fe. n{u} scal hon hafa hæiman fylgiu sína en/ umaghe sit fe. nu er fe eigi sva mykít. þa missi [sva huar sem fear me/gin er til. Engi maðr a skylldir at giallda [fyrir annan þar sem hann tækr ek/ki fe huarke sunr ne annar maðr. Nu æigu híun felagh saman oc \40v\ døyrr annat tvæggia þeirra. þa scal s^{va} skuldum gegna sem felagh þeirra/ var./

#14

Sva scal karlum skifta sem kiærlingum sem oðrum skulldum. en bor/num þeirra oc fe scal sa væita vorð sem arfi þeirra er nestr huart sem/ helldr værðr halldz maðr

karl *maðr* eða kona. þa scal i virðan *øyri sæti/azt*. fœra eigi umagha fe or bœ varom. nema *hann* fae vorðzlu man/ þan er *her* æigi garð eða iarðir i heraðom sva mycklar at fulvæðia se at / þar se fe golldit sem *hann* tok er umage er rett næmr. nu virðizt þat / fe sva. at þar er inстоðu *øyri fullr .ííj*. Merkr *fyrir* umagha huærn. uæl/ er ef mæira er. þa scal þan þat fe taka. þat fe scal huarke þuærra ne/ vaxa. giallde slikt up sem *hann* tækr. En ef umaghe a sva mycklar iar/ðir eða lausa fe. at frendom hans synizt *hann* hardlega halldin af for/lagS *øyri þæim* sem skilr [i logum. þa scal ætla honum klæða værð oc vel/ at halda han oc þæim *fyrir* starfi sit er fearhalld hanS hæuír sva at han/ se væl halldín af. oc a þa umaghi allan avoxt afe sínu. En frendr/ hyggi at a huerium .xíj. manaðom huersu medr er faret. oc fae oðrum/ ef sa dugir æigi með fullum vordzlum at sa leggi mote er uið tækr. Nu/ ef æigi vínz inстоðu *øyri*. þa scal umaghe nøyta halfrar. Merkr a huæ/ríum .xíj. manaðom til þess er han er .xíj. vættra gamal. þa scal *hann vera/* matlaunar maðr siðan. Vmage scal nøyta halfrar merkr iarðar/ læigu. nu scal su virðing standa garða i bœ. en iarðar læigu i heraðe/ er [hitt fyrsta ar er virð huart sem siðan þuær eða væx. Fear hallðz/ maðr scal eigi sælia oðrum fe at hallda. en ef *hann* sælr oðrum mane fe/ at hallda. þa a umage kost at ganga a hendr huerium sem *hann* uill/ at hæímta sit. en ef umaghe a halfrar merkr bol. þa er þat inстоðu/ *øyri*. en ef *maðr* lætr umaga *øyri* lausan. nema dœmt se or hendi honum/ a domí. þa scal *hann* sætia sit fe *fyrir*. þui at skuld er eigi gollðin nema/ vættar viti. en ef hin dylr. þa værðr *hann* at giallda aðra. Nu er bonde/ dauðr en kona livir æftir oc er eigi fe mæira en hon a at hafa. þa scal hon/ væita vorð bornum sínum fe lausvm. en ef hon a onnur born. þa huærfi/ þau til faður frenda sinna./

#15

NV sökir þrot bonda i heraðe. þa scal skipta umagum hanS eftir þuí sem/ felagh þeirra var lagt. scal moðir fœra umaga sína a hendr fren/dom þæim er arvi ero mester. þeir æiga forlagS *øyri* til *fyrir* umaga sína. \41r\ huern fiorar .Merkr. þat er forlagS *øyri*. Nu ef [af ganga fiorar .Merkr/ af þui fe. þa scal sa taka æín umaga oc taka sva marga sem han a/ forlagS *øyri* til. En þeir fare umfram sem af ganga þæim a hendr er/ þa ero nester arfi ef sa a forlax *øyri* til. en ef sa a æigi forlax *øyri/* til. þa skulu umagar fara fram i ætt til þeirra er forlax *øyri* hava. sva/ scal oc hínnum skifta er fæðrínnum fylgia. Nu fæstir maðr umaga i víst/ þa scal þat hallda. en ef *hann* uisar honum or uist oc gengr *hann* husa a millum/ þa scal *hann* giallda .vi. aura .Silfurs. konunge oc varðvæita umaga sem [mælt var / Sva scal oc huær giallda sa er ganga lætr sín umaga husa a millum sem/ nu er sagt. oc þegar han væit at þat er hanS umaghe/

#16

ARf scal þan sækia i bō varom er her anðazt maðr ifra./ en ef han læiðir vítní i heraðe þa er fyrir skotet þæim. þui at allt/ þat er i bō [varum er gort. [þa scal þat allt at bōar rette sækia. En allt/ þæt er i heraðe [er gort oc huarvar millum heraðS manna oc bōar man/na. þa scal þat allt at heraðS rette sokia./

#17

NU sitr maðr i arfi oc læggr dom fyrir. en annar kallazt til komenn./ þa scal hann taksætia þan sem i arvi sítr til stæfnu oc retzranz/sakS. oc ef honum fulnaz gogn oc vítní til sínS malS. þa scal hann kræfi/a hann arfS oc orfarar. Nu vil hann æigi or fara. þa scal hann kræfia/ gialkyra hornS oc late til motz blasa. en sa er arf sækir takseti/ þan til motz er honum stendr fyrir arví. fyrir ran oc isetu. En ef þa ful/naz honum gogn oc vítní til sínS malS. oc kemr æcki anduítaní a/ mote. þa æiga motz menn honum arf at dōma. hin scal giallde konunge .vi./ aura .Silfrs. fyrir þat at hann lagðe [logh oc dom fyrir arf þan er hann atte ekki/ i. Nu uil hann æigi or fara þa scal hann æsta motz men oc gialkyra liðs/ at fōra hann or arfi sínum. oc er huer sækir øyri .Silfrs. uid konung er æighi/ fær til þeirra er a mote varo./

#18

Hvarvetna þar sem maðr kallar æigi til arfS/ fyrir fafrøðis saker oc er þo til kōmen. þa hafe sotta innan/ .x. vættra þeirra sem hann er innan landz oc hann er or umægð ef hann hæuir/ vit til eða skylld naudsyn banne. nu æigu menn arvi at skifta. þa er/ uæl ef þeir fara aller til er lut æiga i oc skifta þæim arfi. en ef su/mir vilia æigi til fara. þa scal stæfnu gera þæim til at skifta. en ef/ sumir vilia æigi til kōma. þa scal skifta fyrir vattom oc læggia luti a \41v\ þa scal hann þan lut hava er þa lytr hann. Nu ef hann kallar miskipt ok kal/lar at han hafe løynt fe. þa scal han synía lyrittir æiði/

#19

NU læikr a tvæim tungum huart / maðr er arfgengr eða eigi. stæfní þæim til motz er honum/ stendr fyrir arfi. þa scal hann níota vátta þeirra sínna at hann stæfndi honum/ mot. nu skulu þat aðrer vattar bera. ver uarom þar sem moðer hans/ var fæst loglega i þæim stað oc anæfna stað. þa æigu mot menn honum/ arf at dōma. Huarvetna þar sem maðr scal sek til arf fōra læiði va/tta sína til oc stæfní þæim oðrum til er þæim arfi[ero nester. en ef hann/ stæfnír ægi þæim manne til. þa er hanS vattom fyrir skotet. scal þar um/ arf dōma sem daen er eða oðalS iarðer ero eða bu hínS dauða. Engi/ maðr scal fe fyrri skifta eða arfi. nema þess løyfi se til er a

aðr ef menn/ sea at með spellum fær. ef maðr hæuír út sitt oc ma kaupum sínum raða/ oc bui sínu oc er hest før oc olför. þa scal hann sealfr fe sínu raða ma/ því engi maðr skipta. en þo at nokor skifti. þa ma þat æigi hallda./ ÆU skifta men umagam sín a millum fe/ lausum huargi sem þeir skifta oc luta siðan. þa scal þat skifti/ hallðazt þeirra a millum. þeir skulu oc arfum fylgia ef sa er umage er/ fe a/

#20

ÆF maðr kómr i umaga skifti. þa er hann or umægð er hann er .xx. vet/tra gamal oc a at taka uið fe sínu. oc [a at fa hueríum fearhald/ sitt sem hann uíl ef hann [er eigi sealfr til før fyrir at sea oc oll onnur for/ræði. En ef karll maðr kuangaz eða kona giftizt fyrir uttan frenda/rað hafe fyrir gort landzskyldum oc avexti fear sínS við ærvíngia. nu/ kómr sa umage ahendr manne. er hann a æigi at vardvæita þeim scal/ hæim stæfna er vardvæita a. sva skulu vattar hans mæla. her er/ sa umaghe er þu scalt vardvæita. en æigi sa er hingat förðe./ þa scal fela honum abyrgð a hendi þess umaga. Nu kómr uma/ghe a hendr manne. gere huart sem hann uill. late fara aftr a/ hæll ellar til motz. mete mot menn huært föra scal. en ef ahæll/ þa scal hann fara at natstaðum þeim er þangat for hann oc sækr/ huær öyri .Silfrs. uið konung er æigi [uill við honum taka. oc sa er æigi uil/ uið taka abyrgizt æftir því sem konungs er miskum til. ef hann döyr/ af hungur löysi. nu æigu menn vmagam at skifta. oc uil annar \42r\ skifta en annar æigi. þa scal hann stæfna honum til umagha skif/tiS. Nu ef hann kómr þa er væl. en ef han kómr æigi þa læiði hann vat/ta sína at hann stefndi honum þangat skifti. siðan valenkunnir men/ þeim umagam oc luti. hafe hann sin a brot en abyrgi hínun sín lut er/ æighi kom þar./

#21

ÆF maðr fører fram þan umagha er han er fyrir lagha saker/ skylldir til fram at föra. þo at annar se ervíngi. oc ber siðan/ arf eða rettar far unðir þann umagha er aðr var fram förðr eða/ með huærium hætte sem honum aflazt fe. oc ef sa a fe eftir er fram/ var förðr þa er hann anðazt. þa scal sa eða hanS ærfingi er hann förðe/ fram taka avaxta laust slikt sem hann lagðe fyrir hann. en ærvíngi þat/ sem auk er. nu væitir maðr manne fyrir guðS saker þeim manne er hann/ er eigi fyrir laga saker skylldr til fram at föra. þa scal guð ombuna ho/num. en koma eigi fe fyrir huarke uið hann. ne uið hanS erfingia./

#22

ÆU scal þær giaver tælia er halldazt skulu. þær/ giaver skulu halldazt er konungr gefr oss. eða ver honum. huer maðr/ ma oc gafa fiorðungS gíof [oc tíundar gíof af

ollu því sem honum/ hævir aflazt. [sva bornum sínum sem oðrum monnum. æínu ef þat vill han / en tíundar gíof af því fe sem han hævír at ærfðom tækit. bæðe i lan/ ðe oc lausum øyri. þo at hann spyri ekki ærvingia at huart sem þan er/ hæil eða síukr. en þat scal fyrst lukazt af fíorðungS gíof oc tíundar/ gíof er maðr gefr gefr guði fyrir sall sina. huerium manne sem hann gefr/ logh gíof sína./

#23

þAt er ollum monnum kunnikt at um þan hín mykkla kostnað er/ men hafa hér mæir í vænúu haft um brullaupa gerðir i þuisa lan/de en i engu oðru. sva sem margír hafa raun af með mycklum ok storom/ skulldum. oc af þui gerom vér kunnikt ollum monnum at nu er sva tæ/kit um allt lanðet. at engi scal brullaup sitt lengr gera en tva daga./ en sa er lengr gerer. þa er hann sækr .ííí. aurum .Silfrs. við konung er væitír/ er huer annara øyri .Silfrs. er lengr þiggr en nu er skilt./

#24

ÆRuí þau er menn gera þa synízt oS at þau se mæir/ gor til ofsa oc frasagnar. en til salo botar við þan er fram er/ faren. oc því gerom vér ollum monnum kunnikt at oss þickir því bætr er/ mæiri olmosa er gor fyrir sal manna. en þat fyrir bioðom ver at þar \42v\ se nokorar dryckior meðan þat ærfi er gort. En sa er oðruviS gerir./ en nu er mælt. þa er hann sækr .ííj. aurum .Silfrs. við. konung. en huær sa er/ þiggr øyri .Silfrs. hafa þessi erfi veret gor með mycklum kostnaðe optle/ga oc uuiðrkvæmilega. þui at feet er øyt með engare nytsemd. en / þess skuldir uloknar er feet atte. oc optlega stor vanðræði oc man/drap af vorðít fyrir saker ofmykillar ofdryckiu.

Byordninga

#1

SUA er mælt at [ver skulum mot æiga a ThomaS mes/so dagh oc sætia þa iola frið. en iola friðr scal standa/ .ííi. vikur. en ef manne er vætt ofund i iola friði va/rrom með ordom eða verkum. þa skulu aller retter au/kaszt at halfo. fear sokner allar skulu standa kyrrar meðan iola/ friðr var er lengstr. en .v. daga hína fyrstu i iolam oc attanda .dag. / oc þrettanda dagh þa skulu ver hæilakt hallda sva sem hín fyrsta. / en þes i millum vinní huer at usækiu slikt sem hann uil. Stræte vor/ skulu ver ryðia vm [iola tið þar scal huarke a draga skip ne tímbr. oc/ æighi lada viði a. en huatke sem a stræti er boret oc liggr þar. þa take/ gialkyri af oc hafe sva hæimolt honum være a mote dømt þat. / ef þat er bættra en øyrir .Silfrs. en ef þat er [eigi bæitra. þa a sa þat er stræte at/te. En hin se þa uitiS lauS er atte. /

#2

Aller men skulu inní sitia vm netr oc ganga æigi vti ærendz/ lausu i garða annara manna. en ef hann gengr oc stendr þar .i./ garðz liði eða i forstofu. þa sæti þan man i ranðzsakS huS at usæki/u oc biði þar domS. Mot skulu ver hafa vm [iola tið iamnt sem firir / vttan vm manhælghi vara. oc vm þiofnad oc sva vitna allra níota / sem þess a millum./

Øll þau mal er ver takum [með lofa take a mote var a millumm um/ kaup eða salur eða þat annat þessu likt er bø varom er hænt/ þa scal þat allt halldaszt var a millum er bok mæler eigi i mote sækr huer/ halfre mork .Silfrs. er þat ryfr. nema konunge litizt annat sannare./

NU ef [druknir men ganga um bø varn innan. oc hítta varð/ men a þa. þa scal rettlæida þa en æigi rangt. huart sem ero / konor eða karllar. en at þui skulu þeir spyria huar inní hanS. er. / oc ef hann væit þat. þa skulu þæir hann hæim læiða. en ef hann væit ækki til þa fò\43r\re þeir hann til nesta huS bonda. oc late þar liggia [til þess er hann væit huert / hann gengr. nema husbonde vili fyr hæim læiða. en sa maðr er annan/ væg læiðir. þa er hann sækr mork .Silfrs. [En ef maðr ruplar [drukkín mann / løyndri hendi fotum sínum eða fe. [eða vapnum. huart sem hann rupplar/ kono eða karl man. svare sliku fyrir sem hann hafe stolet iamnmycklu./

#3

¶Orð skal upp meðan iola friðr er. / þan skulu hallda .vi. skilrikir menn. þeir sem huarki ero røyndir att/ þiofnaði ne at huínzsku. þa scal gialkyri til næfna með husbonðe ra/ðe. en þeir skulu hafa i læigu sína .v. merkr .Silfrs. af bonda fe. [af bœar manna/ fe. scal þæim luka halft fyrir ioll. en halft tolfra dagh iola. en þa er þessir / .vi. menn ganga til [varð halldz. þa skulu þeir hittazt uið sandbru oc skulu/ þeir .ííj. níðr ganga abryggior sem nest er gengt er æppla garði konungS/ oc sva ín æftir bryggium. en aðrer .ííj. skulu ganga in æftir langstræti / hit øyfra oc hittazt uið olafS kirkiu [i vagS botní oc snuizt þeir er [æftir/ bryggium gengo ut hitt øfra. en þeir er hit øfra gengo snuizt ut eftir/ bryggium oc hittizt uið sand bru. Sva skulu þeir iamnan ganga oc um snuazt þar til daghr er oc ringir at sma kirkium. øpa skulu þeir uið huern/ almenning er liggr vm þuæran bø varn. en ef sa uil æigi vorð hallda/ er gialkyri næfnir til með husbonða raðe. hann er sækr .íj. aurum .Silfrs. ok nef/ní annan i [hans stað. en ef æín huær [varð manna sofnar aværði/ giallde øyri .Silfrs. En ef nokor varð manna lætr vorð falla. þeirra er uið bœar/ manna fe hava tækit. þa er han sækr .íj. aurum .Silfrs. en þa er vorðr þeirra / fallen ef ællðr kœmr i bø. oc finna aðrer menn fyr en þeir. eða værða/ broten up huS manna oc stolet or fe manna. eða fær hær til bœar. æítt / langskip þat er sessom ma tælia eða þat flæiri oc sea aðrer menn fyr en/ þæir. en ef hær fær til bœar oc værða værða varð menn varer uið. þa skulu/ þeir renna til stopulS værða oc biðia lata klyckia. en sumir til rennara/ at biðia lata blasa [i horn sem skiotazt ma hann. oc skulu [varð menn sægia ho/num huært þau skip læggia at lande. en huær þeirra manna er frealsir e/ro oc fultiða. skulu þangat fara með uopn sin oll. en ef ufriðar hær/ er þa ma konungr gefa þæim huærium landraða sok er han uil er oðru vis/ gerer. nema naudsyniar banne. Stopul vorðr scal vera hallden i níkulass kirkiu stopli. hann skulu hallda .íj. menn. [goðer oc skilrikir oc æighi at v\43v\knytum rœndir. þeir sem gialkyri næfnir til með bœar manna raðe./ En þeir tvæir skulu taka a .xíj. manaðom .vííj. Merkr .Silfrs. i læigu sína. / [Skulu fram koma .íí. Merkr .Silfrs. at vætr nattom sín huarom þeirra. oc .íj. Merkr/ at palS messo .íj. merkr at sumar malom. oc .íj. Merkr at sæliu manna voku. / En ef sa uil æigi vorð hallda er til er næfnr. giallde .íj. aura .Silfrs. en/ gialkyri scal næfna annan i [stað hanS. Syslu maðr scal fa til .íj. menn / at ranssaka vorð [huærn dag um kuælldom oc ef þeir hitta varð men/ sofa a værði oc eigi a vorð komenn er ringir ællzslékking. þa giallde øy/ri .Silfrs. eða se kastadr imyrkva stofu. þa er oc vorðr þeirra fallen er ellðr/ kœmr i bø. oc finna aðrer menn fyr en þeir. eða hær fær til bœar ætt lang/skip eða þui flæiri. oc ef slikt kan at henda. þa svare sliku fyrir sem/ aðr er mælt um iola vard halld. gongu vorð skulu .vi. menn hallda hue/ria not iamt sem um [iola tið. skulu þeir aller hittazt uið san^dbru / þa er þeir ganga til varðar oc skipa sva gongu oc um snuazt sem aðr/ sægir um iola vorð. scal huær þeirra hafa ærtogh .Silfrs. a

not huerri / af bœar monnum æftir þui sem gialkyri [gerer rað fyrir [eftir iamnaði / af garðe huerium./

#4

¶VS þau^{ol} sem aðr ero stande sem komeñ ero. en ef sa uil huS lata / up gera er a. þa scal hann skipa heðan af sem logmaðr oc gialkyri/ eða raðz maðr sea at rettlegazt se bæðe uið stræte oc bryggíur. sva uið al/menninga oc væitr. sua scal oc st^ræte huert iam hat oc .xíj. alna brætt / vera oc sva bryggiur. skulu þeir læggia sinar bryggiur er ofhafar hafa/ en híníR up føra eftir þvi sem logmanne eða gialkyra eða raðz monnum / synízt rettlegazt. sva at allar se iamhafar. en ef siðan siga bryggiur/ þa føri þeir up er þær æigu oc halde iamhafum uið þær er mundan/ga ero. almenningar skulu vera .víj. alna er væitr þriggia alna garða/ a millum. Sva skulu ver oc husa garða vara at bera meghe pund i þrøng/sta laghe eftir endilangum upp oc ovan millum stræteS oc brygna. sva / scal oc fyrir ofan stræte huer garðr vera open up or sem aðr er [melt fyrir/ neðan. en ef huS sætr a eða svaler ifir ætt huert þeirra heðan af giall/de mork .Silfrs. oc føre huS af innan fimtar. en ef þa er eigi af førtt / þa late gialkyri oc raðz men blasa til moz oc nefni menn a mote at/ fara til oc hoggua sva mykit af husi sem a stenðr eða yfir stræte e/ ða bryggíur. almenníngum eða væitum eða garðrumum. er minna er en nu\44r\ er mælt. þriggia alna svaler [ma þola ifir bryggium en eigi bræiðare./ en huer sem eigi uil til fara oc af hoggua. sækr øyri .Silfrs. /

#5

¶F manne værðr falr garðr sín. þa scal hann / konunge fyrst bioða a mote. nu uil hann eigi kaupa. þa bioðe þæím/ er garðz lið a [uíð hann. nu uil sa oc eigi kaupa sæli huærium sem hann vil/ at usækiu. Nu uil maðr huS brigða i kaupangi eða tuftír. þa scal hann / brigt hafa a fyrstum .xíj. manaðom er hann er innan lanðz. en elligar / a fyrstum .xíj. manaðom er hann hæim kemr. en ef hann briðir eigi sva þa/ a þes malS all dri upræist siðan. en ef maðr fær fra husum sínum eða tuf/tum [.xíj. manaðe sva at hann hældr eigi up mot gangu eða varðhall/di oc strætiS giærð. þa a konungr tuftir oc huS en hín ekki .i. /

#6

¶U/ sætr maðr hus sín a iorð annarS manz eða tuftir. þa scal sa er/ tuftir a taksetia [þan man til sín. en hann føre þat tak með loghum/ oc kome til raðz um morgunen æftir. En þat kallum ver rað er log maðr/ oc raðz maðr sitia a malum manna oc skipa. scal logmaðr [oc gialkyri oc/ raðz maðr til ganga oc sea. þa scal

sakar abere lata bera tvæggia man/na vítni at þat er hanS iorð er þau huS standa a. síðan dómí þeir/ honum iorð sína. en þa scal sakar abere gera husi hans fimtar stæf/nu af iorðu. en ef eigi er af ført fyrir fimt. þa æignazt iorð / hus. en ef hus stendr .xx. uetr amalga laust. þa standa sem komet/ er. oc æignizt [iorð huS. /

#7

HUS bonde akost at taka i starfS menn .v. karlla .íj. en konor .ííj. / i [garð sín ef hann uil. en huS men sína alla þa sem hann byggir [hus/ sin [vínnu föra. scal hann abyrgiazt at þeir gange eigi at bitlingum. En/ ef þat prouazt með rettom vitnum at þeir ganga i aðra garða ser at mat / giallde [husbonde hanS hava mork .Silfrs. konunge. eða syni æins æiði att han/ uissi þat eigi. [en ef maðr verðr taksættir i garðe mannz føre husbonde/ hanS tak með honum. eftir logum þangat sem stæfnt var. en ef hann uill/ æigi varða fyrir þan man til gialkyra. þa sæti gialkyri hann i ranzsakS/ hus [til radS um morgunem. Nu gengr husbonde itak fyrir man en sa / løypr undan er taksættir var. þa svare husbonðe sliku fyrir sem sa er sa/kaðr er hann gek itak fyrir. en ef maðr læigir huS af manne oc tækr flæi/ri menn i husít en aðr var skilt. þa er hann læigði. abyrgizt hann at sliku \44v\ sem husbonde ætte æf hann hæfðe i tækit. Engi maðr scal taka þan man ihu^s / sin ef hann vætt at faret hæuir með huínsku. en ef hann tækr [þa er hann sæ/kr .vííj. morkum .Silfrs. [uið konung. /

#8

Sva skipaði var herra hakon konungr. oc hín virðulegi herra .Magnus. konungr att/ sutarar aller skulu æigi vera lengra ut i bõ með varnað sín en til/ halwarðz kirkiú garðz uttan værðz. bæðe fyrir ovan stræti oc sva fyrir neðan/ en ut i fra almenninginum þæim er þar er nestr oc til auta almenníngS sku/lu vera laggarar. oc kopparar. með sin varnað. bæðe fyrir neðan stræte ok o/fan. En fra auta almenníngi oc ut til martæinS kirkiu garðz uttan / værðz. skulu vera skínnarar með sín varnað bæðe fyrir neðan stræte ok ofan./ En fra martæíns kirkiu garðe uttan verðom oc til stæin kirkiu garðz liðs / øfrom megin strættes skulu vera gulsmiðir aller i þæim buðum er af/ skiællðili ero gorvar oc iarð er undir oc eigi loft huS iffir. en neðra/ megin strættes skulu vera kambarar með sína iðn. En utar fra stæin kir/kiú garðe oc til nikulaS kirkiú almenníngs. skulu vera mat mangarar/ fyrir ofan stræte oc fyrir neðan. En fra nikulaS kirkiu almenningi oc til bræi/da almenníngS skulu skerazt lit klæði oll oc lerept til solu oc huergi/ oðrum stað sælia i [bõ varom nema hæilum stykkium klæðe. en hundrað/ lerefzt fyrir neðan stræte oc ofan. oc þo huærgi sælia nema i stræ/teS buðum sva at huer mege sit kaup skoða. en ut i fra bræiða/ almenníngi oc til bua almenníngS. fyrir ofan stræte oc

neðan skulu vera/ gliS mangarar ok penturar aller oc soðlarar. en i fra bua almen/níngi bæðe fyrir ofan stræte oc neðan. skulu vera sniddarar aller með sína / iðn ut iamgengt petrS kirkiu [garðz liði. En þaðan oc ut till maríu/ kirkíu garðz skulu vera bryníu mæistarar. oc sværðz sliparar oc [plato/ mæistarar fyrir neðan stræti. En iamgengt fyrir ofan stræti [skulu vera / kistna smíðir með sína iðn. En ut i fra mariu kirkiu garðz horne skv/lu vera skiaðarar aller með sína idn hit øfra. En millum mariu kir/kiu garðz uttan værdz oc til sandbruar [skulu vera matmangarar bæ/ðe fyrir ofan stræte oc fyrir neðan. en uið sæ níðri. millum mario almennings/ oc auta almenníngs scal engi miol mangare vera. eða klæða eða lerefta./ engi koppare ne kistna smíðr. engi bastare oc engi sa mangare er/ misseriS læigum læigir huS. þvi at þar scal huær vera sem aðr vattar / En ut i fra mariu almenníngi oc ínífra auta almenníngi æftir endi\45r\langu stræti fyrir ofan kroS kirkiu baðom vegín strætiS skulu vera allz/skynS mangarar aðrer en nu ero aðr skipaðer. en huær er ryfr þessa/ skipan þa gialldi husbondi sa er huS byggir oðrum en her sægir mork .Silfrs./ konunge. en sa øyri er læigir. oc vere þo þar sem aðr vattar. En atorghe/ megho men sælia alla luti þa sem [þæim værða faller er æigu nema/ kuærnar eða viðu eða skip. þessa lute skulu menn a strond ifir sælia þar/ sem æigi mæíní monnum up satir. /

#9

NU af þui at ollum monnum er kunnígr sa hín mykkli vaðe er/ uið liggr um ælldz abyrgð i bø varom. þa er þat græinande af hue/rium ælldi helldzt værdz skaði at. oc af þui skulu menn þat vita at en/gi maðr scal leggja ælld i þan ofn er ny gor er fyr en gialkyri oc raðS/ menn ero til læiddir at sea. oc ef þæim lízc sa ofn gilldr. þa ma sa la/ta ellda ef hann uil er a. en ef sa ofn værdz æigi gilldr þa late giall/kyri oc raðz menn [níðr briota. Sva scal oc um ælld huS vera oc giætil gar/ða sem aðr er mælt. um ofna. J skrill lioSom skulu menn ælld hafa / eða i kolom a stæíní eða æiri. eða lampa. En ef fiordungr af / bø varom brennr af æinum huerium þæim ælldi. gialldi sa er siðazt/ hafðe i hende oc giæta skilldi .x. Merkr .Silfrs. fyrir fiordung huern ef at/ vuilia værdz. en þæim er atte bote eftir lagha dome. En um þa/ ellda er menn [bera uti ohulda eða sætia kierti a veg upp. eða gera lioS i / diskom eða næpom. eða fara oðru uís en [her er mælt. þa sækizt sa .x./ morkum .Silfrs. fyrir fiordung huærn er [þæim ælldi skilldi varðvæita ok fa/re utlægr.

#10

BAdzstofur allar oc bakara ofnar. oc iarn smiða buðir skulu/ þeir flytia [er æigu or bø varom oc þar sætia sem gialkyri oc/ raðz menn sea at standa mæghe með konungS raðe. En ef eigi er brot flut/ innan þess halfS manaðar er gialkyri [hæuír

lyst a mote. þa fare/ mot menn til oc briote níðr. sækr huær øyri .*Silfrs.* er eigi [uil til fara [niðr/ at briota. elldr scal slekter vera siðan ringir ellz slökkíng oc til þes / er rínt er íuír. en ef lengr hæuír. eða fyr kvæikir nauðsynía/ laust sækr mork .*Silfrs.* en raðz menn skulu meta nauðzsyníar. en ef u/huldan ælld ber uti huart sem þat er fyr eða siðar eða hæuír i oðrum/ stað en aðr er mælt sækr mork .*Silfrs.* en ef ælldr er uti gorr a tuf/tum eða ^a strætom. eða bryggíum. eða i gorðum. uti eða a almennín\45v\gum. nema huS [bræði eða likstra brenne giallde *konunge* mork .*Silfrs.* huær/ scal þar skyldir til vera at taksætia *fyrir* þat ef með ælldi er oðru vis fa/ret en nu er mælt oc log [bok vattar sva husbonde oc kaup maðr sem / *konungs maðr.* en ef þeir menn misfara með ælldi er enga vorðzlu hafa i bø. þa/ scal þa i ranzakS huS taka oc lata þaðan biða domS. en þo at þæir/ mífare með elldi er vorðzlu æiga i bø. þa scal þo þar domr ifir stan/da.

#11

EN ef huS/ værðr i ællda i kaupangi oc værðr æigi loge liorom hære. oc fa / huS menn æínir saman slekt. þa fare mal þess er ælldi skilldi varðvæi/ta eftir hínu fyrra skilorði. en ef husbonde lætr aftr garðzlið oc/ uil eigi flæiri menn ín lata koma en huS menn sína oc sealfan sek sækr/ mork .*Silfrs.* en ef oðrum monnum værðr skaðe at. stande [mal hanS undir/ dome raðS manna./

#12

þAr scal kíær vera i garðe sem eigi er kíellda til oc vatn i. stigi/ scal til ælld huS huærS vera oc tvær krokur i hueríum fior/donge. en huerS þessara sem missir giallde mork .*Silfrs.* *konunge* oc fae til/ æigi at siðr. en til scal huer renna þegar ælldr kóm eða hørír/ horn eða klokko. oc hafe með ser tvær menn æín sa oc skiod. oc boløxi/ oc með þæim vapnum ollum er biærga ma uíð ælldi. en konur allar / fare til með fotum. byttum oc vatzsaam oc biargezt huer sem ma / eða giallde øyri .*Silfrs.* huer er æigi biærgðzt. Nu ef maðr stenðr *fyrir* vatní/ eða ælld þarf at slökkua. giallde mork .*Silfrs.* oc take huær sem bannar / at usækiu. sva sægl oc annat til nauðsynía. oc bote eftir skynsamra/ manna dome. oc sva *fyrir* vatn ef drykkr manna liggr uíð. en ef men/ fara til með [tvær hendr tomar. þa er huær þeirra sækr mork .*Silfrs.* *konunge* /

EN / ef maðr þarf at ríufa hus *fyrir* ælldz gange oc vil sa *fyrir* standa/ er þau huS a. þa bote mork .*Silfrs.* *konunge* oc scal þo níðr ríufa hus/ at usækiu. en ef ælldr stoðuazt uíð [þau hus er níðr ero rufín. þa/ skulu bøar menn þeir sem sínum husum hallda. bota honum huS sín af/tr iamgoð sem aðr varo. en ef elldr fær um

þau huS er niðr varo/ rivín. þa skulu þeir engu bóta. sa scal ælldz abyrgiazt er siðarst/ hæuír i hendi./

#13

þær skulu bryggiur/ gilldar vera oc stræti oc almenníngar er gialkyri oc raðS menn \46r\ meta at gilldar se oc væl fõrar oc se at gatt innan þess halfS mana/ðar er gialkyri gerer laga stæfnu til þæim er bóta a fyrir vattum. en ef/ eigi er sva gort. bõte konunge mork .Silfrs. En ef prestar eða handgengnír menn/ [gera eigi skil fyrir [garða sína sem aðrer bõar menn þa fyrir bioðe gialkyri/ nokorum manne þeirra huS at læigia eða hæitur i at hafa [þar til. er þeir/ hallda slikum skilum up fyrir garða sína sem aðrer men./

EN ef maðr brytr up [huS eða garðz/ lið mannz oc lætr opet standa þa abyrgizt ^{hann} þat allt er or værðr/ stolit oc gialldi mork .Silfrs. konunge. en hínur er husit atte slikt sem .vi. / skynsamír menn døma loglega til næfndir bæðe fyrir skaða oc aværka/ æftir atvikum. /

#14

EF maðr fær a brot með husa læigu bonda / oc læigir huS i oðrum garði. þa scal sa husbondi giallda konunge / mork .Silfrs. er byggir honum ef hann uissi at hann hafde æigi skil gort. en/ sa øyri .Silfrs. er læigir. En ef maðr fær til skipS oc uil brot með husa læi/gu bonda þa er styri maðr sækr mork .Silfrs. [uið konung. en sa øyri er skip læi/gir til brot færðar. en oðrum øyri .Silfrs. uið þan er hann atte husa læigu at/ giallda. en ef husbonde eða styri maðr kallazt eigi úita at hann have uloket/ husa læigu. þa syní með sva mycklum æiði [sem fe er mykit til oc [se/ þa lauS i fra. /

Engir men skulu kaupa korn til meltingar huarke utlenskir/ ne inlendzkir. en ef mæltir giallde mork .Silfrs. konunge oc upnæmt/ maltið. en ef hann syníar syní með æín æiði. nema tvæggia manna vit/ní se til. þa giallde mork .Silfrs. sem aðr. en ef heraðz menn kaupa korn i bõ/ oc flytia hæim til mæltíngar oc fõra aftr siðan til solu. þa liggR/ þæim slikt uið sem bõar monnum ef þeir mæltá til solu./

#15

KAup menn þeir aller sem koma til/ biorgvínar. leggi þar [at bryggium sem [þeir læiga huS af. en þe/gar er farmr er af boren leggi skipum a vag utt. oc rymí sva fyrir þæim/ skipum er með farmmum koma. en þeir leggi fyrir almennínga er fyrir ofan stræ/te æiga skip. eða þar læiga huS. en læghe scal huer taka ser sem nu er/

mælt ín i fra æppla garðe *konungS* oc allt a øyrar ín. en þeir sem bryggju læ/ghi hafa. snui þeir stafne a vag utt en oðrum at bryggjum. en ef nockor i/ þeíma græinum gerer oðru uís [en nu er mælt oc kíærer husbonde eða kaup\46v\maðr þetta fyrir gialkyra. þa gere gialkyri rett oc take hafa mork .*Silfrs.* af/ hínur er æína huæria þessa græin braut oc hallðizt þo þessi skipan sem/ nu er mælt./

#16

ÞUa er mælt oc staðfastlega tækit. at aller siglíngar menn þeir sem/ sigla til biorguinar skulu skipa i huS upp varníngi sinum ok huar/ki kaupa ne sælia i skipum. nema [køypt se til *konungs* garðz. er þar fyrst / fyrir boðet at kaupa malt oc miol. korn oc hunang. hvæiti oc vín. klæðe oc / lerept. vadmal oc rug. ærtr oc baunír. skræið oc smíor. lysi oc mæisa silð / oc allzskynS vara. flesk oc katlar oc allzskynS utlendzskr varníngR / En ef nokorr værðr at þui kunnr eða sannr at hann sæli þenna varning/ af skipum eða i oðrum stað en [i husum eða a torghe. þa giallde sa mork .*Silfrs.* *konunge* / er sælldi oc aðra sa er køypti oc gange kaup þeirra aftr oc huar sit. En/ ef þeir kaupazt uið siðan i løynd oc værðr þat með sannendum [upp uist þa/ er sa varníngR uptøkr fyrir huarom tvægga þeirra er ivar kaupi þui *konunge* oc/ bðar monnum. en ef þeir synía. syni með lyrittir æiði. nema son tvægga/ manna úitní se til. /

#17

ÆAup men aller þa gange til skipdrattar þegar horn kueðr uíðr/ huart sem [þeir koma norðan eða sunnan oc hafa veret þrearr netr/ i bø. Sva skulu oc bønðr ganga til skipdratar oc heraðS men sem kaup/ menn ef þæir hafa .íj. netr i bø veret. en eigi ganga fyrri ne giallda nema/ uili. nema skip se sva mykit at þeirra þurfi uið. en huer sem eigi gengr/ sua sem nu er melt. þa giallde øyri .*Silfrs.* gialkyra fyrir hafskip. en ærtog / fyrir austr farar skip. en halfa ertog fyrir sma sma byrðinga nema nauðsyn / banne. su er fyrst at røkia guð oc hæilaga kirkiu. ef maðr er staddr at/ otto song eða at messo. þa scal eigi taksætia. oc þo at taksætt se. þa / scal æigi fe bota. Sva scal oc ef [maðr ber fott sín [til skipS eða i fra eða/ ræidir maðr manne .*Silfr.* eða tækr eða liggir undir elldi oc lætr brenna/ sik. eða er maðr i baðzstofu. eða lætr ser bloð. eða sítr ivir kono síukri/ eða bornum. eða þæim manne er hann er arftaki eftir. eða fører daudan mann/ af hendi ser. eða sítr maðr a domom eða yfir mat sinum. eða fører maðr / tak. eða æster takS þan man er af bø er buín. æin maðr scal æ iafnan / sitia æftir a hueriu skipi ok giæta fanga manna oc sva buðar ef eigi er/ laS til. sva ok ef maðr høyrrir eigi horn. en ef hann høyrrir horn oc væit eigi til/ huærS blæS. þa sanne hann þa nauðsyn æinS æiði fyrir gialkyra ok sva \47r\ allar aðrar nauðzsyníar þær sem hér ero talldar. nema sa have úitní til er/ malet a.

Nu koma menn til skipdrattar. þa skulu þeir eigi taka fyr a fæstum / en styri maðr [biðr þa. En ef þeir taka fyr a oc gengr skip eigi upp eða utt./ þa biði liðs mæira. ganga þeir oc fyr i brot en aðrer koma þa gialldi huer / øyri .*Silfrs.* fyrir hafskip. en ertogh fyrir austr farar skip. halfa ærtogh fyrir sma/ byrdínga. Nu taka þeir fyr a festum en styri maðr biðr. oc lesta skip hanS fyrir/ liðlöysiS saker. giallde styri manne skaða þan er þeir gerðo a skipi hanS. en / konunge sem fyr skil oc biði liðs mæira. en ef styri maðr biðr a fæstum taka. þa/ læiti þrysuar uið. en ef æigi gengr þa skip up eða ut. þa ero þeir allir or/sækir er þar varo oc gange gialkyri annat stræte en annat kallare ok/ æsti huærn man takS er þeir hitta bæðe uti oc inni i þeirre gangu oc gange vm/ allan bø. Sva er oc mælt ef fæstar slítna þa er styri maðr biðr a festum taka/ þa ero þeir aller usækir er þar varo. [en ef styri maðr uil lata setia skip sítt up / þa scal hann ganga til gialkyra oc kræfia han hornS um kuældet oc blasa / til skipdrattar vm morgunenn. oc sva scal til allra þeirra skipa er mæira ber / en .v. lester. en oll smære þa ma maðr upp setia oc utt fyrir uttan gialkyra løyfi en æigi mæira skip. en huær er oðru uís gerer en nu er mælt her sækr / mork .*Silfrs.* [konunge oc bøar monnum. En þeir er þessi sma skip æiga. fa æigi bønna / lið at dragha þessor sma skip upp eða utt. þa kræfi sa hornS sem aðr er/ mælt um störi skip. [Lang skip ma up sætia huær sa maðr er uil. þo at/ hann spyri ecki gialkyra løyuis til. /

#18

ÆF kaup men utlendzskir skipa fyr upp af skipi en þeir spyria þann / er fyrir konungS garðe er. sækr mork .*Silfrs.* sa er þat gerer. sva er oc sækr mork / .*Silfrs.* sa er sælr undan hanS forboði. oc flyti aftr þat sem hann sællði undir/ iamnt værd sem annara manna gengr a millum. oc a sa sokn a þessu er/ fyrir garðinum er. En hann scal tekit hafa slikt sem hann uil kaupa. innan .íj./ dagha forfalla laust. ellar sæli hueríum^{er} uil at usekiu.

Kjøpebolken

#1

ÞAT er nu þui nest at var scal engi taka fe fyrir oðrum. ok ekki/ skulum ver oS at gripdæilldum gera. doms er huer maðr verðr/ fyrir sínu fe at hafa. En sa er fyrir oðrum tækr. þa scal hann þat/ aftr fœra. oc bœta þæim fulrette er hann tok fyrir. en ef sa uil eigi laust/ lata. þa bæiði hann fear síns oc leggi honum ran uið. en ef hann lætr æigi/ [af þui fe er hann tok. þa er hann sækr halfre mork .Silfrs. en þæim fulrete Sem \47v\ fyr var sagt [er hann tok fyrir. En søke sitt at logum siðan. /

#2

Engi maðr scal oðrum at for gera innan bœar/ vars. ne hæim sokn væita. oc enskiS mannz fe taka. uttan [logh/legra sokna. huarke lenðr maðr ne syslu maðr ne gialkyri. oc engi anna/ra. En sa er hæim sokn væitir eða fear uptækt. uttan loglega se dømt / a mote. þa er hann sækr .víij. ærtogom oc .xíij. morkum .Silfrs. [uið konung. hinna huer/ mork .Silfrs. er honum væita lið til. oc bœte aftr fe bonda oc honum fulretti / er feet atte. En ef þeir uilía æigi giallda sem [nu er mælt. fare or [lanð/ æign konungs vars eða konungr gere rett af.

#3 Eftir gognum oc úitnum scal huert/ mal døma. sva er ef æin ber vítní með manne sem engi bere. en .íj. sem .x./ ef maðr uggir eigi andvitni i mote. Nu ero þau vitní er eigi skulu / andvitní a mote koma. þar er taksætníngar vitní oc naudzsynía / úitní er uitnað er unðir man. oc þau vitní er menn bera um dæilld manna/ at samkundum. Fermenníngar at frendsæmí oc at mægdom megho / eigi bera úitní með manne. nema þeir se badum iamskylldir. taka mego/ tvæir uið æíns manz vítní. oc er sa frum vattr [er uið var. oc er sa/ æigi fœr annar er uið var. oc [hafa hinír høyrtr aðr hans vítní. þa/ er þat iamfult sem aller hafe uið veret af andværdi. Allar þær skul/dir er æiðar koma til. þa scal æin øyriS synía en .íí. tvæggia en .þrir/ þríggia. en þo at fe se mæira. þa kœmr þo æigi mæira til en lyrittar/ æiðr. En huarvetna þar sem menn [kaupa saman [at logum. þa scal af/tr giallda oftalt oc fram vantalt. þar til er þeir hafazt rettar tolur/ vid. /

#4

NU skulu kaup oll / hallðazt þau er handzsalat ero. oc oll þau er vattar vita at þeir / menn kaupazt uið er kaupum sínum æigu at raða. nema maðr sæli uhæi/molt eða se fals i. þa scal þat kaup aftr ganga. en hín hafe and/vítní sitt. engi var scal sælia

oðrum fox ne flærð. en sa er fals gerer / i. þa er sa sækr .víj. ærtoghom oc .xíj. morkum .*Silfurs*. [uið *konung*. nema mæi/ra virðizt at logum. [nema þui at æíns at han vissi eigi at fals/ var i. oc hafe *fyrir* ser sættar æið. en þat er fals en skynsamerr menn/ meta til fals. En æigi scal giælkyri eða soknar men meta. þui at/ ma agirnd um kenna.

#5

NU skulu halldazt handsalat / mal [þau er halldazt mega at logum. þat ma eigi halldazt ef *maðr* \48r\ sælr þat manne sem *hann* hæuir fyr *oðrum* sællt. en ef sa hæuir hond at er/ siðar kœypti. þa ma han hallda skila dome *fyrir* kaupi sínu til logmannz/ orskurðar. Nu a sa kaup [at hafa er fyrri kœyfti ef honum fulnazt / vitní til. þa er þæim kaup fox er siðar kœypti. þat er oc kaup fox ef *maðr*/ kaupir þat sem sa atte ecki i er sælldi honum. nema at þess raðe være / sælt er atte. Nu scal *hann* hitta þan er honum sælldi oc hæímpta sitt af honum / en ef *hann* uil æigi honum ihond sælia. þa scal *hann* taksætia *hann* oc æiga stæf/nu *fyrir* logmanne oc níote úitna sínna at *hann* let þat kaup at logum laust./ oc krefi fear síns uil *hann* eigi luka leggi honum ran uið oc sæti *hann* i fe/ar tak. oc søke siðan at logum. Nu kaupir *maðr* uið utlægan mann/ þa a *konungr* þat fe er *hann* kœyfti af honum. en *hann* er sækr .vi. aurum .*Silfurs*./ [uið *konung*. eða syní með lyrittarr æiði at *hann* uissi eigi at *hann* var utlægr /

En ef *maðr* sælr gull/ eða brent sylfr. huart sem þat er smiðat eða usmiðat þat er / skirt skilldi *vera* oc firir skirt [er sællt. þat scal skirt *vera*. Sua oc ef/ *maðr* sælr hunang i tunnum eða i vokkum. eða malt eða korn i pund. / miol i mæisum. smíor eða salt i laupum. lín [i belgíum eða i bendum. / eða nokorn þan lut er i bendum eða i belgíum er. þat scal *vera* iamgot/ innan sem utan. en ef sa gerðe fals i er sælldi. svare sliku *fyrir* / sem aðr var mælt. En ef *hann* sælldi slikt sem han kœyfti oc uissi *hann* / þo at fals var i oc uilldi æigi or taka. giallde .v. merkr .*Silfurs*. *konunge* eða/ úinni laga æið at *hann* uissi eigi at fals var i. /

#6

þAt er nu þui nest at ver/ biorguíniar *menn* verðum miok uið kaup at lifa. en í bø varom/ skulu aller frealser *menn* oc fultiða raða kaupum sínum sva konor Sem/ karlar. ne m a konor skulu æigi huS kaupa ne iarðir. nema bon/de þeirra lofe þæim. eða sannr ærvingi. Uer skulum kaupazt ollu / hæímílo uíð oc scal engi annars grip sælia. nema sa bioði um/ með vattom er a. huatione er æigande uil um tala siðan. nu scal nef/na gripi þa alla er hæímíldar taki scal fylgia. ef [maðr kaupir huS/ at manne eða skip þat er haft er. eða øyxi a skapte eða spiot eða sværð með

umgiærd þat er haft er. klæðe oll skoren. katlar hafðir / oc oll þau vopn er hofð ero. hestar aller oc yxn tamðir. oc a l ler þeir/ gripir er hafðir ero. En huarvetna þar sem menn skiftazt uið gri\48v\pum eða husum. þa scal kaupa með vattum .ij. [eða flæirum oc með handzsolum / oc með hæimilldar tokum. Nu iðrazt annar þeirra kaups sins. þa scal sa / veria logum oc domí er hallda uil. oc halde til logmanz orskurðar/ sækr .ííj. morkum sa er eigi hælldr logmanz orskurð. [þui at han a / engi maðr at ríva nema sealfum konunge litizt annat sannare. þvi at hann er/ yfir skipaðr logen /

#7

En ef maðr kaupir grip hafðan at manne. þan er hæimíldar/ taki er til nefndr. nu kómr maðr fram oc kallar þan grip sto/lin vera fra ser. en hin er kóyfti nefnir hæimíldar man sín ok/ sætr dom fyrir [oc logmanz orskurð. oc ef þæir þar koma oc fær hann/ hæimíldar mann fyrir ser. þa er hann [lauS uíð. en ef hann fær eigi hæi/mílldar taka. þa scal sakar abere læiða fram .ij. manna uitni oc take / bok i hond ser oc skiothe þui til guðs at gripr sea er þessi maðr kallar ser / þenna grip a han ef han scal u rentr vera. oc þenna grip gaf æigi [ok/ eigi galt han. [oc eigi solum sællði han oc engi sa er han bauð honum / um. oc sværi at fullan æið. siðan take sa grip sin er vitni bar til. / En hín er kóyfti oc eigi fæk hæimíldar man. giallde þiof sok sva/ myckla sem gripr er fear værðr. eða vínní sættar æið oc nefndar/ søre at hann stal eigi þæim grip oc se siðan lauS uíð. en ef hann hittir hæi/mílldar taka sín þo at siðar ser giallde honum sitt oc þo a hann at svara / logum konunge oc bõar monnum eða fae ser hæimíllðar taka. /

#8

En oll vara ny oc unøyt huart sem þat er vapn/ eða klæðe. lerept eða onnur vara. eða i huæriu sem þat er þa/ scal þat allt at strætiS kaupi hafa. bæðe mæira lut oc mínna. en/ með strætis kaupi oc nyium oc unøyttum varnínge er engi maðr skyldr / at fa hæimíldar toku. En ef maðr kaupir klæðe. lerept eða vaðmal / oc allt þat er fals fínzt i. svare sliku fyrir [sa er selldi sem aðr vattar/ nema þui at æíns at han uissi æigi at fals var i. oc hafe fyrir ser set/tar æið. siðan hafe huer sín hæimíldar taka til þess er til props kò/mr. oc svare sa fyrir fals er at logum a fyrir at svara. /

#9

En huarvetna þar sem menn/ kaupaz uið þa scal handsala. en ef maðr sælr oðrum manne siðan / þa scal han giallda ^{halfa} mork .Silfurs. konunge. en hín hafe kaup sitt er fyrri / kóyfti. En ef maðr kaupir uid man. oc hæuir eigi silfr a ser ok gen\49r\gr

han hæim æftir værdi oc uil ræiða honum sitt. þa hæuír han sælt/ i brot er hann [kømr aftr. þa scal sa er køyfti taka .ij. husfasta menn með/ ser oc bæiða han kaups síns oc læggia honum ran uið. En ef hann helldr/ a. takseti han til stæfnu oc til laga orskurðar. en ef logmaðr sæger / honum kaup sit. søke sem uita fe. en hin er sælledi. sækr halfre/ mork .Silfrs. konunge. en ef hann fær eigi fenget honum þat sama kaup [æða/ annat iamgott. þa giallði han øyri .Silfrs. af mækr kaupi huerio / þæim er køyfti oc þo øyri .Silfrs. at minna kaup se oc se þeir þa satter./ Nu er kaup handsalat oc ero engi vitni til syni æinæiði sa er sæll/di. eða halltezt kaup þeirra. en ef sa er vitanðe er kaupir. [þat sem an/nar hæuír aðr køyft. sækr øyri .Silfrs. [uið konung fyrir merkr kaup huært/

#10

Engi scal gefa/ sok a annars fe. en ef maðr afe at manne huart sem þat er mæira/ eða mínna oc gengr sa æigi i gegn er giallda a. þa æsti hann taks oc stef/nu oc laga orskurðar. En ef hann hæuír uítni til skullðar. eða hin gen/gr uið. eða sægir logmaðr a hann. þa søke sa skulld er a sem uita fe. en/ ef hann dylr skylldar oc ero eigi uítni til. [stande fyrir [logh æiðum. /

#11

Nv er sa dauðr er skulld atte at/ giallda. en hín lifir er hæimpta a. þa kømzt hann eigi til skul/dar nema með vattom. því at engi scal eið vinnna fyrir briost híns dauða./ En erfingi scal æið vinnna at eigi var su skuld sva at [ek uissa. þa/ uinnr hann fyrir sitt briost en eigi hins dauða. Nu stendr skulld .xx. væ/tr eða lengr. þa fyrnízt su skuld fyrir vattom. en hann ma koma honun/ til æiða [ef hann uill. því at i salte liggr sok ef søkenðr dugha./

#12

þAt er / vita fe er fæst er fyrir vattom. þat er oc víta fe / er menn taka hondum saman. oc se .vi. menn af huarstvæggi hendi. alt/ þat er domr dømer manne. þat er uita fe. oc þat er við er genget firir/ vattum. sva oc ef manne vædr mot stæfnt. oc døma mot menn oðrum manne/ fe at giallda. þat er vita fe. [Allr laga orskurðr loglega sagðr af [log/manz hendi. ef hann sægir fe a hendr manne at giallda oðrum. þat er allt / uíta fe. [en sva scal uita fe søkia sem aðrar skuldir. taka tva hus/fastu menn oc ganga [með þæim til er skuld a at giallda. oc kræfia han / fear sins. oc ef han fær honum þa er vel. en ef hann uil eigi luka. sæti hann \49v\ i fear tak at bøar manna logum rettom oc gefe honum þat at sok at/ han uil eigi giallda honum [fe sitt. oc sægi huært føra scal tak. En ef/ hann [fører eigi. sækr mork .Silfrs. konunge.

Nu fœrer hann fear tak oc gengr maðr i/ fear tak fyrir han. þa scal sva i ganga at hann hafe golldet honum fyrir mes/so um morgonen þa er ringir at hafuð kirkiu. En ef eigi er þa gol/dit. þa scal hann kvæðia fear síns [æftir messo huart sem hann er hæi/ma eða eigi. en ef hann giælldr þa þegar þa er væl. en ef hann uil eighi/ gellda oc engi angi annara fyrir hann. þa scal lysa rane a [hendr honum / oc æsta hann taks til motz huart sem hann er hæima eða eigi. en ef hann / uil eigi til motz koma er i fear tak gek fyrir hann. þa scal sökianðe. ní/ota vatta sína at hann gek i fear tak fyrir hann [oc þeirra siðan at hann kvad/di fearins oc lagði ran uið oc æsti han taks til motz. En ef þætta / berst at fullu. þa er sa sækr er i fear tak gek mork .Silfrs. konunge oc æsti sa/kar abere liðs [at fara [at honum oc taka halfo mæira hafe sakar abere/ fe sitt oc fulrette með. en [konunge oc bœar monnum þat sem auk er. Nu/ synia mot menn honum til farar. þa er husbonde huer sækr er a mote/ var. øyri .Silfrs. er eigi uildi til fara. nu [standa menn fyrir oc væria odde oc / æggiu. þa ero þeir aller fridhælgir er til søkia [oc lagha uilia giæta / [oc sar þeirra gilld oll. en hínir [ubota menn ef þeir falla er fyrir standa oc/ sar þæira oll ugilld. En þo at þeir falle eigi er fyrir standa þa er sa / sækr .víj. ertoghom oc .xíj. morkum .Silfrs. er skulld atte at giallda. enn/ huer annara .vi. aurum .Silfrs. /

#13

Hvarvetna þar er maðr gengr i fear tak fyrir man sa er huS a/ i bœ varom eða skip a lunní. þa gange i sva mykit tak sem hus/ eða skip er vært. en sa æin i atta ertoga oc .xíj. marka tak er þat fe/ a i husum eða skipum. eða lausa fe er þess er vært fyrir þui. at sa er i tak/ gengr scal sliku up hallda ollu. sem veriande skilldi ef hann lepi eigi / unðan. En fear tak scal huervetna fœra. er maðr gengr i gegn fyrir hus/fastum monnum oc ero uitni til eða gialldi mork .Silfrs. konunge. nema þui at æíns / at hann gange sealfr i tak með uitnum. þa skal hann hæim ganga með hínun / er taksætti hann. en ef hann uil eigi. þa scal hann ganga nauðigr. Han scal / i ranzsaks huS sætia huart sem hann uil eða eigi en um morgonenn/ æftir. scal læiða hann a mot fram lausan. en ef hann a her fe sva mykit i [bœ/ varom at til skulldar vínzt oc giælldr hann [þa er uel. en ef hann uil eigi giæl\5or\da. þa næfni sakar abere at for oc søke sem aðr er skilt. Nu sætr/ maðr man i [fear tak oc uil engi ganga i fear tak fyrir hann. oc eigi sealfr hann/ þa læiði hann þan man um [þrea garða með uitnum oc bæiði ef nockur / uil ganga i fear tak fyrir hann. en ef engi uil hafe hæim með ser oc seti / i ranðzsaks huS. oc søke sem aðr er skilt. nu sætr maðr þan man i fear / tak er or eigi er oc fær hann eigi vorðzlu man at ganga i fear tak fyrir/ sek. læiði hann um þrea garða oc bæiðizt vordzlu manz. en ef engi fæðz / hafe hann hæim með ser oc seti i ranðzsaks huS [at usækiu oc kræfi/ gialkyra horns. en rennare blase til motz um morgonen eftir oc læi/ði hann lausan a mot

fram. oc biðe frendom at [þeir løyssi hann undan þeirre/ skuld er hann a honum at giallda. en ef þeir uilia eigi løyssa hann. þa skulu / mot menn dōma at hann uínni af ser þar sem hann fær ser uínnu. en ef/ hann er uínnu fōr þæím til skulldar er a. en ef hann løypr brott. þa/ fær hann ret lauS. nema monnum virðizt þau at uik [a vera at mæiri/ miskunnar se vært. oc skipi sva sem þeir uíliá svara fyrir guði. nema/ hann hafe latet pænínga sína fyrir elldi eða skips brottom eða oðrum/ misfællum. sværi æin æiði ef eigande hæímtir at hann scal luka þa / skuld þæím er a þegar guð ler honum efní til ef hann hæuír eigi aðr/ uið uskill kenðr veret./

#14

Hvert mal er vitnat er undir man oc sva þo/ at eigi se uitnat. huart sem hællðr hæuír hann hōyrt eða set a / þa scal hann vera skylldr at bera þat vítní loglega til krafðr af rettaranom./ en ef hann uil eigi bera. þa scal sakar abere kræfia hann þess uítníS burðar./ en ef hann uil eigi en bera hælldr en aðr. þa er hann sækr mork .Silfrs. uið konung./ En sva scal hann bera þat vítní er hann er eigi nefnðr til at hann scal bera/ uiðr uist sína [æftir þui sem frammazt sa hann eða hōyrði siðan dōme / logmaðr oc doms menn hue fulkomet þæím þickir þat vítní vera. /

#15

EN um oll / utlægdar mal oc um oll onnur mal huart sem ero [stor eða/ sma er konungr oc bōar menn eiga rett a. þa skulu þau oll fara [til motz / ef æigi værða nídr sæt með laga orskurði fyrir logmanne. En sa er ei/gi uil líta logmanz orskurði. kræfi [gialkyra horns oc late til moz/ blasa oc yrði þar huartvæggi sín mal efní oc at ruddum malum / oc at bornum vítnum. þa scal bæiða mot men laga doms a eftir þui sem \50v\ logbok skyrir [oc logmaðr segir með samþykt syslu manz oc gial/kyra oc allra mot manna. oc þat sem þæir værða asatter. þat scal/ hallðazt. en ef þeir værða eigi asatter. þa scal i logrettu skiota / sættazt þeir þar þa er vel. en ef þat er eigi. þa scal til konungs skiota/ oc þat hafa [at sætt sem hann gerer oc reka eigi lengra. þui at þar ko/ma flestir vittrir menn saman./

#16 ENgi maðr scal til motz blasa um vætr / nema elldr se lauS. eða her fare til bōar um daga skal til moz/ blasa þegar er uil. En ef elldr værðr lauS eða hær fær. laupi/ huer sem horn hōyrir eða klocko. eða giallde mork .Silfrs. konunge. En til an/nara mota ero engir skylldir at fara nema husfaster menn oc sva til/ [husfastra manna stæfnu. sækr øyri .Silfrs. sa er eigi fær þegar horn/ hōyrir. en þeir ero husfastir er æiga garða. eða læiga garða misseriS/ læigum. eða .xij. manaða allan eða halfan eða fiordung oc byg/gia oðrum með ser. eigi scal taksætia siðan er rinkt er til aftanS / songs. nema maðr se brot buín. oc þo æigi siðar en han hafe stund til

/ at fœra tak. úitní scal hann til hafa at hann for sem hann matte ef gial/kyri
tortryggir. Sol scal um sumars dagh raða takfœrslum. en da/gr um vætr. /

#17

œll þau skilorð er menn gera i kvænna giftíngum oc sva ef menn kau/þa æignir eða
garða oc fyrir huert .x. marka kaup oc mæira þa/ scal huartvæggi gera bref eftir
skilorðe sínu oc kaupi. oc nefna [i brefe/no vatta þa er uið varo stund oc stað oc
hafa fyrir log manz ínzsigli/ eða gialkyra eða syslu manz eða nokora skilrikra
manna [þeirra er úi/ssu kaup þeirra. en ef ekki fær ínzsigli gere þa cyrographum oc
ber þat / vítni kaupi þeirra ef eigi ero vattar til huart sem þat mal dœmizt / fyrir
logmanne eða oðrum rettom domara þess mals. /

#18

SA scal lan abyrgiazt er þiggr oc koma / hæilu hæím eða gialldi verð æiganda. en ef
hann uil eigi þatt / þa [søke hann sem úita fe. nema hín tynizt [er let var með lane
þuí/ at eigi matte hann þar lan abyrgiazt er hann matte eigi lif sealfs síns / En þat
er allt uita fe er vattar uita. nu ler maðr eða sælr þat sem/ honum er let oc misfær
þat siðan. þa scal hín er atte hæimta af hua/rom sem hann uil þæim er selldi. eða
hínum er kœyfti. oc sva scal huarvetna \51r\ þar sem maðr ler eða sælr annars
æigu./

#19

Nv leggr maðr oðrum væð fyrir æin huern lut. þa scal sa abyrgiazt væð/ er tækr. en
ef þeir hafa gort til æíndaga ner ut scal lœysa. þa skal/ hann bioða honum eða hans
umboðs manne i æíndaga oc hafa vatta uið./ En ef þa lœysir engi ut. þa gere huart
sem hann uil at skynsamra manna/ virðingu hafe sealfr eða sæli oðrum oc hafe sa
skulld sína er væð tok/ en æigande þat sem auk er. Nu er eigi æíndægi a sættr. lœysi
innan/ .xíj. manaða. eða fare sem fyr er sagt. nu ef maðr afe at manne att/ hæímta
oc tækr hann væð fear síns i æínum huæríum grip. huart sem/ þat er i iorðu eða
[éínu hueríu oðru fe. þa scal væð virða. Nu sælr hann / brot veð oðrum manne þa
scal sa hafa vatta til væðs síns er væð atte. oc/ hafe lœyst a fyrstum .xíj. manaðom.
nema nauðsyníar banne þær/ sem i logum ero meltar. vitní scal hann til hafa at
þær se sannar. el/lar se þat væð forvæðia. Nu leggr maðr tvæim monnnum æit væð.
þa a/ sa væð er fyrri tok. en hínum er væðfox er siðar tok [oc vitu þat vattar. /

#20

NU ler maðr manne roS sitt/ eða skip oc uil sa hafa at þorf sínni er lett var. en ^{hín} fær til er/ leði oc tækr af honum lanet. þa gialldi hann .íj. aura .Silfrs. at a fange er/ atte skip eða roS. nu ef han hæuír lengr en let var. þa gialldi han a/ fang .íj. aura .Silfrs. þæim er skip eða ross atte. huarvetna þar sem maðr/ gerer manne fear skaða með hæift eða ofund. bote sa fulrette [er gerir. / oc fear skaða eftir þui sem .vi. skynsamer menn meta. ef efní eru til þat/ er allt fullrettiS skaðe er menn meta til [halfrar merkr. en ef mínni er/ þa ofundar bot eftir dome. þæim er skaði er gort. Nu dylr hann oc ero / eigi vitní til. syní lyrittir æiði. en sættar æiði fyrir fulrettiS skaða. /

#21

Nv roa men [a menn eða sigla giallde/ skaða þan allan sem þeir gera. nema menn roe fyrir bard þæim. rek þau/ oll er reka i almenninga þau a konungr. Nu sigla menn fyrir land fram eða af/ hafe oc briota skip sín. sítt fe a huær er með vattom kennír huer sem/ iorð a er a rekr. hafrek oll onnur a konungr /

#22

NU af þui at vinnu menn [fær torfenglega miok / iheraðom oc aller uilia nu i kaup færðir fara. þa uilium ver/ þat vanleggha af taka. at [nokor maðr fare i kaup færðir [er mínna fe/ eigi. en til þriggia marka vegínna. scal þetta forboð standa fra pas\51v\kom oc til michials messo [huert ar. En fra michials messo oc al/lan vætren siðan. fare huer i friði með sliku goðo sem guð [hæuír/ let honum huart sem [þat er mínna eða mæira. en þeir styri men er/ taka menn a skip sín með mínna fe en nu er skilt. þa sæckiazt þeir .íj./ aurum .Silfrs. konunge fyrir huern þeirra oc sva huer sa er felagh leggr uið þa. / Gialkyri uilium ver at ranssake þetta huert sumar. þui at oss [er/ grunr a at syslu menn oc umboðs menn take mutur a oc miss{a} þvi bøndr/ verkmanna. en ef þeir sættazt uið gialkyra. þa ero þeir saka lausir/ fyrir syslu monnum er þeir koma hæim at þvi sínni. þvi at eigi ber att/ hín same maðr giallde tysuar fyrir æina sok. /

#23

LAxa nya oc sva aðra nya fiska oc ostrur./ þat scal kaupa a batom eða a bryggium [ef uil. en eigi flytia / ibuðir til mangs. En sa er byggir buð til þess [oc væit hann [oc sva sa / er læigir. giallde sin øyri huar þeirra konunge oc fare or buð oc abryggi/ur utt. æighi at siðr./

#24

EF maðr æstir man taks til laga orskurðar/ fyrir huat male sem þat er. þa scal at hyggia huart hann a því/ male her at svara eða i oðrum stað. en ef hann a iheraðe at svara fae / brautar tak til hæimilís síns oc scal bu hans varða taki fyrir han oc/ søke siðan [sakar abere at landz logum. huer maðr ma bioða oðrum um / sokn sína ef hann uil. sva karl maðr sem kona. en sa er uið umboðe / tækr scal sva søkia annars sokn sem sína. því at oft fær æigi seal/fr sott. Nu [ef maðr løypr or heraðe með fe manz oc til bõar vars. þa ke/mr bonde eftir oc uil sitt hafa. þa fæltz hín æ meðan bonde er i/ bõnum oc ma hann huergi standa hann. en þegar bonde er [or bõnum oc hæim/ faren. þa gengr hin fram ílíos. þa bioðe bonði þæim manne um sokn / sína sem hann uil. oc søke hann sva sem hín skilldi sealfr ef hann være hia / Engi kaupangrs manna scal gera heraðz monnum oskil oc eigi heraðz/ menn kaupangrs monnum. sit scal huær hafa oc engi annan rena. En/ ef maðr taksættir man til stæfnu oc til logmannz orskurðar oc dómízt/ honum huarki fe ne æiðar. þa tvingilldi hann þæim fyrir kostnað sin er þan / ylfði til rangs mals. en mork .Silfrs. konunge. nema sa er taksætte sværi fyrir æin æiði at han þottizst eftir sonnu male søkia. \52r\

#25

[SA maðr er æstir man taks. scal sægia honum huert hann scal fõra/ tak. þa scal hann þangat fõra sem hann sægir. ella giallde mork .Silfrs./ konunge [ef hann fõrer eigi. En ef hann segir honum æcki til huert fõra skall/ þa liggr honum ækki uíð þo at hann fõre eigi þat tak. En ef maðr scal tak / fõra. þa take hann þrea husfasta menn með ser oc eigi flæiri. þan æin er/ itak gengr fyrir hann. en hína tva er hann vitnar undir tak fõrslu. en/ ef flæiri menn fylgia honum oc gera þeir ofsvæsi. i aþættiS orðom eða aver/kum þa ma hin er fyrir er lysa hæim sonk a hendr þæim. oc [er sa er / tak fõrði sækr .víj. ærtogom oc .xíj. morkum .Silfrs. en mork .Silfrs. [huer an/nara oc sva scal oc þær er maðr æstir man taks aflagha giallde mork/ .Silfrs. konunge. en hín er hæim sokn er vætt. scal hafa mork .Silfrs. af þæim .xíj./ morkum. huart sem lut a i husfastr maðr eða ein løypr. en sva mega ho/num uítní bera um hæim sokn æinløypir menn sem husfastir menn. nema/ vattar þes manz er taks æsti. eða tak fõrði. þore þat uítní at bera att/ hann fyrir bauð þæim ollum at fylgia ser i garð. nema þæim þrímr vattum/ hans oc varðzlo manne. þa skulu þeir lags menn ecki giallda. en huær/ þeirra annara er sealfraðe varo i gongu með honum oc nokora ofund/ væittu. giallde mork .Silfrs. konunge. En sa maðr er gengr i fear tak oc a huarke / hus ne skip i kaupangi sem [i logum er mælt oc sægir at hann a huss/ [eða skip oc a æcki. þa er hann sækr .íj. morkum .Silfrs. konunge. en með því at hann / læiðir þan man i tak fyrir sek er engi a huS ne skip. þa er sa iamsæ/kr er læiðir sem [hín er i gengr. nema hann þore at sværia þan æið./ at bok

at hann sagðe honum þat. [at hann atte eigi huS eða skip. En ef/ maðr scal æsta man taks. þa scal [hann hafa tva husfasta menn með ser. en / eigi flæiri. En ef husfastr maðr syníar at ganga með honum at æsta/ taks eða föra tak. þa scal hann kvæðia han. en ef hann uil eigi ganga / helldr en aðr. sækr öyri .Silfrs. [uið konung. Nu ef maðr hittír man uti oc uil/ æsta hann taks. værðr hín var uið oc rennr unðan eða riðr eða rør. þa/ scal kalla a hann sva hatt at vattar hans megi bera þat vítní. at hann matte / hýyra ef hann uildi. þa scal hann föra þat tak. en ef han fører eigi. þa/ er hann sækr mork .Silfrs. konunge. En ef maðr løypr igarð manz eða i huS. ok/ lætr aftr garðz lið eða dyr. þa scal han kalla oc biðia up lata. en/ ef menn uilia eigi. þa scal han æsta han taks þar þegar oc mæla sva/ hatt at hann ma hýyra ef hann uil. oc at vattar hanS þore at bera þatt \52r\ uítní at hann [matte hýyra ef hann uildi. føre þat tak eða giallde m^{ork} / .Silfrs. konunge. Eigi þarf hann at sægia huert hann scal föra þat tak nema hann / uili. oc er þo iamfult at logmali sem sagt er. /

#26

EN um manhælgí vara oc um taksætning oc allar/ aðrar sokner. þat scal allt fara at bœar manna logum oc ef/tir þui sem bok var vattar sva uíða sem ver eigum tak merki. en þat/ er sva uíða at gunnilldar a norðr fyrir norðan fra gunnilldar a oc i var/ðan a fialleno uppi i vapna ðal oc þat suðr fyrir norðan bræiða my/ri oc þat ofan i alreks staða vatn oc [þat ofan i kros bru. oc þat yfir/ i straumín. oc alt sunnes oc norð nes. oc innan fiarðar sion hen/ðing af uttanværho norð nessi oc i gunnilldar a. sva scal kona gan/ga i tak fyrir man sem karl maðr ef hon a huS i bœ varom. /

#27

EF men dufla eða kasta tenníngum um pæninga. se/ up nemt [konungs umboðs manne allt þat er a borðe liggr oc huer/ þeirra sækr halfre mork .Silfrs. uið konung. en ef menn veðia hafe at engo oc se / sækttla laust. /

#28

NU af þui at sva er tækit um allt lanðet at æínír pundarar / oc [æinar vetter. æín mæli kerolld [oc stikkur skulu ganga at/ þvi siðr [megi prættazt fauittrir menn huar sem þeir kunnu fram koma/ i landeno. þa er þessi skipan a gorr at skip pundare scal vera slikr sem/ aðr er vanr. scal hann risa at halfu skip pundi oc þar til er [a ma ue/ga halft annat skip pund með þæim hætte at .ííj. vetter oc .xx. skulu/ gera skip pund. þær sem huær þeirra stande halfa níundu mork oc .xx./ oc .víj. ærtogar. þat nest hand pundare oc scal han risa at halfre vet./ oc þar til er a ma vega halft skip

pund. En ef mínna þarf at vega/ en halfa vett. þa vege með skalom oc með metom. Smíor pundare/ scal vera slikr sem iamnan er vanr at vera þriggia punda smíor/ þeirra at .ííj. merkr oc .xx. gere huært [smíor pund. En ef laupr er um/ þa scal hann eigi mæira standa tomr en .víí. merkr. en þessi skulu mæ/li kerolld vera til grions oc annars uiðlegs avaxtar. salld þat er .íí./ gere skip pund. [halft salld mælír sa at .vi. gere salld. [halfr mælír / oc fiorðungr mæleS oc se provat með rug oc vandregit. þa ero on/nur mæli kerolld er mæla scal við hunang oc allzskonar dryk. ly/si oc aðra luti þvilika. Er þar fyrst askr. bolle. oc halfbolle. oc iusta. \53r\ ero .íj. íustur i halfbolla. tvæir halfbollar i bolla. .ííj. bollar i ask. / scal logmaðr hafa pundara þessa alla. vetter oc met. mæli kerolld [oc/ stikkur a [biorguíníar þíngi. en þess a millum liggi undir logmanz/ lase oc þeirra er varðvæizlu hava a bðar manna fe. scal þar eftir gial/kyri oc syslu maðr. retta sín mæli kerolld. pundara. met. oc stikkur./ en husbðndr æftir þeirra pundarom. vettom oc stikkum. metom oc mæ/likerooldum i huærs syslu. mark scal a hueriu mæli kerallde vera slikr sem/ merkizt a [biorguíníar þíngi. vere gialkyri skylldr at skoða þetta sín a / .xíj. manadom. en huervetna þar sem rong mæli kerolld finnast/ vaní sva at ecki se til þess hef siðan. en huær sem æit huert i þessare/ græín hæuír rangt eða umarkat. sækr mork .Silfrs. uið konung ef han væit.

Tjuvebolken

#1 ÞAT ER nu þui nest/ at var scal engi annan stela. Nu er þat græinande att ef sa / maðr stelr mat er eigi fær ser vinnu til fostrs oc helpr sva/ lifi sínu fyrir hungrs saker. þa er sa stulldr [fyrir engan mun refsingar/ værðr. En ef sa maðr er uínnu før er [ser til fostrs stelr [til øyriS sa er ek/ki var at sliku kendr. þa scal hann þegar a mót føra. oc løysa huð sína með / íij. morkum .Silfrs. nu stelr han annat sín til øyris løysi huð sína með .vi./ morkum .Silfrs. en ef hann løysir eigi. late huðina oc se brugðit lykli a kín hanS. / Nu stelr hann til øyriS þriðia sín. late huðina. en konungr take [.vi. merkr .Silfrs. / af fe hans. En ef sa hín same maðr stelr oftár. þa er han dræpr. En ef maðr/ stelr til halfrar mærkr .Silfrs. sa er ecki var ^{aðr} at sliku kendr. þa scal han a/ mot føra oc løysi sek með .víí. ærtogom oc .xíij. morkum .Silfrs. eða fare ut/lægr. en ef hann stelr oftár. þa er hann dræpr. Nu ef þiofr stelr til mer/kr .Silfrs. i fyrsta bragði þa hæuir hann fyrir stolet fe sinu ollu ok hafe/ slika refsing sem sa maðr leggr a þann er konungs valld hæuir i hendi til ret/tra ræfsinga oc hallde hann þo [lifi sínu. En ef ^{sa} hín same maðr værðr/ oftár at þyfsku kendr. þa hæuir han fyrir gort lande oc lausum øyri/ oc lifinu meðr./

#2

EF maðr stendr þiof með sínu er stolet var fra honum þa scal/ bínda fola a bak honum ef vitní ero til oc læiði hann bundin/ til gialkyra. En ef hann uill eigi uiðr honum taka. þa er hann sæckr/ .víij. ertogom oc .xíij. morkum .Silfrs. þa scal føra syslu. manne. En ef \53v\ hann uil eigi uiðr taka. [þa er hann sæckr .víij. ertogom oc .xíij. morkum/ .Silfrs. konunge oc bøar monnum. Nu skulu bøar menn eigi sæckt giallda/ fyrri umboðs manne eða gialkyra. en þeir hafa sin ret sottan. /

#3

NV scal til motz blasa ok læiði sa þiof með folan bun ð in til/ motz er tækit hæuir oc føre fram uítní at sa a fe er bat oc þat/ fe var stolet fra honum. oc þat annat uítní at hann batt hann a þvi fe. þa/ skulu mot menn um døma. oc ef þeir døma hann misbundín. þa er sa sæckr/ [er bat .v. morkum .Silfrs. uið konung. en ef þeir døma hann retbundín. þa scal gial/kyri fa bana til. en ef hann uil eigi [þa er hann sæckr .víí. ertogom oc .xíij./ morkum .Silfrs. uið konung oc bøar menn. en ef mot menn lata hann ganga udømdan / af moti. þa ero þeir sæckir .v. morkum .Silfrs. þo at gialkyri uili eighi ræf/sing a læggía. /

#4

En um þiofnad allan þa a konungr oc bœar menn sem i siðazsta capitulo/ sægir.
nema stolit se i *konungs* garði eða or hans varnaðar husum / þa a *konungr* æin. oc ^a
sa sokn apui er *konungr* skipar *fyrir* garð sín er þaðan er/ or stolit. En ef þiofr kemr
bundin a mot oc er foli a bak honum/ bundin. þa scal huer sit hafa þeirra er *hann*
hæuir stolit *fyrir* oc vitni *bera* / til at þeir atto. en sa er þiofin tok. þa scal *hann* hafa
þat allt er þiof/ren hafði a ser [oc *hann* tok með honum oc eigi berazt úitní til at
aðrer *menn*/ atto. oc þo at *hann* hafe til merkr gullz eða mæira. i þæim loghum scal
huern / þiof dœma sem han stal huar sem *hann* værðr tækín. /

#5

EF maðr rænir man þiofi eða utlægom manne / svare landraða sok uið *konung*. en
huer annara er i gangu ero með/ honum. sækir mork .*Silfrs*. [konunge oc bœar
monnum. Nu ef ein maðr tækr þiof/ þa liggr honum ecki uið þo at [hann værði
honum lauS. nu kennir maðr/ fe sitt þiofstolit i hende oðrum manne. oc tækr uið fe
sínu oc skil sva firir/ at ek drep huergi níðr *konungs* rette eða bœar manna oc hæuir
hann uid þat / uatta. þa er hín sannr at sok. en sa orsækr er uið tækr fe sínu. En ef/
hann lœynir þiofi oc tækr uið fe sínu. þa er *hann* sækr .ííj. morkum .*Silfrs*. uið/
konung. Nu mælir þat syslu maðr eða gialkyri. at þeir hafe sæt gorfa/ sa er stolín
var oc sa er stal oc hafa drepit niðr *konungs* rette oc bœar manna./ þa scal sa sem
stolín var synía lyrittaz æiði. en ef sa æiðr fellr. giall/de .iiij. merkr .*Silfrs*. konunge
[oc bœar monnum. en hín er þiofr sem aðr. \54r\

#6

NU finnr maðr fe sit þiofstolet oc fylgir eigi þiofr. þa scal han/ hafa uið nauistar
menn sína er *hann* tækr fe sitt. en ef gialkyri/ místruír *hann* oc segir at þiofr fylgði.
þa late han *bera* úitní sín at/ eigi var þiofr uið. þa er han tok fe sitt. Nu kennir maðr
manne stulld/ en oðrum uiðr toko at *hann* hafe tækit uið fe hans þiofstolno. en sa
kve/dr næi uið. sa scal synía með sættaz eiði. en sa eiðr fællr honum til .ííj./ marka
ef *hann* uissi at þiofstolit var. Maðr søker annan um stulld/ oc er eigi lyst þyft eftir.
þa scal synía með sættaz æiði sa er *fyrir* sok/ verðr. en sa æiðr fellr honum til .ííj.
marka [ef fellr. En ef umage/ stelr. þa scal bœta aftr værk hans. ecki a *konungr* eða
bœar men a því. Nu/ værðr maðr af þyfsku sækr. þa a sa at taka er stolín var
fulgiold/ fear síns or fe híns sækkia. oc kostnad þan allan sem *hann* þarf til ef/tir
farar [sem skynsamír *menn* meta. oc rett sin æftir laga dome sem / *hann* se reentr
iammycklo. /

#7

¶ Nu stendr maðr fe sitt þiofstolit / i hende oðrum manne. en han venízt hæímílldar taka. þa scal han/ æsta taks fyrir hann oc sva fyrir fe þat er hann kannar ser. oc gera til æíndaga/ at hæímílldar taki komí þar. siðan scal hann fram föra úitní at þat er/ hans fe. oc hann gaf eigi ne galt oc eigi solum sællði oc engum baud hann/ um at sælia. siðan ma hann taka fe sitt ^{ef han uill} oc gere huart sem hann uil. fa/ra brot með fe sínu. eða røyní hæímílldar toku hans. nu ef honum brestr honum. þa er hann þiofr at. nema hann syni með sættar æiði oc nefndar/úitní at eigi stal han uttan hann køyfti. sa æiðr færllr honum til .ííj./ marka ef færllr./

#8

¶ Nu ef maðr er stolín fe sínu. þa scal han bæiða ranðzsaks þann/ man er hann uil. er honum er mestr grunn a at fe hans hafe stolit. En hin scal uppi lata vera ranðzsak. en ef hann syniar þa er han/ sannr at sok. en sa er ranðzsaks bæiðir. scal hafa með ser .íj. huss/fastar menn en eigi flæiri. þeir skulu ganga ín linda lausir oc lata/ ranðzsaka sek aðr en þeir gange ín. hín scal sægia til iartegna aðr/ hann gange ín a fe þui er stolet er. en ef hann hítottir fe sítt i ork manz / eða i tosku. eða i byrðum. eða i lyktum kerolldom. þa scal hann hallda fyrir / sættar æiði oc nefndar vítní. at eigi kom þar at hans uilia eða úi/tenð. En ef [hann hítottir uttan laS oc loko. Oc þo i ^{hans} husi halldu up settar \54v\ æiði oc fangar uitní. En ef þesser æiðar fallazt. falle til .ííj. marka./

#9

¶ En ef maðr stel hundi eða kietti. knífi eða bælti. oc ollu þui er/ minna er en øyrir. þat er huínska. oc ef/ maðr værðr sannr at giallte konunge tva aura. en þæim øyri er atte oc hæi/ti maðr at værri./

#10

¶ Nu tækr maðr hauk/ bundín i ræiðri [oc løynír. þa er han þiofr att ef hín løysir er/ atte. En ef maðr stelr sletringi af iorðu mannz / þa er sa þiofr at. syni með settar æiði. fellr til .ííj. marka ef fel/lr oc sva hit sama fyrir hauka. konungr a þær sæktír./

#11

¶ Nu sælr maðr iorð konungs at uløyfi hans þa er hann at. oc sua sa/ er kaupir. nema hann syni með settar eiði. Nu tækr maðr mark/ stæina up or iorðu. oc sætr niðr i oðrum stað oc fører a lut þess er a / mot honum a. þa er hann þiofr at. oc sækr alæigu uið konung/

#12

ÆF maðr lægzt undir kyr manna oc dreckr sa maðr a engan ret a ser.

#13

ÆF maðr fær at veg með rosse sínu oc stendr hōy ner gatu/ þa er hann þarf. þa take hann at usækiu þat sem roS hans þarf þar at eta.

#14

ÆF maðr gengr i æpla garð. eða / hunna garð. lauka garð eða næpna ræit. ærtra eða bauna/ oc allt þat alðin er menn hægua með gorðum eða með giæzlo. tvingilldi/ skaða þæim er atte oc .íj. aura i þokka bot. en ef tækr til øyriS eða/ mæira sækr sem um annan stulld. En ef þeir gera þetta er eigi hafa/ fe til at bōta. føre til þings oc sværi fyrir eftir laga dome./

#15

ÆF maðr finnr fear lut manz oc hæuír/ æigande glatað. þa scal hann lysa fyrir monnum. en lyst scal samdo/grs. ællar værd̄r han þiofr at ef hann lysir eigi ef fe er sva mykit/ at þiofs sok ma nema. Nu skal maðr i liose hafa fe oc nyta ser oc þo at æigande kome þa eftir er slitið er. þa scal hann engu fe fyrir þat/ bōta. en sa er ser kallar hann skal hafa til tvæggia skilrikra manna uit/ní at þat er hans fe oc hann a ef han scal urentr vera oc sværi þar / at fullan æið. þa lætr hín at logum laust./

#16

ÆF konungr kennir manne landrad. / þa scal hann synía með tylftar æiði. sva scal oc synía allra u/bota mala. Nu scal nefna .vi. menn a huara hond þæim er undan/ scal fōrazt. iamna at rette uið han. þa sem nestir honum ero. ok \55r\ um þat mal ma kunnígast vera. huarke sfiæðer uið hann ne saka/ðer. fultiða menn oc valenkunna. þa oc er huarke se aðr rōyndir att/ rongum æiðum eða skrok vattum. oc hafa .víj. af þæim se sealfr attan/de oc .ííj. fanga vatta fulltiða oc ekki at mæin sōrum rōyndir. / sa scal sværia fullan æið fyrir sek sem fyrir male er. en aller aðrer san/ne hans æið með þui skilorði at æigi uíta þeir sannara fyrir guði att/ sínní samhyggiu en þeir sværia./

#17

SEttar æiðar skal standa um oll .víj. ærtoga oc .xíj. marka/ mal. oc sva fyrir .x. marka mal. nu scal nefna .íij. menn ahuara/ hond þæim er sakaðr er a þann hatt

sem sagt er um tylftar æið ha/fa .íj. af þæim oc sealfr hín fiorðe tva fanga vatta.

#18

ÆYritar æiðr scal standa um oll .v. marka/ mal oc .íij. marka mal. þar sem nefndir ero .íi. menn a huara/ hond hínur sakaða. hafe þa tva af sem han fær. sealfr se hann hín / þriði. En fyrir mækr mal oc þaðan af smære. scal nefna til lyritaR/ æiðs sín man a huara hond hinum sakaða. hafa æin af þæim se/ sealfr annar. fanga vattr hín þriði. þesse æiðr scal standa til þess / er hafa skal tvæggia manna eið. eða æin æiði. þvi at æin scal øyris/ synia en tvæir tvæggia. sva sem i logbok skil. /

#19

þeir men^{er} at þvi værða kunnir [oc sanner at þeir sværia ranga/ æiða oc prouazt þat með sannendum aþa. þa skulu þeir [vera utlæ/gir þrea vætr oc enskiS manz æiða eða uitna níota. með þvi mote / at þeir gerðo sek sealfir onyta. oc giallde konunge .íiii. merkr .Silfrs. ok .vi./ aura fyrir huern er sor með honum ef þeir uissu eigi at usørt var fyr / en þeir svoro. giallde huer .íij. merkr sem hann. En ef þeir atburðir/ kunnu til at gerazt at þæim monnum værða þær saker gefnaR/ er uið liggr lif eða límir eða se alæigu mal. þa skulu þeir slikra/ úitna níota oc unðan færslu sem konungs er miskun til.

Rettarbøter

\61r\ þESSAR rettar bøtr gaf. Magnús konungr sun Haconar konungs [su/nar sunar sværris konungs ollum biorguíníar monnum þæim/ sem i rettom skilum er uið guð oc sanre lyðní oc þegnskylldu./ [oc eptír leti ero uið rettan norex konung oc hans ríki oc raðu nøyti. styr/kia með hollre þionostu innan lanðz oc uttan uskaddri iollu konungdom/sens sømd. oc rettom mal æfnum þeirra loglegra konunga er eptir hann koma./

Fyrst at upphafe at þar sem aðr fell allzecki sakar øyrir íbøar/manna logum. þa skal nu falla til helmings oc sumum stodum meir. oc / sva sem logbok vattar. oc sætt er íbok með akvæðno huat hællzt ma/ takazt fyrir hueria sok at því siðr værði þeir blæktir er fakunnígir ero/ af prettilegom soknarvm. þat oc hér með at rettaren scal fyr þæim gera rett/ er mishallden er. en siðan taka konunge sækt til handa./

þA aðra at han skipaði þæim morgum monnum i ærfða tal sem/ ecki varo aðr inefndir. [eptir þui sem logbokin siolf vattar./

þA hina þriðiu at þar sem sa er man drap matte aðr með settom nauð/ga frendr sína. þa er huarke varo valldande ne radanðe til fe bota með/ ser. [þa skal nu af þess fe er drap bota ærfingia híns dauða æinum./

þA hina fiorðo at af fe uíganda þes er skemdar uig eða níðíngs/ uig [hæuir veget. þa scal fyrst bøtr af luka fe uiganda aðr en i/ konungs garð falle sua sem i bok er sætt./

þA hina fimtu at huergi scal fyr fe uiganda falla i konungs garð en/ aðr se loknar allar loglegar skulldir hans þær sem fyr varo gorvar./

þA hina setto att ef [men værða vegner i hæímíli síno þa/ scal ærfingi taka halfu mæiri bøtr./

þA hina .víj. at ef maðr værðr barðr. eða særðr i hæímíli sínu./ þa scal han taka halfu [mæira ret eftir loglegum dome./

þA hina .vííj. at þar sem aðr fell i konungs garð allt bæðe i lande/ oc lausum øyri. [þa er hann stal til æinnar ertogar. en nu fel/lr eigi fyr allt fe hans i konungs garð en sva sem skil i þiofa belkínum./

þA hina Níundu gaf. Magnús. konungr nu æinkanlega at þo at mað/ hitti íþau ubota værk at hann hafe firir gort lifi oc ollu því sem/ hann a i fostu oc lausu. annat huart at maðr drepr logh man firir retta/ logsogn. eða brenner man ínni. eða

myrðir man. eða høggr hond/ eða fott af manne. eða stingr ut augu manz. eða sker tungu or/ hofði manz. eða mæiðir man. eða drepr faður sín. [sun eða bro/ður. moðor eða dottor. eða systur. eða kono sealfs sins. eða kona bon/da sín. [eða tynir sealfum ser eða vegr man ihæimili sino. eða løypr/ brot með æiginí kono manz. eða [taka konor með rane eða herfan/ge. eða falsar maðr steðia. bref eða inzsigli konungs. eða drepr þan man er konungs/ inzsigli hæuir firir ser. eða iherbirghi hia konunge. eða ikonungs garðe. eða a konungs/ skipi eða inauistu hans. eða tækr maðr kono nauðga. eða hæfnír/ ubota manna. eða hæimtir giolld firir þa. en ef æín huer sa er i slik ubo/ta uerk fellr sem guð late engan henda. oc þo at sa hafe firir gort lifi/ oc fe sinu ollu uið konung. oc a ein huer þeirra born iumægð. þa skulu konungs/ umboðs menn ætla barni huerio fullan forlags øyri af fe þui er hin/ utlægi atte. æ meðan fe uínzt. þar til er born ero mat aunnungar firir/ alldrs saker eptir logum. þo at fe se eigi mæira en þeim vinnízc til forlax/øyris.

Epilogen

ÞFan a þetta let Magnus *konungr* saman sætia. þat af ollum/ bokom landzsens sem bæt看 þotte honum [bera m *eð* beztra mana ra/ðe oc skra þessa bok oc gek sealfr til [logþingis i biorguin oc let þar upp/ lesa oc gaf þing monnum bokina oc þa rettar bot þar með sem eigi er mínzt/ at þesse bok scal heðan af ganga um biorguin um alldr oc um æfe at/ uskaddri *konungdömsens* sömd. æftir þui skil orði sem aðr er melt. Liczt / hans rettöm æftir komandum en æins huers stoðum umböta þurfa þa/ skipi sa þvi sva at guð hafe sömð af hann salo hialp. oc þeir gagn er vn/dir bua. ma oc at flæiri rettar bötr finnzt i þesse bok en þær æinar / sem hér ero nefndar ef skynsamir menn skoða með gaumgiæfi þessa ok/ hina er aðr var. þesse bok var logtækin [i biorguin [a. Vincentius mes/so dagh. þa er liðnir varo frá burð uars herra iesu *cristi*. þusundrat vætt ra./ oc .íj. hundrat uætra. oc seautigir vættra. oc .vi. vætr. a .xíj. are rikis/ Magnús *konungs*. Gefe íesus *kristr* oss hana sva i nyt at föra. at [varum herra iesu *cristo* se til uirðingar. þæim til salo hialpar oc ombunar er gera/ let oc ollum þæim sem honum varða oc ollum oss til veralldlegrar farsæl/dar oc æilifis fagnaðar. Blæzsan oc varðvæizla faður oc sunar/ oc hælags anda. æins guðs i hælagre þrínningo oc arnaðar orð/ varar fru *sancte marie*. oc hins hælgha olafs konongs oc [hinnar hel/gu sunnifo se með oS nu oc iamnan. Late guð oss hæila skiliaz/ oc finnaz. A M E N